kadınlarla mahsus gezete

PAZARTESİ

SAYI 20 KASIM 1996 [illegible]

ÜVEY ANNE

bir çocuk,
bir koca,
bir de
eski karısı

fanteziler
her şeyi
affeder mi?

AFGANİSTAN'DA
TALİBAN ŞERİATI

gelen gideni
arattı mı?

fatoş'la
çiğdem

BİRLİKTE İNTİHAR

Merhaba,

Bu sayımızı politik İslam ve İslam-kadın tartışmalarına ilişkin yoğun bir gündem belirledi. Afganistan'daki gelişmeler, basında bu konuyla ilgili tartışmalar, bizi oldukça uzağımızda bulunan, pek de tanımadığımız bu ülke üzerine düşünmeye ve birşeyler öğrenmeye yöneltti. Afganistan'a giderek gelişmeleri yerinde izleyen Mete Çubukçu'yla yaptığımız söyleşi Afganistan'da kadınların durumu üzerine yoğunlaştı. Yaprak Zihnioğlu, geçtiğimiz günlerde İstanbul'da gerçekleştirilen ve çeşitli İslam ülkelerinden gelen kadınların katıldığı, "Sınırlar Ötesi Kadın Dayanışması" başlıklı toplantı üzerine izlenimlerini yazdı. Aynur İlyasoğlu, İslamcı kadınlar arasındaki farklılıkları ve düşünsel gelişmeleri incelediği yazısıyla, bir başka açıdan politik İslam gündemine katıldı. Ayşe Doğu nun, Eylül sayımızda kendisine yönelik tepkilere yanıt olarak yazdığı yazıyı, üslûbuna katılmamakla birlikte cevap hakkı olduğunu düşündüğümüz için yayınlıyoruz.

Kasım ayıyla birlikte, dergimizi daha çok okura ulaştırabilmek için mütevazi bir tanıtım kampanyasına başlıyoruz. Kampanyamızın sloganı, "Kadınlar Konuşuyor". Bu kampanya için bastırdığımız iki afişi, büyük şehirlerde, merkezi yerlerde sokaklara asacağız. Afişimizi asarak kampanyamıza katkıda bulunmak isteyen okuyucularımız bizi arayıp afiş isterlerse seviniriz.

İstanbul'daki Tüyap Kitap Fuarı için de özel bir afişimiz var. Fuar'a okurlarımız için hazırlattığımız "Mor Koltuk"la katılacağız. "Mor Koltuk"ta oturup bizimle sohbet etmek isteyen kadınları Fuar'a bekliyoruz. Tüyap'da dergilerimizin yamsıra, eskiden Kadın Çevresi yayınlarından çıkıp tükenmiş olan ve bizim, "Pazartesi Kitapları" logosuyla yeniden bastırdığımız iki de kitap var: *Evlilik Mahkûmları* ve *Ben Bir Feministim.*

Geçen ay Ankara'da *Pazartesi* bürosunun düzenlediği ve yüz kadar kadının katıldığı yemek ve Antalya'daki okur toplantımız çok yararlı, canlı ve eğlenceli geçti.

Gelecek sayımızda görüşmek üzere.

Ankara ve İstanbul'da toplantı

- İstanbul'daki ve Ankara'daki okur toplantılarımız 9 Kasım Cumartesi günü, saat 14.00'de *Pazartesi* bürolarımızda.
- Her iki büromuzun adres ve telefonlarını arka sayfamızda bulabilirsiniz.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Kadınların bütün dünyada ve Türkiye'de laiklik sınırlarına hapsedilemeyecek özgürlük talepleri var. Ama Afganistan'da da görüyoruz ki şeriat, kadınlar için her türlü özgürlük talebinin önünde duruyor.

kadınlar kimin umurunda?

savaş sürüyor, şeriat iktidarda

Taliban gelir gelmez, kadınlara yönelik ağır ek yasaklar getirdi. Peki daha önce Afganistan'da nasıl yaşıyordu kadınlar? Necibullah ve kardeşinin idamını gösteren fotoğraf olmasaydı kim düşünecekti bunu? Taliban eski hükümetin şeriatını beğenmedi. Kendi şeriatını uygulamaya kadınlardan başladı. Tıpkı daha önce, şeriatı uygulamak üzere Kabil'e girdiğinde evleri basıp kadınlara tecavüz eden eski yönetimin taraftarları gibi.

Geçtiğimiz ay boyunca Afganistan'daki siyasal değişiklik ve bunun kadınlar için anlamı Türkiye'nin gündemini epeyce işgal etti. Bunda bugünkü başbakanın, kendini, Afganistan'daki gibi şeriatla bağlantılı değilse bile İslam'la bağlantılı olarak tanımlayan bir politik partiden olmasının etkisi büyük tabii. Afganistan ve Taliban bizim aklımıza ister istemez, "Ya buradakiler ne yapar?" sorusunu getirdi.

Afganistan'la ilgili olarak bu sayıda okuyacağınız bilgileri bir erkek gazeteci arkadaşımızdan, Mete Çubukçu'dan edindik. Çünkü kadın gazetecilerin Afganistan'da çalışmaları neredeyse imkânsız. Çünkü artık kadınların çalışması, hatta sokakta dolaşmaları düzenlemelere bağlanmış durumda.

Türkiye bu konuyu kendi gündemiyle bağlantılı olarak tartıştı. Laiklik yanlısı birçok yazar, İslami yazarların, politikacıların bu olanları yorumlamasını istediler haklı olarak. Onlar da İslamın çeşitli yorumları, uygulamaları arasındaki farkları anlattılar.

Afganistan'da yaşananlar, son on bir yılını korkunç bir savaşın içinde geçirmiş, herhangi bir şekilde bağımsızlığını kazanamamış, uyuşturucu ticaretinden başka gelir kaynağı olmayan bir ülkenin ağır, acılı kaderinin bir parçası. Ama bütün acılı kaderler gibi en ağır yükünü kadınların sırtına yüklüyor. Dünyadaki çeşitli güçlerin mücadelelerinin arasından sıyrılan bir iktidar, çoğunu savaşın dul bıraktığı kadınları iyice çaresizleştiriyor.

Afganistan'daki kadınlar, kendi kaderlerini belirleme konusunda, başka ülkelerdeki hemcinslerinden daha da elleri kolları bağlı bir durumdalar.

Bütün yönetimler, bütün yasalar, bütün buyruklar, bedeli ne kadar ağır olursa olsun tartışılabilir, değiştirilebilir. "Tarih, zalimlerin yasalarının, buyruklarının ağır ve acılı bedeller ödenmek suretiyle sorgulanıp değiştirilmesidir," diyenler en haklı yorumlardan birini yapıyorlar. İşte Afganistan'daki rejimin ve dine dayanan başka mezalimlerin vehameti burada. Onların zulümlerine dayanak ettikleri buyruklar, isyan edilebilir bir ölümlünün değil, Tanrı'nın ölümlüler tarafından yorumlanan, dayatılan buyrukları. Ve iktidara gelen ve tabii ki ölümlülerden oluşan her ekibin birbirinden farklı olarak yorumladığı ama Allah'ın buyrukları olarak dayatıp genellikle de zulümle uyguladığı toplumsal düzenekler. (Allah'ın bu kadar çok zulüm emrettiğine insanın inanası gelmiyor!) Böyle tartışılmaz bir güce dayanan bir meşruiyet kadar tartışılabilir bir şey olamaz.

Dünya nüfusunun çoğunluğu Tanrı'ya inanıyor, muhtemel ki. Kendini Tanrıtanımaz olarak tanımlayanlar sadece Türkiye'de azınlık değiller. Ama hayatımız, en ince noktasına kadar en "tartışılmaz" değerlere sırtını dayayanlarca düzenlendiğinde yaşadığımız ülkede, hayatımızda arzuladığımız hiçbir değişiklik, hiçbir özgürleşme mümkün olamıyor. Türkiye'de örtülü kadınların kamusal hayatta karşılaştıkları zorlukların farkındayız. Ama Afganistan'da kadınların yaşadığı da, inancın gerektirdiklerinin insanlarca yerine getirilmesi değil açıktır ki. Tam tersine, bazılarının tercih ettikleri bir hayat tarzını zorbalıkla başkalarına dayatmaları sözkonusu orada. Kadınların bütün dünyada ve Türkiye'de laiklik sınırlarına hapsedilemeyecek özgürlük talepleri var. Ama Afganistan'da da görüyoruz ki şeriat, kadınlar için her türlü özgürlük talebinin önünde duruyor. Taraftarlarının benimsediği ve yaşamak istediği hayat tarzı itibarıyla değil, "vatandaş"larına dayattıklarıyla. Üstelik Afganistan'da şeriat uyguladığını söyleyen ilk iktidar değil Taliban. Şah Mesut'un başında olduğu eski yönetim de şeriat uyguladığı iddiasında. Ama Mete Çubukçu'nun anlattıklarından da göreceğiniz gibi, Taliban gelir gelmez, şeriat kadınlara yönelik ağır ek yasaklar getiriyor, buna karşılık eski yönetim zamanında ise, şeriat getirdiklerini söyleyenler evlere girip kadınlara tecavüz ediyorlar. Afganistan'da yıllardır yaşanan savaşın ve iktidar değişikliklerinin ne kadarı inançla, ne kadarı farklı dünya güçlerinin çıkar çatışmalarıyla açıklanır, o ayrı ama, açık olan her gelenin kadınlara yaptıklarını Allah adına, şeriat adına yaptığını iddia etmesi. **Mete Çubukçu**'nun anlattıkları çok çarpıcı.

- Afganistan'daki iktidar değişikliğinden kadınların nasıl etkilendiğini anlatır mısın?

Afganistan'a gittiğimde çok şaşırdım hakikaten. Bize çok uzak, çok farklı bir yerdi. Necibullah'ı asmasalardı, olay bu kadar medyatik bir şekilde yansıtılmasaydı, hiç kimse dönüp Afganistan'da ne oluyor, Taliban gelmiş, iktidar değişmiş, hatta kadınlara yönelik baskılar arttırılmış diye düşünmeyecekti; çok da insanlar seslerini çıkarmayacaktı açıkçası. Çünkü kadınların hikâyesi daha dün başlamış bir şey değil. Ama o fotoğraf tüm dünyanın ve özellikle de Türkiye'nin dikkatini oraya çekti. Orada aslında Taliban'ın yaptığı tabii bir önceki iktidara nazaran daha ağır kadınlar açısından. Biliyorsunuz, çahşmalarını yasakladılar. Eskiden çalışan kadınlar ve tırnak içinde aydınlar, ~~Ruslar~~ döneminden kalma. Çünkü ~~Ruslar~~ döneminde kadınlar çalışma hayatına daha çok sokulmuş, doktorlar, hemşireler, öğretmenler. Taliban'dan önceki şeriat hükümeti döneminde, çahşmaları serbestmiş. Bürolarda, hükümet dairelerinde,

AFGANİSTAN'DA TALİBAN ŞERİATI

Gelen gideni a

Fotoğraf: A. Aşçı

hastanelerde çalışıyorlarmış.

- Giyim konusundaki düzenleme nasıl?

Şimdi orada çeşitli kıyafetler var. Bir kısmı bizim bildiğimiz şeyler, çarşaf filan, bir kısmı çadır,"çado" diyorlar. Tamamen kapalı ama göz kısmında bir pencere var, kafes gibi. Bir de kırsal alandakiler biraz daha rahat aslında.

- Önceden de böyle mi giyiniyorlarmış?

Mesela Fatih i gözümüzün önüne getirirsek, çarşaflı kadınlar, kapalı kadınlar... Bir de geleneksel İslamı yaşayan teyzeler filan vardır; örtülüdür ama başörtüsü çok da eğreti durur yani pek de önemli değildir belki onun için tarlada filan çalışırken: bir alışkanlıktır. Kırsal alanda, yani Kabil dışında, böyle bir sürü kadın gördüm, başı bağlı ama yüzü açık.

- Bu hükümetten önce yüz açık gezilebiliyor muymuş?

Herkes kapalı ama o çadırı giymek zorunda değil herkes. Yüz açık ama çarşafla ağzını da kapatıyor. Şimdi o çadırı giyme zorunluluğu konmuş. Daha önce çadırla gezenler için pek bir şey yok, onlar zaten alışık, onlar çıkıyorlar. Fakat eski hükümet döneminde bu çadırı giymeyenler dışarı çıkmıyorlar. Hâlâ çıkmıyorlar. Korkuyorlar. Tavır koyanlar olduğunu da söylediler ama esas neden korku. Bir de o çadırı giymemek. Orada kadın sayısı erkek sayısından çok daha fazla. Yaklaşık on bir yıldır savaş var. Ve bayağı bir savaş. Mesela Bosna'yla karşılaştırdım, Afganistan'daki yıkım korkunç. Tek bir ev sağlam kalmamış. Dünyanın çok uzak bir yeri, bırakılmış artık, hakikaten hiçbir şey yok.

- Neyle geçiniyorlar?

Uyuşturucu. Bütün hükümetler, bütün gruplar, İslami örgütler, hepsinin gelir kaynağı uyuşturucuya dayanıyor. Uyuşturucu olmadan o ülke olmaz çünkü başka hiçbir şey yok. Haşhaş yetiştiriyorlar, bütün dünyanın kaynağı orası, bir de denetimsiz olduğu için. Asıl uyuşturucunun olduğu yer, Taliban'ın bulunduğu aşağı taraf. Amerika'nın bu iktidara, uyuşturucuyu keseceksiniz ve İran'a karşı tampon olacaksınız dediği söyleniyor. Zaten bu mücahitleri bizzat Amerika'nın eğittiğini, savaşı onların başlattığım söyleyenler var.

- Pakistan'ın ne çıkarı var.

İran meselesi. Dış politikada çifte kontrol diye bir şey var ya. Amerika fazla güçlendiğini hissediyor. Afganistan'la blok oluşturmak istiyor. Çünkü Pakistan'da çok fazla göçmen var. Sovyetler döneminde kaçan, islâmi grupların kendi arasındaki mücadelede kaçanlardan yaklaşık bir milyona yakın Pakistan'da yaşıyor. Zaten Taliban'ın örgütlü ilk filizlenmesi de bunlardan, Pakistan'daki medreselerden başlıyor ve orayı kullanıyor. Çok yakın, sınırı var. Amerika oraya bizzat müdahale edemez. O yolu kullanıyor, Pakistan üzerinden.

- Sovyet işgâli kadınlar açısından biraz açılım sağlamış galiba.

Tabii, tabii. Mesela okullar açılıyor, daha insani konutlar yapılıyor, İlk olarak Necibullah döneminde yapılmaya başlanmış. Subayları, devlet görevlilerim yerleştirmişler. Kültür merkezleri, ufak tefek fabrikalar, ekonomiyi harekete geçirecek şeyler yapılmış. Dışarıyla daha fazla bağ kurulmuş. Doktorlar Sovyetik ülkelerde eğitiliyormuş. Kadınlar da çalışma hayatına girmiş. Geleneksel olarak örtünme zaten var. Ama çadır Taliban'la zorunlu olmuş. Bir de çadır pahalı bir şey. Hakikaten alamıyor, parası yok. Alamıyor ve dışarı çıkamıyor. Kabil'de, Taliban'ın denetlediği yerlerde bir çadır yoğunluğu var. Dışarda o kadar yok. Bütün bunların getirdiği bir şey var kadınlar konuşamıyor, konuşmaktan korkuyorlar. Zaten o kadar uzun yıllardır böyle yaşıyor ki kadınlar, çok da söyleyecek şeyleri kalmamış çünkü gerçekten hayat yok. Kocası ölmüş, çocuğu ölmüş, sakat kalmış, yiyecek yok, korkunç bir pislik ve hastalık.

- Kadınlara bu yasakları getiren Taliban ülke politikasıyla ilgili ne gibi genel önlemler getirdi?

Ben size getirilen yasakları söyleyeyim: Kadınlar çalışamaz. Batıyla her temaslarında, "Hayır, böyle bir şey yok, işlerine dönmelerini serbest bıraktık " diyorlar ama aslında bırakmıyorlar. Mesela dışişleri bakanlığına gittik hiç kadın yoktu. İşler de hakikaten çok aksamış durumda. Devlet dairelerinde, bakanlıklarda çalışan çok kadın varmış ve işler durmuş şu anda, hiçbir şey yapılmıyor. Kadınlar arasında dil bilenler var. Kız çocukları okula gidemiyor. Erkekler sakal bırakmak zorunda. Televizyon yasak, yayın durdurulmuş. Bir tek radyo var, onda da dini yayın yapılıyor. Video yasak, kamera yasak, fotoğraf makinası yasak, binlerce videoyu kırmışlar. İki yıldır Taliban ülkenin aşağısında var. Oraya ilk geldiklerinde de bu yasakları uygulamışlar. Bir süre sonra koşullara göre değiştireceklerini söylemişler, kadınların tekrar çalışmaya başlayacağını söylemişler ama yapmamışlar. Burda da sıkıştılar. Bir mekanizma kurup götürecek insanları yok. "Bizi dünya tanısın, zamanla biz bunları değiştireceğiz" filan diyorlar.

- Ekonomik ya da politik vaadleri yok mu?

Hayır, söyledikleri şu: Öncekiler şeriattan saptı. biz şeriatı uygulamak için geldik. Ama insanların söylediği bir şey var, "Bundan öncekiler çok fazla eziyet yapıyorlardı, her çatışma döneminde evlere giriliyordu, yağma ediliyordu, zaman zaman kadınlara tecavüz ediliyordu. Bunlar kimseye dokunmadılar,evlerimize girmediler." Aslında pek bir farkları yok. Taliban fazladan bir takım katı kurallar getirdi. Sonra şöyle bir durum var. Bir sürü kadın kocasını kaybetmiş, oysa kocasının eline bakıyor. Dışarı çıkamıyor, çalışamıyor. Binlerce dul var. Kızılhaç'ın önü her gün dolu dul kadınlarla; karne almak için bekliyorlar. Çoğu alamıyor.

-Kadınlar ne için çıkıyorlar dışarıya.

Alışveriş yapıyorlar, başka şey için pek de çıkmıyorlar. Dışarda ne yapacak zaten, bir şey yok. Kadınları en yoğun gördüğüm yer pazarlar bir de Kızılhaç'ın kapısı. Kentin dışında var kadınlar, tarlalarda filan çalışanlar. Kadın erkek oranına vurduğun zaman kadınlar hakikaten çok fazlaymışlar ama sokakta gördüğün kadın çok az.

- Güçlü bir Afgan milliyetçiliği var mı?

Güçlü bir Afgan milliyetçiliği yok. Din var şu anda. Çok uzun yıllardan beri din var, Afgan kimliği yok. Orada milli kimlik olması çok zor geliyor bana çünkü aşiret bölgeleri var ve orada aşiretler söz sahibi. Sonra dini cemaatler var. Mezhep grupları var. Yani Afgan kimliğini oluşturacak ortak bir kimlik yok din dışında.

- Yeni gruplar içinde kadınlarla ilgili bir şey söyleyen var mı?

Hikmet Yarım'ın yasaklara yönelik eleştirileri var, "İslam bunu gerektirmiyor" diyorlar. İran bile "İslamı karalıyorsunuz" dedi zaten.

- Günlük hayat nasıl?

Günlük hayat diye hiçbir şey yok. Kentte bir kere elektrik yok, su yok, yerlerde pis sular akıyor, orda apdest alıyor insanlar. Dükkânlarda hiç bir şey yok. Kimsede para yok. Birkaç lokanta var, pislikten girilecek gibi değil. Zaten saat onda sokağa çıkma yasağı var.

- Eskiden bir televizyon varmış dedin, nasıl bir televizyon?

Altıdan ona, on bire kadar, din ağırlıklı müzik, haberler, savaş haberleri verilen tek bir kanal varmış. Din dışında, dini uygulamak dışında, onu da ne kadar uyguluyorlar bilmiyorum, silâh dışında bir şey yok işte. Her yer silâh, her yer mezarlık.

ratti mı?

"İntihar etmeleri için hiçbir sebep yoktu"

Ana-baba ayrılığı, lezbiyenlik, uyuşturucu... doğru da olsa bunlardan hangisi ortak bir intiharı tek başına açıklayabilir? Belki de senaryoları bırakıp, genç, enerji ve hayat dolu kızlara sunulan yaşam seçeneklerini, "güvenli", "korunaklı" aile ortamlarını bir daha düşünmek gerek. Bir daha, "İntihar etmeleri için hiçbir sebep yoktu," dememek için.

5 Ekim tarihli gazeteler, cesetleri ormanlık bir alanda bulunan iki genç kızın kuşkulu ölümünden söz ediyordu. Cesetlerin yanında bulunan ve on beş yaşındaki Çiğdem Bekarlı'ya ait olan ajandada yazılanlar ve cesetlerin konumu intiharı düşündürüyordu. Çiğdem on sekiz yaşındaki Fatma Aysan ı tek kurşunla başından vurup cesedi yerleştirdikten sonra aynı biçimde intihar etmişti. Otopsi raporu, Çiğdem'in parmaklarındaki barut izi, kızların "ailevi nedenlerle" intihar ettiklerini, ölümlerinden kimsenin sorumlu olmadığını(!) ve yanyana gömülmek istediklerini belirten notları, her şey intihara işaret ediyordu. Aileler karşılıklı birbirlerini suçladılar. Kızlarının intihar etmesi için hiçbir sebep yoktu! Arkadaş kurbanıydılar!

Basın hemen klasik senaryolar üzerinde durdu. Çiğdem'in annesiyle babası ayrıydı: işte size iyi bir intihar nedeni. Peki ya Fatma? Uyuşturucu kullanıyor olmasınlar, sakın aralarında lezbiyen bir ilişki olmasın? Fatma iyi bir aile kızı olarak biliniyordu ama Çiğdem'in fazla gezdiği, farklı giyindiği söylendi.

Fatma'yla Çiğdem'in neden intihar ettiklerini hiçbir zaman tam olarak bilemeyeceğiz. Ne Çiğdem'in hatıra defteri, birlikte yazdıkları notlar ne de söylentiler bu iki genç kızı ölümden başka bir seçenekleri olmadığını düşünmeye iten, böyle bir çaresizlik duygusuna hapseden sebebi bize söyleyemeyecek. Kesin olan bir şey varsa, bu intiharın anlık bir hezeyanın değil, günlerce ve gecelerce süren bir intihar. bir ölüm fantezisinin, kararlı bir planın ürünü olduğu ve genç kızların etrafını saran onca insanın böyle bir şeyden en ufak bir kuşku bile duymamış olmaları.

Fatma'nın ablası Yıldız artık kabullenmiş Fatma'nın "gittiğini". Ama yüzüne derin bir acı çıkmamacasına yerleşmiş sanki. Soğanlı'da bir apartmanın bodrum katında, kısa süre önce Fatma'nın yaşadığı evin kapısı önünde konuşuyoruz onunla, bizi içeri almak istememesini ve basına karşı duyduğu öfkeyi anlayarak ve acısını tazeliyor olmaktan utanarak. Kız kardeşinin nasıl hayat dolu, nasıl iyi bir insan olduğunu anlatıyor bize. Onu ölüme gideceği gün son gördüğünde, şarkı söyleyerek ortalığı süpürdüğünü, onda hiçbir değişiklik görmediğini, başlangıçta öldüğüne kesinlikle inanmadığını söylüyor. Fatma kendi isteğiyle okuldan ayrılmış. Bir ara çalışmak istemiş, engel olmamışlar, bir süre sonra kendisi vazgeçmiş. "Ben evde oturmayı seviyorum," diyormuş. Ailede sıradan anlaşmazlıklar dışında hiçbir sorun olmadığım, aile baskısı olmadığını anlatıyor ısrarla, Fatma'nın genç bir erkekle çekilmiş kalp çerçeveli bir fotoğrafını gösteriyor bize, belki lezbiyen suçlamalarına karşı bir kanıt bu, belki de aile baskısı olmadığına. Çiğdem ve ailesi kısa süre önce taşınmışlar apartmana ve Fatma'yla çok yakın arkadaş olmuşlar. "Bizden biraz farklıydı giyimi filan, ama bize uyum sağlamaya çalışıyordu. İyi bir insandı. 'Çok geziyor' filan dediler hakkında, öyle bir şey yok, biz bir şeyini görmedik," diyor. Fatma'yla Çiğdem günlük temizliği ortak yaparlarmış, önce birinin sonra öbürünün evi. Akşamüstü Fatma'larda birlikte çay içerlermiş, her gün biri çayla yiyecek bir şeyler alırmış. Son günlerinde evden çıkarken söyledikleri gibi, Fatma'nın kardeşini okuldan almaya birlikte giderlermiş bazen. Ailelerle, komşularla, akrabalarla kuşatılmış, bir apartmanın sınırları içinde yaşanan iki kişilik bir dünya sanki, kalabalıkla çevrili iki kişilik bir yalnızlık. Fatma'nın ablası ısrarlı, "Fatma'nın intihar etmesi için hiçbir sebep yoktu".

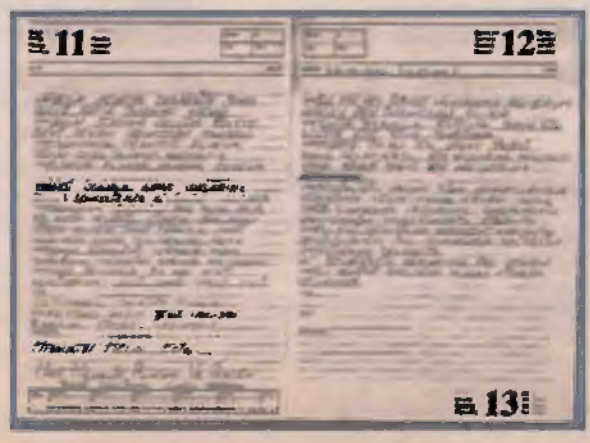

Fatma'nın kendi tercihi olduğu söylenen "korunaklı" aile ortamından Çiğdem yoksun gibi görünüyor. Annesi cesetlerin bulunmasından hemen sonra, iki polisle gelip taşınmış evden, iş yerini de kapatmış. Çiğdem'in ne annesine ne babasına ulaşamıyoruz. Ama onun hayatının pek de kendi tercihlerinden oluşmadığını gösteren bir hatıra defteri var elimizde. 20 Eylül'den 29 Eylül'e dek mutsuzluğunu ve ölüm isteğini ifade ettiği, son gün tek tek tanıdığı herkese okutulmak üzere veda mesajları bıraktığı bir defter. Herkesten, annesinden ve babasmdan da çok sevdiği, bazen de "tek sevdiğim insan" diye sözettiği dedesi ölüp gitmiş ona sormadan. Annesi ve babası ayrılmışlar, yine ona sormadan. Her sayfada sitem, acı, sevgisizlik (özellikle babasma yönelik) ve anlaşılmama iddiası, umutsuzluk ve ölüm isteği. Bir de belli ki kendisine çok ağır gelen bir ithamdan, bir haksızlıktan kurtulma isteği. Elif teyzesine yazdığı not: "Ben öldüğüm zaman kızoğlankız olduğumu mutlaka otopsi raporuyla çıkartın. İhmâl etmeyin, sonra demesinler orospu olarak dünyaya geldi orospu olarak gitti demesinler ve raporu benim yapamadığımı senin yapmanı istiyorum. Herkezin, başta anamın babamın sonra da üstüme daire koyan Memet enişte-min yüzüne vurursun teyzecim."

Aynı apartmandaki komşu kadından öğreniyoruz: Çiğdem sessiz sakin, herkesle özellikle de çocuklarla arası iyi olan, çok da güzel bir kız. O da, "Gezdiğini söylediler, ben görmedim, ne zaman görsem balkonda tek başına oturur, sigarasını içer, yazıp dururdu," diyor. "Balkondaki saksıda izmaritleri hâlâ duruyor". Komşular onu büyük bir okulda okuduğu için çok çalışıyor sanıyorlarmış, o ölüme gitmeden önce veda notlarını yazarken. Okuldan ayrılmış, dışardan bitirmeye çalışıyormuş. Okuldan ayrılmak kendi tercihi miydi acaba, yoksa o ağır ithamla bir ilgisi var mı? Aşk ve hasret dolu bir şiir yazdığı o Zeki adlı çocuk okuldan mıydı? Ya bu mahalleye taşınmak? On beş yaşm coşkusunu ve enerjisini bir apartmanın balkonunda kalem kâğıt ve sigarayla tüketmeye çalışmak umarsızca! Ve derdini anlatamadığı insanlardan intikam almak belki de, bir bekâret raporu bir de kendi hayatıyla; öldükten sonra sevilmek, anlaşılmak için!

Çiğdem'le Fatma'nın intihar sebeplerini hiç bir zaman bilemeyeceğiz. Biri çıkıp da onların dünyalarına girebilseydi, onlara ölüm dışında bir seçenek gösterebilseydi, yıllar sonra "o zamanlar"ı düşündüklerinde gülebilselerdi keşke. Ama çevrelerini saran o kalabalıktan bir tek kişi bile sızamadı onların çaresizliklerine. Ana-baba ayrılığı, lezbiyenlik, uyuşturucu... doğru da olsa bunlardan hangisi ortak bir intiharı tek başına açıklayabilir? Belki de senaryoları bırakıp, genç, enerji ve hayat dolu kızlara sunulan yaşam seçeneklerini, "güvenli", "korunaklı" aile ortamlarını bir daha düşünmek gerek. Bir daha, "İntihar etmeleri için hiçbir sebep yoktu," dememek için.

Çünkü o seçenekler ölümü seçtirebiliyor ve o sevgi dolu, himayeci aile fertleri, burunlarının dibinde yaşanan yalnızlıkları, çaresizlikleri sezmiyorlar bile.

"Merhaba, ben Çiğdem. Bugün ayın 20'si ve saat 10:25.

Hayata, insanlara küsmüş bir genç kızım. Hayattan, insanlardan bir beklentim yok. Tek beklentim birazcık olsun mutluluktu onu da bulamadım ve şuna inanıyorum ki bulamayacağım."

Filiz Koçali, Nesrin Tura

RAMİZE ERER

Ramize Erer, mazereti nedeniyle Tüpçü'yü bu ay çizemedi. Ramize'nin daha önce başka bir dergide yayınlanmış karikatürüyle idare edeceğiz artık. Ama merak etmeyin, Tüpçü gelecek ay yine bizimle birlikte olacak.

"Hiçbir şey birden bire olmadı"

Heinrich Böll Vakfı ve Kadının İnsan Hakları Projesi tarafından geçtiğimiz ay İstanbul'da düzenlenen Sınırlar Ötesi Kadın Dayanışması toplantısında çeşitli ülkelerden kadınlar biraraya geldi. İki gün süren toplan larda din, İslam, milliyetçilik, etnik kimlik, barış vb. konularda görüşlerini anlattılar, tanıklıklarını aktardılar.

Toplantının ilk konuşmacısı Cezayirli Marieme Helie Lucas sözlerine şöyle başladı: "Geriye dönüp baktığımda hatırladığım ilk şey, önce trafik kazaları artmıştı. İnsanlar birbirlerinin ölümüne yol açacak denli kuralları tanımaz, sabırsız olmuştu." Ve toplantı boyunca çoğu kadının vurguladığı gibi Cezayir'de de hiçbir şeyin birden bire olmadığını anlattı. Cezayir Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmış olan sosyolog Lucas artık Fransa'da yaşıyor ve Women Living Under Muslim Laws (WLUML) (Müslüman Yasalar Altında Yaşayan Kadınlar) Örgütünde Eşgüdüm grubu üyesi olarak çalışıyor. "Ramazan'da biri oruç tutarken diğerinin yemek yediği çocukluğumun Cezayir'i artık yok," diyerek konuşmasını sürdüren Lucas, artık Ramazan'da fenalık geçiren yaşlı bir adama değil su vermek, su istediği için ite kaka polise teslim edildiğini anlattı.

Cezayir, Pakistan, Hindistan, Filistin, Özbekistan, İran, Bangladeş ve Türkiye'nin Güneydoğu'sundan kadınların kendi deneyinlerini aktardıkları bu toplantılar 11-12 Ekim tarihlerinde İstanbul Richmond Hotel'in toplantı salonlarında yapıldı. İlk gün öğleden sonra ve ikinci gün sabahtan itibaren tek bir salonda gerçekleştirilen konuşmalar ikinci gün öğleden sonra atölye çalışmaları halinde sürdü, akşam üzeri yeniden hep bir araya gelen kadınlar, bütün bu konuşmalar boyunca çıkan sonuçları özetlediler ve durumu açıklar, "Siz artık kardeş oldunuz, ben de sizin anneniz sayılırım". Adam müthiş bozulur, derhal yerel yöneticilere başvurur, yöneticiler kararı açıklar, "Kadın kesinlikle hakh"dır. Ve daha bunun gibi nice örnek. Şahid, askeri diktatörlük altında kadınların sokağa dökülerek gasp edilen haklarını korumak için nasıl mücadele ettiklerini de anlattı. Farklı kültürler, İslamı yaşarken görülen farklılıklar ve kadınların bunlara karşı tavrı. Müslüman toplumun daha yoksullaştığı, kadınların denetim altında tutulduğu Filistin, Bagladeşli kadınlarla Pakistanlı kadınlar arasındaki ilişkiler ve yıllar sonra Pakistanlı kadınların Bangladeşlilerden özür dilemesi, İran örneği ve Türkiye'nin Güneydoğu'sundan gelen on kadının anlattıkları; on iki yıldır süren savaşta, kendi dillerini bile konuşamayan kadınların yaşadıkları. Tanıklıkların ve deneyimlerin aktarılmasının ne kadar önemli olduğu ve paylaşacak ne çok şeyimizin ortaya çıktığı sıcak, verimli ve "yeniden bir araya gelelim" dilekleriyle biten bir toplantı. Biz de *Pazartesi* olarak takip ettiğimiz bu toplantılarda tanıştığımız kadınları ayrı ayrı kendi hikayeleriyle dünya sayfalarımızda tanıtmaya çalışacağız.

Afgan kadınları ile dayanışma için ortak bir metne imza attılar. Özellikle yurtdışından gelen misafir kadınların kendi deneyimlerini, neler yaşadıklarını ve neler yaptıklarını birinci elden dinlemek ilginçti. Çoğunun geleneksel kıyafetlerini giymeleri de dikkat çekiciydi. Müslüman toplumlarda kadın hareketleri ve yerel direniş biçimleri üzerine konuşan Pakistanlı Feride Şahid, konuşmasında Pakistanlı bir kadını örnek verdi; Pakistan'da ikinci bir kadınla evlilik belli sınırlar içinde yasaldır. Çoğu yerde bu sınırlar, kurallar uygulanmıyor ve erkekler eve ikinci kadını da getiriyor. İşte yeni doğum yapmış bir kadının kocası ikinci bir kadını eve getirince kendince bir çözüm bulur, nasıl mı? Onlara çay yapar ve çaylarının içine de kendi sütünden katar, kocasıyla kadın çayı içtikten sonra,

Fotoğraflar: S. Tel

Kadınlar aras

Nere

Son yirmi yılın ürünü olan -daha öncekilerin içeriği İslamcı kadınların duruşu bakımından farklıydı- kadınlar arası laik-İslamcı kutuplaşması, üzerinde düşündüğüm bir konu. Sınırlar Ötesi Kadın Dayanışması Paneli bu konudaki düşüncelerimi toparlama ve geliştirme fırsatı verdi.

Şimdi, ortada kadınların gündelik yaşamlarına ilişkin laik kadınlarla İslamcı kadınlar arasında bir görüş ayrılığı olduğu çok kesin. Ancak, bu ayrılığın sınırlarını iyi çizmek lazım. Laikliği savunan kadınlar İslamcılardan, kadınların vatandaşlık hakları ve İslamın patriyarkal uygulamaları (poligami, talak, örtünme vb.) bakımından ayrılıyorlar. Feministlerin hemen çoğu laik olmakla birlikte onları ayrı bir kategori olarak alma eğilimindeyim. Laik kadınlar İslam devletine ve şeriata, kadınların sokağa çıkma, dışarda çahşma, yasa önünde eşitlik vb. gibi temel vatandaşlık haklarını çiğnediği gerekçesiyle karşı çıkıyorlar. Şeriatın, kadınları derinden etkileyen poligami (kocanın çok eşliliği) ve talak (erkeğin kadına üç kez 'boş ol' demesiyle oluşan İslami boşanma) ve tesettür (örtünme) gibi kurallarına ise laiklerin tümden karşı oldukları malum.

Sonuç olarak laiklerle İslamcılar arasındaki fark siyasal rejim biçimi olarak laik bir devleti savunanlarla, İslamcı bir devleti (bazen yönetimleri) savunanlar arasındaki farktan ibaret bence. Hepsi bu kadar. Feministler ise çok daha farklı bir yerde duruyor. Laikliği kadınların en temel vatandaşlık haklarını sağladığı için elbette savunuyorlar ancak programları bununla sınırlı değil. En genel şekilde söylersek, kadınların kurtuluşunu öngörüyorlar; kadınları ezen erkek egemen ve patriyarkal sistemin son bulması için çaba harcıyorlar, eşitsizliklere karşı direniyorlar vb.

Müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkelerde sık yaşanan kadınlar arası laik-İslamcı karşıtlığı farklı tonlar gösteriyor. Kimi yerde iki grup arasında diyalog ve tartışma ağır basıyor, kimi yerde ucu şiddete varabilecek çatışmalar baş gösteriyor. Görebildiğim kadarıyla Türkiye ikinci seçenekte yer alıyor ve hatta bu karşıtlık bir kutuplaşmaya dönüşmüş durumda. Şimdi isterseniz, Türkiye'de bu kutuplaşmanın iki ucunda yer alanların torbalarında hangi ideolojik öncüller var, onlara bakalım.

İslamcı kadınlar kesimine kısaca

laik-İslamcı kutuplaşması

ve kadar?

Laiklerle İslamcılar arasındaki fark siyasal rejim biçimi olarak laik bir devleti savunanlarla, İslamcı bir devleti savunanlar arasındaki farktan ibaret. Hepsi bu kadar. Feministler ise çok daha farklı bir yerde duruyor.

değinmek yeterli olacak sanırım. Hepimizin bildiği gibi onlar İslamcı erkek yoldaşlarının yanında, İslama dayalı patriyarkal düzenin yılmaz savunucuları olarak yer alıyorlar. İslamlaştırmayla programatik bir sorunları yok -ya da henüz oluşmadı. Poligami ve talak gibi konularda ise Medeni Kanun cepte olduğu için, tartışmaya bile girmeme lüksünü yaşıyorlar. Örtünmeye gelince, bilindiği gibi İslamcı erkeklerin Batı'ya karşı simgesel düzeyde kullandığı tesettürü ve kara çarşafı "kanlarının son damlasına kadar" savunuyorlar -ya da simgelemekte nesnesi haline geldiklerini unutuyorlar. Bütün bunlara ek olarak "İslamı yaşamak" adı altındaki, gündelik yaşamda erkek egemenliğini pekiştirme programları uyarınca, kadınların evde nasıl iyi bir Müslüman anne ve eş olacakları üzerine tüm yaratıcılıklarını kullanmaktan çekinmiyorlar. Bu kesimde yer yer feminizan eleştirilere rastlansa da bu tür çıkışlar erkek ideologların "dirayetli" tutumlarıyla bertaraf edilebiliyor (Bakınız: Abdurrahman Dilipak'ın yazıları). Kısaca, İslamcı kadınlar bugün için erkeklerin yolundan ayrılmaya pek niyetli gözükmüyorlar. İranlı kadın arkadaşların yer yer uygulamaya başladıkları 'İslam'ın feminizasyonu' politikalarından bile henüz çok uzaktalar. Dıştan bakışta Refah'ın programı onları anlatmaya yeterli. (Fazladan olarak, Refah'ın Yahudi düşmanlığının ırkçılık düzeyine ulaşmasına da hiç bir itirazları yok. Hatta *Mektup* gibi dergilerde bizzat kendileri basbayağı Yahudi düşmanlığı yapıyorlar.) Bugün için karşımıza "Kadının kurtuluşu İslam'dadır" gibi bir önermeyle çıkmıyorlar -feminizmin güçlü olmasından ötürü olsa gerek. Daha çok 'İslam'ı yaşamak' programlarına enerji harcadıklarını görüyorum. Bütün bunlara rağmen, ideolojik sorunlarının esasını feminizm teşkil ediyor. İdeolojik olarak feminizme göre konumlanıyorlar, laikliğe göre değil. Bu konumları, bizim yani feministlerin onları erkek İslamcılardan ayrı bir grup olarak almamızı gerektiriyor. Politik duruşlarında ise laikliğe karşı konumlanıyorlar- Refah gibi erkek egemen bir partinin siyasal programı dışına çıkmaları mümkün değil şu anda. Ayrıca ben, İslamcı kadınlar arasında feminizmin tezlerinin etkili olduğunu düşünüyorum. Kimi yazar ve militanlarının önemli bir kısmı toplumsal cinsiyetin pekâlâ farkında. Ancak bu, ideolojik bir çıkışa neden olacak düzeyde bir etkililik ya da farkındalık değil. İslamcı kadınlar bu farkındalığı feminizme karşıt tezler üretmek üzere kullanıyorlar. Üstelik, İslami harekette sözlerinin ağırlığı ve örgütlenme potansiyelleri bu çıkışı yapacak denli güçlü gibi gözükmüyor -en azından, bir tane bile kadın milletvekilleri yok! Şimdilik, erkek İslamcıların "kontrol grubu" olarak kullanması için, feminizme zıtlık pozisyonlarının oluşturduğu "hayatın içinden" örneklem üretiyorlar.

Gelelim laik kadınlar kesimine. İşte bu alan daha dikkatli bir gözlemi ve ayrımları gerektiriyor. Çünkü burada laikliğin yanı sıra, çerçevesi ilk bakışta fazla belli olmayan bir "kadın hakları" kavramı yer alıyor. Daha doğrusu, 70'lerden bu yana yeni dalga feminizmin bu kavramın anlamını radikal bir biçimde değiştirmesinin meyvelerini paylaşıyorlar ama hiçbir şekilde değişikliğe uğramamışlıklarını açık etmeden ve gizli gizli anti-feminizm yaparak. Kimlerden mi söz ediyorum? Kemalist kadınlardan. Evet, adı üstünde bu grup kadın, laik kadınlar kesiminin en önde gelenleri, hatta motoru. Nerede görseniz "yükselen İslam tehlikesinden" söz ediyorlar. Ama nedense Kürtlere karşı ırkçılık ve soykırım boyutuna varan uygulamalar, Refah'a karşı askeri darbe beklentileri ya da Kürt milletvekillerinin kadınları da dahil Meclisten dışarı atılmaları gibi "tehlikeler"in lafını bile açmıyorlar. Kemalist kadınların milliyetçilliğe, Türkçülüğe ve devletçiliğe dayanan 'kadın hakları' anlayışının esas olarak toplumsal cinsiyet körü ve anti-feminist olduğunu düşünüyorum. Bu kavramın sınırları kadının yurttaşlık haklarıyla çizilmiş. 'Laiklik ve kadın hakları' potası içinde Kemalistlerin bizlere sundukları; ırkçılık boyutuna ulaşan bir Türk milliyetçiliği, azınlıklara duyarsız, "yüce Türk devletinin ve vatanın bölünmez bütünlüğüne" sonsuz bağlılık, askeri darbelere hoşgörü, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne duyulan hayranlık, aile kurumunun yüceltilmesi gibi politik tutumlardır -bu liste uzatılabilir. Kemalist kadınlar İslam patriyarkasına karşı çıkarken, Kemalist patriyarka ağzıyla konuştuklarının farkında değiller.

Kemalistlerin politik eylem biçimleri de -doğası gereği- yaratıcılıktan son derece uzak. Neredeyse, saatlerini tesettürlü kadınlara şiddet uygulamak üzere ayarlamışlar ('Başka türlü hallolmaz'). Hatta bu halloluş askeri darbeyle bile gerçekleşebilir ('Ordumuz bunlara izin vermez'), Refah'ın güçlenmesiyle birlikte ordu/devlet destekli karşıt örgütlenmeye hazırlanıyorlar ('İş başa düştü').

Laik alanı kadınlar yönünden Kemalistlerin belirlediğini düşünüyorum. Bu belirleyiş derece derece feministlerin içinde de etkili oluyor. Sınırlar Ötesi Kadın Dayanışma Paneli'nde bazı feminist kadınlar (daha çok Türk kökenliler) sürekli olarak "İslam tehlikesinden" söz ettiler, İslamcı kadınlarla diyalogun ve tartışmanın mümkün olmadığını öne sürdüler, 'bunlarla birlikte çalışamayız' dediler. Sanki "tartışma"yla "birlikte çalışmak" aynı şeylermiş gibi, İslamcı kadınlarla olası bir "diyalogu", "birlikte çalışmak" öcüsüyle örtüştürüyorlardı. Üstelik 80 sonrası feminizmin kazanımlarının kendi bağımsız çizgisinde ısrar etmekle gerçekleştiğini de unutmuş görünüyorlardı! 'Zeminimizi kaydırmayalım' derken feminist zeminden değil de laik/milliyetçi zeminden söz ediyorlardı. Çünkü aynı kadınlar feminist zemini kaydıracak başka hiçbir tehlikeye değinmiyorlardı. Varsa yoksa İslam... Yeteri kadar yönlendirilmiş bir tutum... Kemalist bombardımana direnemeyecek denli! Buna ben, feminizmin değil, Kemalizmin ideolojik üstünlüğü derim. En sonunda Pakistanlı feminist Farida Shaheed dayanamadı ve "Bizim ülkemizde tüm demokratik kurumları yıkanlar esas olarak laik silahlı kuvvetler oldu" dedi. Gerçekten de, gerek Pakistanlı Farida gerekse İranlı Homa ülkelerindeki İslamlaştırma sürecine feminist açıdan bakıyorlardı ve her ikisi de ülkelerinin özgül koşullarında İslamcı kadınlar olgusunu İslamcı erkeklerden ve hükümetlerden farklı ele almak gerektiğini belirtiyorlardı.

Ben ise, bu alanda ben kendi duruşumu şöyle belirlemek istiyorum: Yer yer ırkçılığa varan milliyetçi/laik çizgiden bağımsızlığımı mutlaka belirlemek, feminizm tonu olmayan bir laikliği savunmamak, İslamcı kadınları erkeklerinden -şimdilik- ayrı bir grup olarak görüp onlarla tartışmayı/diyalogu sürdürmek ve ucu şiddete varabilecek laik/İslamcı kutuplaşmasını kabul etmemek. İslamcıların erkek-egemen programlarına karşı duruşta şiddetsiz toplumsal muhalefeti savunmak ve yürütmeye çalışmak. Kısacası feminist eleştiriyi yükseltmek. Bugün, İslamlaştırma ile kadınlar açısından başa çıkmanın yolu olarak işte bunları öngörüyorum.

Yaprak Zihnioğlu

İslamcı kadın hareketinin bugünü üzerine notlar

Son on yıl içinde toplumun ve kadınların gündeminde önemli bir yer kaplayan, yeni İslamcı kimliğin toplumda kendini ayrıştırmasının ve kurmasının üzerinde yükseldiği boyutu oluşturan İslamcı kadın hareketi içindeki yeni farklılaşmalar ve hareketin bütünü içinde varlığını sürdüren ortak zeminin kazandığı yeni renkler yeni boyutlar, üzerinde durulması ve tartışılması gereken bir alan.

Son Kongre'de açıklandığı haliyle Refah Partisi'nin siyasi ilerlemesinin yeni aşamasında, toplumun, siyasetin ve sağın merkezine doğru yönelmesi, üstelik bu yönelişi iktidardayken ilan etmesi, İslamcı kadın hareketi için de yansımalar barındırıyor içinde. Bu yazıda, sınırlı ölçüde de olsa, değineceğim gibi, 1980'lerin ikinci yarısından 1990'lara doğru taşan, "başörtüsü mücadelesi"nin ana temaları olan "mağdurluk", "mazlumluk", "kamusal alandan dışlanma", "kamusal hak talepleri" gibi söylem unsurları İslamcı kadın hareketinin bir kesimi için yerini giderek "yeni bir örgütlenmenin ve kurumlaşmanın içinde kadınlara açılacak ve kadınların açacağı alanların tasavvuru ve bu yönde girişimlerin başlatılmasına" bırakıyor. Aşağıda örneklerim vereceğim bu yeni eğilimin ilk elde düşündürmesi mümkün olan boyut, Refah Partisi'nde kadınların yükselememesini gündeme getirmekle yetinmenin sınırlılığı. İslamcı kadın hareketi içindeki kurumlaşma eğilimleri gösteren yaklaşımların yanı sıra 1980'lerin ikinci yarısından bu yana yazarak, eyleyerek "daha özgül bir kadın bakış açısını" o günlerden bu günlere taşıyan bir dizi kadın yazar: Cihan Aktaş, Mualla Gülnaz, Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, Yıldız Ramazanoğlu vd. de farklı bir alandan sözlerini oluşturmayı sürdürüyorlar. İslamcı kadın hareketi içinde bu iki temel yönelişin ve bütünlüğün içindeki farklılaşmanın oluşturduğu düşünce dünyasını bu yazının sınırları içinde *İzlenim* dergisinin "Kamu Alanında Müslüman Kadın" başlıklı özel sayısında (Eylül 1996) izlemek mümkün.

"Kamu Alanında Müslüman Kadın" özel sayısı, hepsi kadınlar tarafından kaleme alınmış yazıların başına konmuş olan, bir erkek yazarın konuyu çerçevelemeye çalıştığı "'İslam'da Kadın Bilgisi" ile açılıyor. Havreddin Karaman'ın temel vurgusu kadın konusuna yaklaşılırken, "doğru İslami bilginin" rehber edinilmesi. Yazar bunun çerçevesini Kuran, sünnet, içtihadlar, vd. ekseninde çiziyor ve "... şartlar gerekli kıldığında bir kısım rollerin değişmesinde, bir kısım hizmetlerin her iki cins tarafından da ifasında bir sakınca yoktur" diyor. Oysa aynı dergideki bir dizi yazı, rol değişiminin kabulünün ötesinde İslamcı kadınlar için gündeme gelen bir çok başka boyutu dillendiriyor. Bu boyutlar da H. Karaman ın çerçevesini çizdiği "fıkıh" zeminini aşıyor, gündelik yaşamın ve bu kadınların öznel bakış açılarının getirdiği sorunları yansıtıyor. Hemen arkadan gelen, Yıldız Karamanoğlu'nun "Didaktik Öykü"sü, anlatıcının sesinden, bugünün gündemiyle birleşiyor, feministlerle ortak sorunları olduğundan dem vuruyor: "'Neden sadece kadınlar eve ve çocuklara koşmak zorundadır? Neden erkekler her kadının kendi kafalarındaki prototipe uygun olması gerektiğine inanır?..." sorular uzayıp gidiyor. Burada gündeme gelen sorular, ya da fıkıh zemininin üzerinden giderek açılan parantezler, yukarda "daha özgül bir bakış açısını" gündeme getiren İslamcı kadın yazarların bu dergideki yazılarında ele alınıyor. Bunlar arasında Cihan Aktaş'ın "Bilginin Getirdiği Sıkıntı" yazısı "doğru İslami bilginin" ötesinde, özetle "Müslüman, inanmış kadının bugünün dünyasında yurtlanmasının zeminini yaratan bilgi"nin gerekliliğini öne çıkarıyor, bir "varoluş" sorunsalından söz ediyor. Dünün tesettürü benimsemiş öğrencisi, C. Aktaş'a göre: "Okullardan, imtihan salonlarından, nikâh dairelerinden ve doğum odalarından çıkıp geldiği noktayı okuyarak aydınlık tutacağını, bilgiyle çoğaltacağını umuyor." Ancak Aktaş'a göre daha temelde bir sorun var: "Çünkü inanmak ve yaşamak arasındaki mesafe açılmakta ve inanç sanki yaşanmasa da olabilen, soyut bir saygıyla çevrelenen ak bir kâğıda dönüşmektedir." Yazı biterken inanmış kadınlar için "bilgiyle süslenmenin ne kadar sistemin dışına çıkma olanağı verdiğini "sorarak ama gene de bilgiye ve kadınlar için bir iç okuma" ihtiyacına değiniliyor.

Gene aynı "özgüllük" perspektifi içinde ele alabileceğimiz Mualla Gülnaz'ın yazısı, kendi ifade biçimlerini kullanarak özetlersek, İslamcı kadın hareketini Osmanlı kadın hareketinin geleneğine bağlama noktasına başlayarak ve 1980 sonrasının feminist hareketini resmi ideolojinin kadın hakları söylemi ve örgütlenmesinden ayrıştırarak bir karşılıklı bakışın ihtiyacından söz ediyor. Gülnaz'a göre Müslüman kadın hareketinin en önemli zaaflarından biri: "feminizmle" olan sağlıksız ilişkiler. Bir yandan "bizim feminizm gibi bir problemimiz yok denirken, öte yandan feministler dikkatle izlenip söylemlerin sürekli onlara göre olmasına çalışılıyor (...) Oysa gerçekten bizim feminizm gibi bir problemimiz yoksa, biz kendimize bakmalıyız: Pratikte, bugün ve burada yaşadıklarımıza, tarihe, kültür ve geleneğe. Bugüne kadar başkalarının dolayımından bize sunulmuş olan kaynakların aslına dönüp, bir metni yorumsuz, dolayımsız okumanın mümkün olmadığı bilinciyle bir de biz okumalıyız, kendi gözlerimizle. Sonra yine aynı gözlemlerimizi pratiğe, tarihe ve geleneğe çevirmeliyiz. Bu arada, zengin feminist birikimden yararlanmakta bir beis görmemeliyiz."

Aynı dergideki yazılarıyla Nazife Şişman ve Tuba Albayrak, Pekin Konferansı ve Uluslararası Kadın Forumu gibi uluslararası örgütlenmelerdeki girişimleriyle yukarıda değindiğim "kurumsallaşma" yaklaşımına örnekler oluşturuyorlar. Özellikle N. Şişman bu yöndeki vurgularının yanı sıra, kendi sözcükleriyle özetlersek, "Başörtüsünün Müslüman kadınları simgelemek gibi bir önemi var," diyor. Yukarıda değinilen yazılardaki "varoluş problemi" N. Şişman ın yaklaşımında esas olarak, "Mahremiyetin korunmasına dönük diğer düzenlemelerin gündeme gelmesi" ile görünürlük kazanabilecek. Bu farklılığın altını çizmek önemli. Burada İslamcı hareketin gelişme seyri içinde kadınlara açılacak, kadınların açacağı alanlar ve kurumlaşma sürecine bir örnek olarak Sibel Eraslan'ın 1-2 Ekim tarihli Yeni Yüzyıl gazetesindeki yazılarına değinmekte yarar var. Daha önce *Pazartesi* dergisinde çıkan röportajında, muhalefet döneminin sesiyle konuşan, Refah Partisi'nde "söz hakkı" istemiyle eleştirel bir konum sergileyen S. Eraslan bugün iktidarı paylaşan konumuyla, Genel Merkez Hanımlar Komisyonu üyesi sıfatı ile toplumsal değişimin yarattığı önemli sorunlar karşısında kadınların örgütlenmesinin zorunluluğunu vurguluyor bu yazısında. Önerilen model bir sentez: 13. yy'da Ahilik teşkilatının bir kolu olan Bacıyan-ı Rum ve bir İsveç deneyimi olan Ombuds: Bacılar Ombudsu... ya da aile-kadın-çocuk ombudsu . Yazıda oluşumu ve işlevleri detaylandırılan, ancak kadınlardan oluşan ayrı belediye meclisleri mi, yoksa kadınlar için sivil inisyatif örgütlenmeleri mi olduğu belirsiz olarak bırakılan bu model önerisi önümüzdeki dönemde tartışmaya açılabilir.

Bu kısa yazının sınırları içinde değindiğim, İslamcı kadın hareketi içindeki yaklaşım ya da vurgu farklılıkları, uzlaşmaz farklılıklar olmaktan çok çeşitlilik taşıyan bir bütünü ortaya çıkarmaktadır. Bu tartışma zemini karşısında farkındalık, feminizmin, bugünkü gündemi ile yaşanan gündemin açtığı alanlar arasında bir köprü kurabilmesinin, bu farkındalık sonucunda tepki ve daha ötesinde öneriler geliştirilmesinin bir adımı olabilir.

Aynur İlyasoğlu

asi devam ediyor

Özgürlük mücadelesi varoluş demektir!

Pazartesi dergisinin Ağustos sayısında, "Refahyol ve Kadınlar"la ilgili görüş ve tesbitlerimize ilişkin geçtiğimiz ay kendilerini Kemalist-Feminist olarak tanımlayan bir grup kadından gelen yazıyı, gerek içerik, gerekse üslup bakımından oldukça ilginç buldum. Aslına bakılırsa çok imzalı bu yazının satırlarına sinmiş uzlaşmaz, tehditkâr ve vülger ifade tarzını bizler, bu ülkenin yerlileri, yakın derecesinde tanıyor ve biliyoruz. Bu üslubun marjinal ve destekçilerinin de muhatap kabul edilmeyi hak etmeyecek bir konumda olmalarına rağmen, başörtü mücadelesiyle Türkiye toplumunun gündemine -çıkmamak üzere- giren sayın Yıldız Kavuncu'nun kavramlandırmasıyla biz, "Yeni Müslüman Kadınlar", Kemalist-Feminist zihniyete cevaplarımızı en etkin şekilde anlatmış bulunuyoruz. Kin, nefret ve öfke kokan bu yazının içeriği malûm zihniyetin iflasının göstergesi durumundadır.

Kemalist zihniyet; diktacı devlet yapısı, önüne koyduğu hedefler ve bu hedeflere varmak amacıyla seçtiği özgürlükçü olmayan yöntemlerle dogmatik, tartışılamaz ve tahakkümcü olduğunu bir kez daha isbat etmiş oluyor.

Böylece dogma denilen şeyi, kitabi dinlerin ve kültürlerin yapısında değil, din, dil, ırk, cinsiyet temeline dayalı ayrımcı zihniyetin yapısında aramak gerektiğini öğrendik. Yetmiş yıldır içleri doldurulamayan, toplumsal bir konsensüsün ürünü olmayan çağdaşlık, laiklik, ilerleme vb. büyülü kavramlarla ve gericilik, kara çarşaf, çöl ideolojisi, karanlık, dogma gibi şablonlarla, yeni bir medeniyet bir yana, siyasi bir istikrar bile oluşturulamadığı gün gibi aşikârdır. Bugün varılan yer siyasi, ekonomik, sosyal ve ahlaki çöküntü ise, bunun nedeni dini inanç ve düşünceler değil sizin çok iyi bildiğiniz bağnaz ve sığ despotluktur. Güneydoğu'da dindirilemeyen kan bile eylem ve söylemlerinizin garabetim ortaya koymaya devam etmektedir.

Sizin gerek kişisel ithamlarınız, gerekse hiçbir açık kapı bırakmayan genellemeleriniz bizleri bu toplumsal arenanın kenarına itmeye yetmez. Hayatımızın pek çok dönemecinde önümüze sürülen kılık-kıyafet yönetmeliklerine karşı sürdürdüğümüz mücadele, kendimizi evlerin içine kapatmak için değil, kendimizi topluma olduğumuz gibi kabul ettirme yönündedir. Resmi ideolojiyi arkanıza alarak özgürlük ve kimlik mücadelesi yürütüyor"muş" gibi yapıyor ama esasta sisteme gönüllü uşaklık (kulluk) yapmaya devam ediyorsunuz. Oysa ki örtünme, zannettiğinizin tersine bilinçli bir tercihtir. Sizin de ifade ettiğiniz gibi özgürleşme ve çağdaşlaşma, biri diğeri için feda edilemeyecek olgular olup, özgür bireysel tercihlerin yok sayıldığı bir ortamda özgürlükten söz edilemez.

Hayatımızın pek çok dönemecinde önümüze sürülen kılık-kıyafet yönetmeliklerine karşı sürdürdüğümüz mücadele, kendimizi evlerin içine kapatmak için değil, kendimizi topluma olduğumuz gibi kabul ettirme yönündedir.

Zihinlerinize prangalar gibi yapıştırdığınız bazı batılı "kelime"lerin ve o kelimelerden kurguladığınız kâğıttan "izm"lerinizin gerçek insanların ve evrensel gerçekliğin ayağa kalkışı karşısında kapildığı paniği anlamakta zorlanmıyorum. İnsanlığın kanını emerek palazlanan batılı burjuva sınıfının yaşam tarzını kadının kurtuluşu için küstahça dayatmaya kalkmanızı ise trajik cehaletinize yoruyorum. Ama kadın kimliğini insani varoluşun ve özgürleşme çabasının bir parçası olarak algılayan ve insanlık tarihinin en erdemli yanına yaslanarak büyüyen yeni Müslüman kadın hareketine yönelik biraz kıskançlık, daha çok da oryantalist yalanlarla dolu saldırganlığınızı anlamakta güçlük çekiyorum. Galiba kadınca özgürleşme mücadelemizin hedefleri arasına, 19. yüzyıl kapitalizminin din ve etik karşıtı rüzgârları besleyen konjonktürünün ürünü olan totaliter ideolojilerin kurbanlarını kadim değerlerle tanıştırmayı da eklememiz gerekecek. Zira hem kadın özgürlükçüsü hem de faşist olmak gibi zor bir şeyi başarabilmeniz yalnızca tutarsızlığın trajedisiyle değil, aynı zamanda kadın hareketinin sizler yüzünden düştüğü, düşeceği marjinal pozisyon nedeniyle de bizleri hayli üzüyor.

Feminist akımın takipçileri dünyanın her yöresinden yükselen kadın protestolarının çok bileşenli, kompleks bir yapının ürünü olduğunu anlamak zorundadır. Özellikle tarım toplumunun keskin rol dağılımını tasfiye ederken, insan fıtratını inkâr ve tahrip etmeye yönelmeden daha geçişken rolleri yaygınlaştırmak, özcesi toplumsal rolleri insanlığın, insanın biricikliğinin önüne geçirmekten vazgeçmek gerekir. Feminizm, bütün kadınların ortak paydalarına hitap etmeyi becerebilirse marjinallikten kurtulup özgürleştirici bir söylem haline gelebilir. Yani demek istiyorum ki, biz ununu eleyip eleğini asmış kadınlar değiliz. Hem çağdaşlık hem de din adına empoze edilmeye çalışılan, "Kadın çiçektir, böcektir, değerlidir" sloganlarıyla değil, yaşanan pratiklerin sorgulanması ve iyileştirici mücadelelerle kadın problemlerinin çözülebileceğini idrak etmiş bulunuyoruz. İslamda kadının çalışma hakkı, mehir, başbakan olma hakkının zaten bulunduğunu anlatmaktan çok, bunları hayata geçirmeye kalkanların nelere maruz kaldıklarıyla ilgileniyoruz. İster din, ister çağdaşlık adına ya zevk aracı ya da sadece ana olarak tasnif edilmek değil, hem ana, hem eş, hem arkadaş ve hem de vatandaş olarak onurlandırılmak istiyoruz. Kemalist-Feminislerin bir yandan kadının bedenine sahip olmasını savunurken, kadının bedenini kullanarak cinselliğini ön plana çıkarıp toplumsal statü elde etmeye çalışmasına gerekli hassasiyeti göstermemesi ve bunu laiklik, din düşmanlığı adına haklı çıkarmaya çalışması çifte standarttan da öte bir aymazlıktır.

Yazgımız ortaktır. Enerjimizi yarı yarıya o yazgıyı değiştirmek noktasında birleştirelim. Ve önce biz, kadınların bilinçli tercihlerine saygı gösterelim.

Kadının neyi hedefleyip nasıl giyineceğinden, hangi kremi sürüp erkeğe karşı hangi taktikleri kullanacağına, kadının illa da siyasetle uğraşıp, mecliste bilmem ne kadar kota uygulanacağına karar vermeyi bırakıp önce kadının kadınca davranabileceği, seçebileceği özgürlük ortanları yaratalım. Kadının kendi olma yolundaki engelleri temizleyelim. Kadının kendine olan güvenini ve öz-saygısını kaybetmeyen mekanizmalarla birlikte mücadele edelim. Ne Allah'ı kadınların karşısına alalım, ne de feminizmi aile, annelik, namus gibi değerlerimize karşıt kabul edelim. İnsanlığın geleceği için hem onurumuzdan, hem de hassasiyetimizden vazgeçmeyelim.

Son söz yerine; ısrarla reddetmenize rağmen özgürleşmenin içsel bir kendini gerçekleştirme olduğunda ısrarlıyım. Tüm politik, yasal düzenlemeler buna imkân tanıyorsa meşrulaşabilir. Ve bu meşruluk da her zaman tartışmaya açık olmak durumundadır.

Ayşe Doğu

İyip köşe

Peki, fantezi herşeyi affeder mi?

Restoranın çıngıraklı kapısı çın çın açılıp dışarı çıktığımız anda farkettim, aslında günün geri kalanını tamamen kendime ayırmak istediğimi. Birazdan kaynağına karışacağım şehir gurultusu bir an karşıma dikildi, ne zor hem içinde hem dışında olmak seslerin... Gün ışığı her yanımı sarmalayıp gözkapaklarımı ağırlaştırırken düşündüm bir kez daha; doğrusu bir başka çarpıyor insanı bu öğle şarabı...

Sabiha konuştuklarımızın aramızda kalması için beni belli belirsiz bir ihtiyatlılıkla uyardıktan sonra, "Şarabın rengi yüzüne vurmuş Leyla, toplantıda halin ne olur çok merak ediyorum," dedi. Öyle sıcaktı ki hava, birbirimizi acele bir öpücükle azat ettik, akan trafiğe doğru yönelip hemen bir taksi durdurdum.

Bu sıcakta kırmızı ve siyah renkli kadife döşemeleriyle ısıyı daha da yoğunlaştıran, kendine has atmosferiyle kendine has kokusu olan bir taksi bulduğum için candan kutladım kendimi, taksi bulduğum için şükredeceğime. Toplantıya yetişmek üzere üniversiteye gitmem gerekiyordu. Taksi yola koyulduğunda biraz camı araladım, gözlerimi geçip gidenlere diktim. Aslında ne baktıklarımı görüyor, ne de gördüklerime bakıyor idim; ne zor hem içinde hem dışında olmak görünüşlerin...

"Efendim?" dedim, algı eşiğime ulaşan sese yönelerek ve taksiciyi gördüm. "Taksim'den mi gidelim?" diye soruyordu. Oturduğum yerde doğruldum, çok mu kaykılmışım ben, "Saat ikide orada olmam gerekiyor" diye cevap verdim, "Neresi açıksa oradan gidelim". Giderek yaklaştığımız yol ayrımına takıldı bir an gözüm, sonra yine taksiciye döndüm, kararını uygulamadan önce bana da bildirmesini umarak. "Farketmez, her yer aynıdır şimdi" dedi. Yalnızca profilini gördüğüm taksicinin gözünü yoldan ayırmayan iş disiplininden etkilenmiştim doğrusu, ben onun genç ve, nasıl desem, genç ve düzgün profiline bakarken, o "Taksim'den gideceğini" söylerken, neden sonra birden, başımı çevirip aynaya baktım, sonra da hızla indirdim gözlerimi! Ah, orada mıydın sen, ne zamandır?

Öyle bildik tanıdık bakmıştı ki taksici bana, öyle bir ışıltı vardı ki gözlerinde onu gerçekten tanıdığımı, en azından daha önce görmüş olduğumu düşündüm bir an. Görmüş müydüm? Başımı kaldırdım tekrar, tekrar karşılaştım o sıcak (belki muzip?) bakışlarla, kırmızı-siyah döşemeleri gördüm tekrar, bu kez aynanın içinde. Makul bir sebebi olmalı bu karşılaşmaların; "Siz Bebek durağından mısınız?" veyahut bana niye öyle bakıyor yarabbim bu çocuk? "Hayır" dedi, evet, bu makul bir sebep olabilirdi ama; "Dolapdereli'yim ben".

Tekrar koltuğa gömüldüm, zaten sıcak esiyordu, camı kapattım. Trafik giderek daha çok sıkışıyordu, ne güzel, bugün İstanbul'un bütün kırmızı ışıkları benim için yanıyor, meğer herkes aynı yolun yolcusuymuş, hep birlikte gitmeye çalışıyoruz -çok susadım- tabii güç oluyor, içinde miyim ben bu meselenin dışında olduğum kadar, daha ne kadar sürecek eve varmam, kahretsin eve gitmiyorum ki ben, hava çok sıcak, bu döşemeler kavuruyor tenimi, sahi, yolun burasındaysam, zamanın neresindeyim ben, ya da "Afedersiniz, saat kaç?"

"Saat üç" deyince taksici, yerimden fırladım; "Ne, üç mü!" ve sen hâlâ öyle mi bakıyorsun bana? "Gerçekten inandınız mı saatin üç olduğuna?" diye sordu taksici. Ne bileyim ben, daha sıcak oldu sanki burası, sen öyle demedin mi? "Yok, hayır, bir an telaşlandım sadece, geç kaldım diye." Arkama yaslandım yeniden, elim gömleğimin düğmelerine gitti, çok mu açık duruyor, ben miyim yanlış olan, yanlış oturan, yanhş giyinen? "Saat ikiye on var" diye söze girdi taksici, "çok değil, biraz geç kalacaksınız" Suçlu bir çocuk gibi dinledim sözlerini, elimi gömleğimin düğmelerinden çekmeden.

Sonra suçlu bir çocuk gibi dinlemenin, sadece dinlemenin kırmızı yanaklı, siyah dudaklı sıcaklığım hatırladım durduk yerde, onca yıl sonra, o trafik sıkışıklığında, o sıcakta, o taksicinin kendine has kokulu dünyasının arka koltuğunda... Gerçekten suçlu birer çocuk olduğumuz günlerden öğle şaraplarının teselli ettiği bugünlere dinlediğimiz erkekler, erkekler, erkekler... İçlerinde böyle bakan olmuş muydu, öyle güzel?

"Buradan içeri girebiliyor muyuz?" Okula gelmişiz bile, hiç farketmemişim. "Tabii" diye cevap verdim taksimetreye bakarken. "Hayır yani" dedi taksici, "başka okuldan olanları almayabilirler diye düşündüm". Bir an irkildim, ben senin bildiğin taksicilerden değilim diyor, üniversiteliyim, belli ki sormamı istiyor nerede okuduğumu, ama sormayacağım.

"Nerede okuyorsunuz siz?" diye sordu soru kendini, ben parayı uzatırken. Taksici ilk kez döndü bana... Her yüz yuze geliş bu kadar özel olmalıydı, beklediğimiz her yanıtı bu kadar merakla beklemeliydik belki de, ne beklediğimizi hiç bilmeden: "Hayat okulunda" dedi taksici...

Suçlu bir çocuktum artık ben. Serin bir yaz bahçesinde, genç bir mürebbiyenin masanın altında gizli eline düşer gibi düştü elim, taksicinin eline.

Efendim, dergimizin en tartışmalı sayfasına hoş geldiniz. Zaten ne hikmetse bir siz hoş geliyorsunuz bu kritik sayfalara, bir de ben. Arkadaşlar sağ olsunlar, "Şekerim, bu sayıya fantezileri yapalım, persil supra" deyip "iyi akşamlar" bile demeden çil yavrusu gibi dağıldılar. Zaten ben bu "yapalım, edelim"i iyi bilirim. Annem daha biz küçücükken "Çay yapalım, perdeleri takalım, halıları silip yerleri kazıyalım"ın ne demek olduğunu öğretmiştir bize. Biliyorum biliyorum, sizi de katakulliye getirdiler. Kaç aydır bu köşeyi size yazdırdıklarımı farketmedim sanmayın. Ne yapalım, madem iş başa düştü, kaçacak değiliz, "fantezileri yapalım" bakalım. Hatta sadece bu sayıya değil, önümüzdeki sayılara da "yapalım", "Peki, fantezi herşeyi affeder mi?" dizisi "yazalım", en bilinen fantezilerden "başlayalım", sonra "çeşitlendirelim", sonra fantezilerin gerçeğe donuştugu o sihirli anlara "girelim", beni sevenler allah aşkına arkamdan "gelelim"...

Şimdi elimin altında bir sözlük olsaydı, hoş, kimin ne işine yarardı bilmem ama, olaya fantezinin sözlük anlamından girebilirdim, o da yok, çok çaresizim. Hani eteğimizde çakallar kurtlar ulurken veya yan yastıkta kocalar sevgililer horlarken düşündüğümüz, kurduğumuz, hayal ettiğimiz o güzel şeyler var ya, işte onlar fantezi! Fantaziler kişiyi, mekânı, olayı ya da aklınıza gelen binbir türlü başka şeyi baz alarak geliştirilirler. Zaman içinde değişikliklere uğrar, yeni ilhamlarla beslenir, olgunlaşırlar. Tüm öğeleri tamamlanıp en ince ayrıntılarda dahi özlenen mükemmelliğe ulaştıklarında, hayatımızın diğer sahneleri arasında özerklik statüsüne kavuşurlar. En ileri aşama ise, onları gerçeğe dönüştürüp tekrar içselleştirmektir ki, bu tamamen kişisel bir tercih olup biraz cesaret, bir miktar da başka şey ister. Biz şimdilik toplumun ortak hafızasının ürettiği, her biri kendi alanında klasikleşmiş fantezi örnekleri üzerinde duracağız.

Kişiyi baz alan fantezilerin en bilineni, Ramize Erer'in çizgileriyle de ölümsüzleşmiş "tüpçü" fantezisidir. Düzenli olarak her gün üç öğün yemek pişirilen ya da katalitik sobayla ısıtılan evlerin çokluğunu ve tüp ihtiyacının hayatiliğini göz önüne aldığımızda, "neden tüpçü?"nün yanıtına ulaşırız. Yuvamızın bereket ve huzurunun devamını sağlayan tüp ve o ağır tüpü sırtlamış bu siluet, evlerimizin içine ve hayatlarımıza girişi en meşru, en sık tekrarlanan bir yabancı erkeğe aittir. En nihayetinde yabancı bir erkek olduğundan, yuvamızı darmadağın etme riskini de barındırır. Tek başına tüpü hayal etmek böyle bir risk taşımadığından heyecansızdır da. Tüpçü fantezisinin geleceği teknolojik gelişmeye bağlı görünüyor. Doğalgazın gittikçe yaygınlaştığı, tüpçülerin geliş gidişlerini müzik yayınıyla

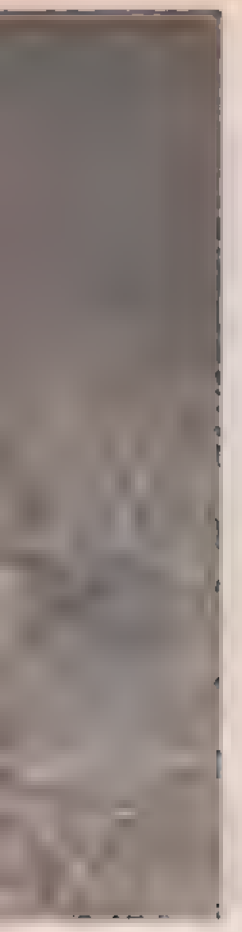

bütün mahalleye duyurdukları şu günler, bir fantezi klasiğinin son demleri olabilir.

En klasik mekân fantezisi ise, yine yıllar içinde toplumumuzun hafızasına kazınmış "samanlık" fantezisidir. Samanlık evin, çiftliğin, köyün saman depolanan insansız mekânıdır. Samansa, hep pamuğa alternatif gibi sunulagelmiştir. Hatırlarsanız, Heidi'nin o mutlu çocukluk yatağını dedesi bir saman yığınının üzerine çarşaf sermek suretiyle yapmıştı. Bu fantezinin klasikleşmesi, mekânın adeta canlı bir kişilik gibi olaya dahil olmasında yatar. Çünkü samanlıkta doğal olarak her yer samanla kaplıdır ve samanlığın her köşesi sevişmeye eşit uygunluktadır. Dört duvarla çevrili ve o kadar büyük bir yataktır aslında samanlık. Ve samanların üzerinde herkeslerden gizli ve özgürce seviştikten sonra kimse o samanların üzerinde sevişildiğini anlayamaz ama, sizin mekânın üzerinizde bıraktığı izleri silmeniz, yani her yerinize yapışmış saman çöplerini tek tek ayıklamanız gerekir. Her güzelliğin bir bedeli var tabii... İnsanların kariyer mariyere boşverip kentlerden, bizde sahil kasabalarına, batıda ise kırsal alanlara göçe meylettiği (İngilizcesi downshifting) şu günlerde, samanlığın otel odalarına kaptırdığı popülaritesini tekrar kazanacağına inanıyorum.

Herhangi bir olayı baz alan fanteziler alanında "tecavüz" klasikleşmiştir. Neden? Çok basit: çünkü tecavüz, gerçekleşmesi olasılık dışı, sonsuza dek imkânsızlığa mahkûm "saf" fantezidir. Tecavüz fantezisi sahipleri, mütecavizleriyle karşı karşıya geldiklerinde "fantezim sonunda gerçek oluyor" fikriyle, gerçek bir karşı koyuş sergileyemeyeceklerinden bu olayı "tecavüz" olarak adlandırmak güçleşecek, "yalancı-tecavüz" ya da "tecavüzümsü" olarak adlandırmak ziyadesiyle kolaylaşacaktır. Bu durum fantezilerin gerçeğe dönüştüğü o sihirli anlara yakışmayacak bayağılıktadır. İşte bu yüzden tecavüze uğrama, yalnız ve yalnız kendi içimizde yaşayabileceğimiz, gerçekte tek kişilik bir fantezidir. İnsanların kendilerine delicesine hayran olmakla kendilerinden nefret etmek arasında mekik dokuduğu günümüzde, pek tabii ki, altın çağını yaşamaktadır.

Leyla

Bir kadının hayatı biraz da saçlarının hikâyesi değil midir?

Düz mü, kıvırcık mı?

Annemin de babamın da saçları kıvırcık. Dolayısıyla ablamla ikimizin kafası da başedi mez buklelerle taçlandırılmış bulunuyor. Onunki benimkinden biraz daha gür ve sık, benimkiler biraz daha yumuşak fakat gelin görün ki biçimsiz.

İlkokul yıllarımı iki taraftan örgülü uzun saçlarla geçirdim. O yüzden ve yaşım itibariyle işin farkına varamadım. Fakat biçare ablam ütülere, maşalara başlamıştı bile. Uğraşıp duruyordu. Çabası bizim derginin aynı başlıktaki köşesine girmeyi hakkedecek kadar yoğundu inanın.

Benim felaketle karşılaşmam biraz daha sonraya rastlar. Ortalık Twiggy, Yoko Ono falan gibi kimi "düzen içi", kimi "protest" bir sürü kadının ortadan ayırıp omuzlarına saldıkları düz uzun saçlarıyla çektirdikleri anlamlı fotoğraflarla doluydu ve ben kafamın etrafında o anlamın binde birini bile içermeyen bir yığınla dolaşıyordum. Sıkı sıkıya tarandığında bazı yerleri düzleşebilen, ne uzun ne kısa, hiç bir aidiyet hissi uyandırmayan bir şekilsizlik.

Onları omuzlarıma ulaştırabildiğimde yaşım da on altıyı bulmuştu. O arada, başın en tepesine dev bir bigudi ve kalan saçların kafanın etrafına dolanmasından müteşekkil "abogela" denen teknikle tanışmıştım ve her gece konuya nereden baksanız bir on beş dakikalık mesai ayırıyordum. Ablamsa yılmıştı, kısacık kestiriyordu saçlarını.

Tam o yıl muhteşem bir şey oldu, fönü keşfettim. Annem, bana en büyük kıyağım yaparak, hem de fırçası üzerinde olanından bir saç kurutma makinesi hediye etti. Allahım, tam bana karşı işlediği bütün günahları tesbit ettiğim yıllardı, hepsini affettim.

Mesaim uzamıştı, banyodan sonra fön, daha sonraki günlerde yine abogela. Fakat hayalime kavuşmuştum, benim de artık omuzlarıma dökülen uzun, ortadan ayrık saçlarım vardı. Oğlanlar. ki hayatımdaki yerleri merkeze doğru kayıyordu, güzel saçlarımdan söz ediyorlardı. On sekizime kadar olan yılları, başka şeylerin yanında her yıl saçlarım biraz daha azalarak geçirdim. Haftada iki defa fırınlanma, her gün çekiştirilme eziyetine dayanamayanlar çoğunluktaydı aralarında.

On dokuzuma girdiğim günlerdi, oğlanın tekine kafam bozulmuştu, bir ferahlama ihtiyacı hissettim. Eve gittim, berber kapalıydı, oturdum kendi kendime saçlarımı kestim. O zamandan beri de ne zaman bir erkek kafamı bozsa saçımı değiştiriyorum. Siz de mi, Allah Allah, neyse ben anlatmaya devam edeyim. Ferahlama müthişti, elimde kalan zamanda daha fazla kitap okumaya başladım. İki sene boyunca saçımı hep kestim.

O sırada, kadın arkadaşlarım yeni bir şeyin adım telaffuz etmeye başlamışlardı; perma. Aklım almıyordu, o güzelim dümdüz saçlarım üste para verip bozuyorlardı. O arada tekrar saçımı uzatmaya karar verdim. O yarı uzun yarı kısa bukleler nedense o kadar gözüme batmamaya başlamıştı. Sonra bir gün farkettim; artık kıvırcık saç modaydı!

Onceleri buna inanmak istemedim. Fakat çevreme baktığımda, o uzun, düz, ortadan ayrık saçlardan hiç göremediğimi farkettim. Bütün gençlik idollerimi zorladını, hipiler, Janis Joplin. Brigitte Bardot falan hep düz saçlı değiller miydi? Daha Julia Roberts'ın dağınık bukleleri piyasaya çıkmamıştı ama devir Cher'in esmer kıvırcıklığının devriydi. Benimse saçlarım uzamıştı ama eskiden yeterince düzeltemediğim saçlarımı şimdi de yeterince kıvıramıyordum. O sırada ablam imdadıma yetişti, o yeni modayla birlikte tekrar uzun saça dönmüştü. Bana yıkadıktan sonra jöle sürüp saçı mıncıklamayı, sonra da taramamayı öğretti. Eskisine göre daha kısa bir mesai, üstelik sadece ruhum değil, saçlarım için de daha az yıpratıcı.

Bir gün lisede konuştuğum çocuğa rastladım, saçlarımı kesmeme sebep olandan bir önceki. Bana şöyle bir baktı, "Modaya uymuşsun," dedi. Anlamamıştım. "Saçlarına perma yaptırmışsın," diye cevap verdi. Bir an düşündüm, nasıl cevap vereyim diye. "Şimdi perma yaptırmadım, o zaman fön çekerdim," desem anlamaz. "O zamanki yapmaydı, bu tabi hali desem," eh o da tam doğru değil. Geçen yıllarda ortadan ayrık, uzun. düz saçtan başka anlamlar da öğrenmiştim. Onlardan birisini seçip gülümsedim.

* * *

Bu anlattıklarıma hikâye demeye dilim varmıyor. Benim mütevazı hayatımın kuaför merkezli bir tarihi olduğu bile söylenebilir. Sonraki yılları kısa keseceğim çünkü anlattıklarımın yanında pek heyecansız kaçıyor; jöle, köpük, ağzına çanak benzeri tuhaf bir şey takılı bir fön makinası arasında geçen bukleli yıllar. Ta ki, geçen seneye kadar. Bir gün bunun olacağını hissediyordum, belirtileri de vardı ve kadın dergilerinin kapakları kaçmaya çalıştığım gerçeği önüme önüme itse de bir türlü inanmak istemiyordum. Ama sokaklarda rastladığım Janis Joplin'leri de gözardı edemezdim ya. Evet, farkındasınızdır, düz saç yeniden moda oluyor!

Bu sefer benden paso, teslim oluyorum. Hem de bir topuza. Jöleleri, köpükleri attım. Birkaç pens aldım, bir iki de güzel toka. Elim de alıştı, iki dakikada topluyorum saçlarımı. Geçen gün ablama telefon ettim, "Dün berbere gittim," dedi. "Yeni bir şey çıkmış, yıkadıktan sonra sürünce bütün kıvırcıklığını açıyormuş saçın. Sonra kendin şekil verebiliyorsun. Ben bir deneyeyim, iyiyse sen de alırsın."

Elim kaleme uzandı, "Yok, ben denerim," dedim. "Sen ver markasını." Yok canım, tamamına değil de, önden bir kaç parça saç sarkıyor ya, onlar için. Böyle kıvırcık güzel durmuyor.

Melek Güneş

Maçolar ve palyaçolar

Erkekler için iki seçenek vardır: ya maço ya da kadın yağcısı palyaço olmak! Ola ki bir gün, kadın yağcısı palyaço olmayı seçmiş bir erkeğe rastlarsak, birbirimize haber vermeyi ihmâl etmeyelim lütfen...

Hürriyet'in Kelebek ekindeki "Kelebek Avcısı" adlı köşenin yazarı Yurtsan Atakan, 18 Ekim tarihli yazısında, "İki yıldır peşini bırakmayan 'maço' lakabının hazin hikayesi"ni yakınarak aktarmış, "Ama sırf bu etiketten kurtulmak için de kadın yağcısı palyaçoların durumuna düşmeye" niyeti olmadığını belirtmiş. Zaten erkekler için iki seçenek vardır: ya maço ya da kadın yağcısı palyaço olmak. Ola ki bir gün, kadın yağcısı palyaço olmayı seçmiş bir erkeğe rastlarsak, birbirimize haber vermeyi ihmâl etmeyelim lütfen...

Maço etiketinin Atakan'ın üzerine yapışmasının hazin hikâyesine gelince... İnanın bir virgül bulabilseydim dokunacaktım, fakat ne gezer, aynen aktarıyorum: "Bunda biraz şimdi Milliyet yazarı olan, Esquire ın erkek dergisi olduğu o dönemde yayın yönetmenliğini yapan Emre Aköz'ün de biraz suçu yok değil ama asıl suç çoğu kadında eksik olduğunu gözlemlediğim mizah duygusu yoksunluğunda"... Tekrar ediyorum: "Çoğu kadında eksik olduğunu gözlemlediğim mizah duygusu yoksunluğu". Nasıl ama? "Yoksunluğun eksikliği"! Bence bu "canımın yaprakları"na da, "engereğin gözündeki kamaşma"ya da beş basar, helâl olsun!

Atakan'ın anlatmaya çalıştığı durumu özetlersek, Emre Aköz zamanında onun köşesine "Machoman" adını vererek, "İroniyi bile zor anlayan kadınlar" da "Bu ikinci ironiyi tabii ki anlayamayarak, ... yazıların kışkırtıcı başlık ve spotlarına kapılarak", aslında hiç hak etmediği bu etiketi yazarımıza öyle bir yapıştırmışlar ki, ayırabilene aşkolsun! Şimdi Emre Aköz Milliyet'e, kendisi de Hürriyet'e gitmişken, köşesinin adı "Kelebek Avcısı"na dönüşmüş ve tam da ironiden anlayan birtakım kadın okurlarımdan mektuplar almaya başlamışken, Yurtsan Atakan bu kadınlara cevaben yazdığı yazılarına neden "Kadınları Döverim" başlığı atar? Ve "Kadınları Döverim" başlıklı bu yazı, neden "Beni dövmeye kalkan kadın da olsa, erkek de dövmeye çalışırım" gibi bir cümleyle biter? Çünkü Atakan bu formülün gayet güzel işlediğini farketmiştir, hatta bu yüzden eski genel yayın yönetmenine koca bir teşekkür borçludur. Peki, gerçekte maço mudur? Hayır, onu dövmeye kalkanları dövmeye çalışması gibi, maço olmaya da çalışmaktadır. O yüzden feministlere "pörsük etli" der, sonra da bununla aslen "pop feministlere özgü eskimiş, pörsümüş ideolojik fikirleri kast ettiğini" iddia eder. O yüzden "Hayatımda tek bir güzel feministle karşılaşmadım" gibi "Pop maçolara özgü küçük penisli ve erken boşalan ideoloji fakiri fikirlere" sığınır. Bütün bunları yapar ki, biz kadınlar ona isyan edelim, kızalım, yazalım. Mevcudiyetinin ve istikbâlinin yegâne temeli kadınlardan alacağı tepki olduğuna göre, -dikkat! haber veriyorum- "kadın yağcısı palyaço"dan başka bir şey değildir Yurtsan Atakan.

İroniden bile anlayan erkeklere, bu kıyağımı unutmamaları dileğiyle...

Yeşim

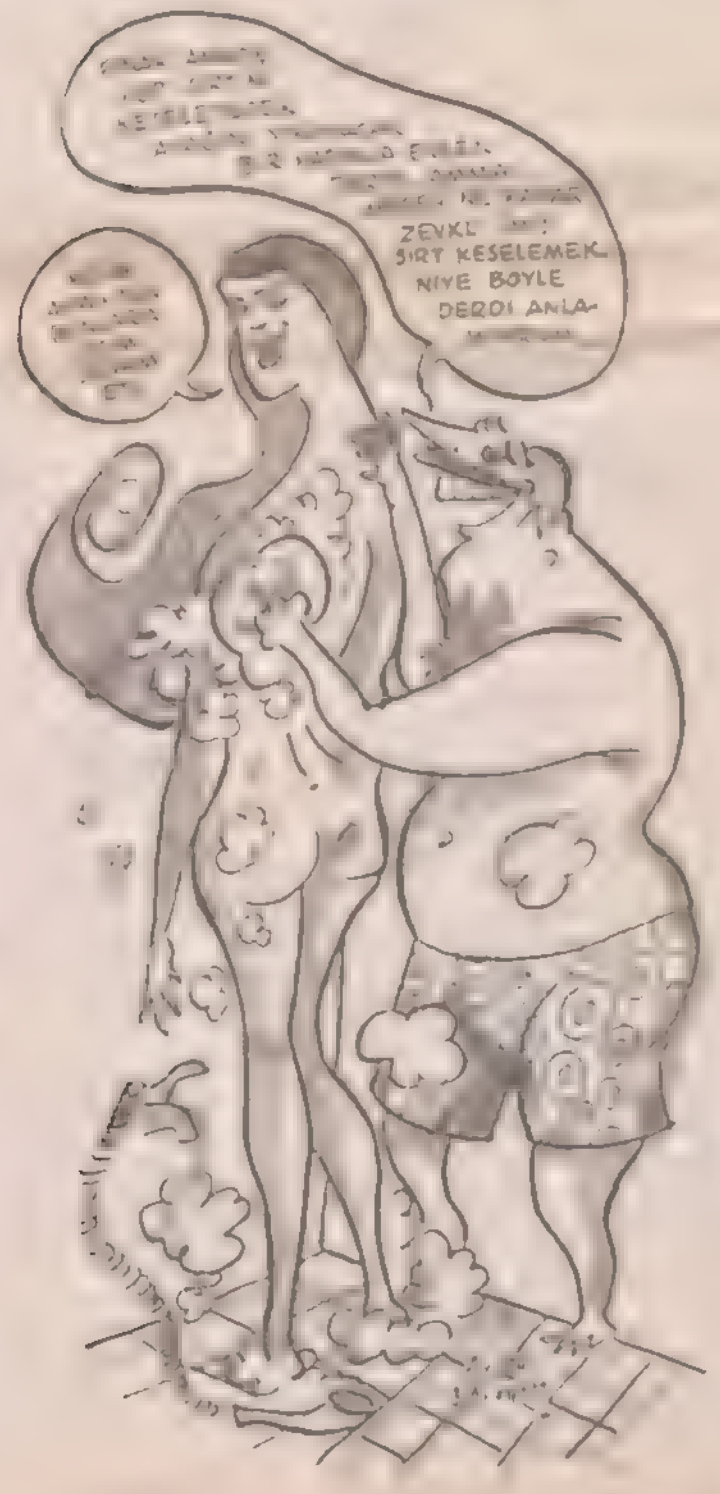

fanteziler dünyasında bir gezinti

tam *pazartesi* de cinsi fanteziler konusunu ele almışken bir de ne görelim. birbirinden kıymetli iki sanatçımız, yeni kliplerini bu "olay"a dayandırmışlar.

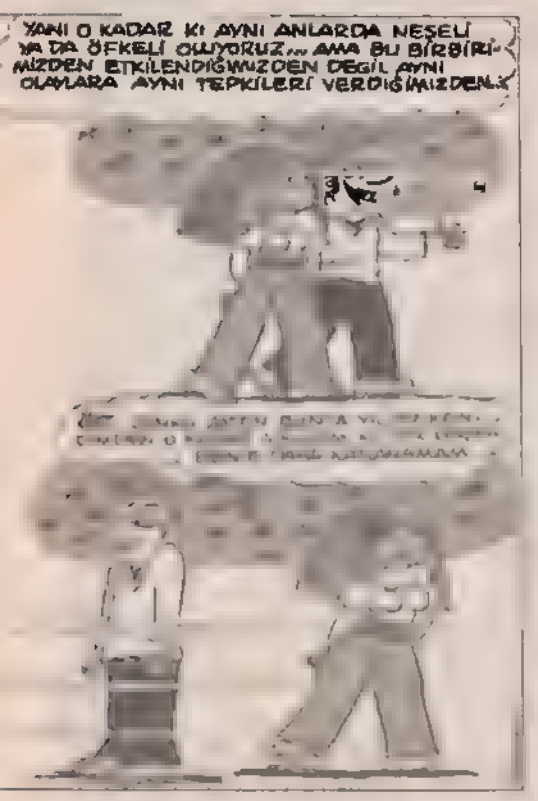

muhakkak farketmişsinizdir, dergimizde yeni bir yazar yazmaya başladı; leylâ son derece zeki ve parlak bir hanım. fakat zeki hanımların zekâsı, hepimizin ziyadesiyle bildiğimiz gibi ancak yazıya çiziye yeter ve kurnazlıktı desiseydi; hakiki hayatta insanın işine yarayacak her türlü kaabiliyetten yoksundurlar. işte biz de leylâ'nın bu zaafından istifade ederek bu sayıda elbirliğiyle ayıp mevzuları ona devrettik. (ben şahsen imkânım olsa, böyle ifşaata dayanan şeylerle ismimi lekeleyeceğime teori yazmak isterim mesela. ama gelin görün ki zamanında okumadık, böyle mevzularla idare etmeye çalışıyoruz.)

leylâ hanım, biraz şikâyetçi olduysa da basınımızda şu aralar pek muteber olan cesur konulara değinme rüzgârına hemen kapıldı ve bir konu seçti ki yani bu kadar mı olur, bilim irfan, en modern froydiyen mevzular orada, inceden şahsileşme imkânı ve hatta mecburiyeti orada. tam, "böyle modern olaylara girdiğine göre bu kızda

kesin iş var," diyecektim ki, şeytan dürttü, kral'ı açtım. bana sorarsanız memleketin durumuyla ilgili en gerçekçi tabloyu oralardan izlemek mümkün. iyi ki de açmışım. bir de gördüm ki leylâ en "in" "olay"ı yakalamış. neden derseniz, hem mahsun kırmızıgül'ün hem de ibrahim tatlıses'in son klipleri fanteziye dayanıyor.

ibrahim tatlıses, bizim mizah sayfamızın gözbebeğidir. ama bu sefer yaşına yakışmayan şımarıklıklara girmiş, "bende isterem" yazılı bir dövizle dolaşıyor klipte. (imla hatası bana ait değil.) yanında da pişekârı aydemir akbaş. olmamış yani.

mahsun kırmızıgül'ün parçasının adı ise "sevdalıyım". baştan söyleyeyim, üçüncü harfi "w" olarak telaffuz edip anadilini bize hatırlatmaktan çekinmediği için mahsun'u takdir ediyorum. parçada fazla bir numara yok. ama klip gerçekten önemli bence.

biliyorsunuz, son zamanlarda kültürlerin birbirinin içinde erimesi, çok kültürlülük falan üzerine süren bazı tartışmalar var. işte "sevdalıyım"ın klibi bu tartışmalarda misal olacak nitelikte. anlayabildiğim kadarıyla, yönetmen, birbirlerinden uzak kültürler arasında bir köprü sağlama, ortak noktaları açığa çıkarıp, birbirine benzemeyen noktaların üstünü ustaca örtme konusunda neredeyse bir deha. mahsun kırmızıgül gibi milli kimliği burnundan damlayan bir kürt delikanlısından, biraz önce yediği spagettiden kendisine italyanlık da bulaşmış olan bir ispanyol çapkını yaratmayı başarmış.

aslında, bu "özgün" çizginin ipuçları "bebeğim, allahını seveyim"de de vardı. yani o parçaya o klibi çekmek de gerçekten ortadoğuyla akdeniz arasında atılmış ve atılmasa daha iyi olurmuş bir köprüdür. aynı topuk manevraları, aynı gerdan kırışlar, hem "serin" hem tutkulu (erkekler mevzubahis olunca ikisi aynı kapıya mı çıkıyor nedir?) olabilen bakışlar, aynı beceriksiz kıvraklık, biraz daha kilo almış ve bıyığın yerine pis sakal bırakmış olmakla beraber aynı mahsun. ve neredeyse aynı kapıya çıkan sarışın bir kadın.

olaylar ohal bölgesinde başlayıp sit alanlarında devam ediyor. memleket hallerinin bu kadar dışında ve bu kadar içinde olabilmek; yönetmeni tekrar tebrik ederim. klibin sonlarına doğru bende hiç bir şeye itiraz edecek hal kalmadı; mahsun'un kızın belinin etrafında yarım halkalar çizmek suretiyle yaptığı harekete de itirazım yok ama anlam veremedim ne yalan söyleyeyim. bu hareket benim bildiğim bir ağacın gövdesiyle ve kıza karşı yapılırdı, (kovalamaca oynayalım, hadi beni yakala hesabı) acaba diyorum "bölge"nin bitki örtüsündeki fakirleşmeye mi vurgu yapmak istiyor yönetmen, yoksa "ora"nın acı katı gerçekliğinin böyle cilveleşmelere yer bırakmayacak kadar "hard" olduğuna mı?

ve fakat mahsun'un fantezisi validesinin seslenmesiyle yarım kalacaktır. heyhat! yazıyı, mahsun'un nesi olduğunu tam olarak bir türlü bilemediğimiz seda sayan için yazdığı şarkının adını hatırlatarak bitirelim; gerçekçi ol sevgilim. el, talkın ve salkım arasındaki ilişkiyi bilmem hatırladınız mı?

ayşe düzkan

Annelik duygusu

Ben de bir anneyim. Anne olmaya ne bedenen, ne ruhen, ne de mali yönden hazır olmadığım bir dönemde hamile kaldım. "Aldırırsan bir daha bebeğin olmaz," teranelerine kapılarak doğurmaya karar verdim!

Genellikle Türk filmlerinde izleriz ya! Anne doğar doğmaz bebeğini bir yere bırakmak zorunda kalır, aradan yıllar geçip bir şekilde karşılaştıklarında "kan çeker". Onun kendi çocuğu olduğunu hemen anlamıştır, yahut çocukları için kendini paralayan, saçlarını süpüre eden anneler vardır. Annelik en yüce duygudur ve bütün kadınlar anne olunca bu ulaşılmaz kata erişirler. Hele de doğurdukları erkek çocuksa. Annelik sevgisinin verdiği güçle, -doğurdukları her bir çocukla bir kat daha çoğalan- kadınlık görevlerine annelik görevleri eklenir. Bütün bunlar hep kutsallıkla yaşanır.

Ben de bir anneyim, hem de oğlan annesi. Anne olmaya ne bedenen, ne ruhen, ne de mali yönden hazır olmadığım bir dönemde hamile kaldım. "Aldırırsan bir daha bebeğin olmaz," teranelerine kapılarak ve eğer anne olamazsam o yüce kata ulaşamam korkusuyla doğurmaya karar verdim! O andan itibaren bari bir kız çocuğum olsun diye çok istedim. Oğlan çocuğun ve soyadlarının sürmesine çok meraklı olan eşimin ailesine bir tepkiydi bu. Ama heyhat tanrı onların yanındaydı! Hamileliğin son anına kadar koşturup iş doğurma zamanına gelince, hastanede alt alta, üst üste yatan, kanlar içindeki itilip kakılan kadınları görünce aldı mı beni bir korku. Hastanedeki görevliler acaba anneliğin kutsal bir şey olduğunu bilmiyorlar mıydı? Bunun bir aldatmaca olduğunu anlayınca, "Ben doğurmaktan vazgeçtim," diye bas bas bağırdığının çok iyi anımsıyorum. Lakin çaresi yoktu. Eşimin doktor eniştesi sayesinde sürekli ilgi gösterilerek bir hafta gibi kısa bir sürede "normal" doğum yaptım.

Sonunda sarışın, kızıl bir bebeği gösterdiler. Sağlıklı olduğunu anladığım andan itibaren zaten bana yabancı olan varlığı unutup kendi derdime ve acılarıma gömüldüm. Filmlerdeki doğum sahnelerindeki hiçbir şey gerçek değildi. Bakılması ve büyütülmesi gereken bir canlıydı ve canımı çok acıtıyordu. Ancak zamanla aramızda sevgi bağı oluşmaya başladı. O zaman da şimdilerde de kendi canımdan, kanımdan olduğu için sevdiğimi değil, ona emek verdiğim, bazen önümde gelişmemi engelleyen bazen de yaşamımın itici gücü olduğunu görerek sevdiğimi biliyorum. Bize dayatılan anne çocuk ilişkisini çok fazla yaşamadık. İkimiz de -çünkü eşim bizi bırakmıştı- yaşlarımıza ve işimin gerektirdiği çalışma koşullarına bağlı olarak sorumluluklarımızı yerine getirerek büyüdük. O büyüdükçe sorumluluklar da belli bir dengeye oturmaya başladı. Bu aşamalarda zaman zaman anne arkadaşlarımdan yoğun eleştiriler alarak kendi kendime vicdan azabına sürüklendiğim ve "iyi anne" olmadığım gibi suçluluk duyguları yaşadığım oldu. Okul dönüşü evde olup ona yemekler hazırlayıp bekleyemiyordum, okuldaki arkadaşlarının annelerinin oluşturduğu gruplara da katılamıyordum, iş saatlerimin uzunluğundan çok fazla birlikte olamıyorduk. Arkadaşlarım sevgililerim oluyordu, onlarla birlikte olmaya da zaman ayırıyordum. Yaşamın tüm güzelliklerine -bunun içinde çocuğum da var- yetişmeye çabalıyordum. Halbuki herşeyimi oğluma ve işime vermeliydim! Annelik sevgisi bunu gerektiriyordu! Genellikle durumundan hoşnut olan oğlum da ben de zaman zaman böylesi duygulara kapıldıysak da şu anda ne kadar iyi yaptığımı görebiliyorum. Çünkü asla kopuk olmayan, düzeyli, birbirimizin bağımsızlığına saygılı bir ilişki yaşadık şimdiye kadar. Belki tepkisel yönümden kaynaklanan sevgi adına dayatılan bir çok şeyi yadsıyarak el yordamıyla yaşadık bu süreci. Hiçbir zaman yapış yapış bir anne çocuk, bir teminat senedi gibi olmadık. Çocuklarıyla yaşayan birçok kadın arkadaşım yaşamlarını çocuklarına endekslemiş durumdalar. Kendileriyle ilgili yapacaklarını sürekli olarak ileri bir tarihe erteleyerek yaşıyorlar. Bunu da anne olmanın verdiği kutsal güç ve özveriyle yapıyorlar. Annelik duygusunun diğer sevgilerden çok farklı bir şey olmadığım, sevginin kaynağının tek olduğunu ve oradan çeşitli biçimlerde dağıldığını düşünüyorum. Bizlere giydirilmeye çalışılan, dayatılan bir çok duygu gibi annelik duygusu üzerinde de düşünülmesi gerekiyor. Biliyorum ki burada anlattıklarım sadece şöyle bir durup düşünmeyle çıkan şeyler. Daha anlatılacak, tartışılacak çok şey var.

Nurhayat, Ankara

Şehir eşkiyaları kol geziyor

Arkadaşımla (Ebru), 5 Ağustos akşamı, iş çıkışı yemek yiyip otobüs durağına giderken İzmir Caddesi'nde bir esnaf tarafından tartaklandık. Saat 21.00 filandı. Sohbet ederek yürürken arkadaşımın birkaç metre geride kaldığını farkettim. Arkamı döndüğümde -adının Ertan olduğunu sonradan öğrendiğim- kahramanımızın arkadaşıma efelendiğini fark ettim. Tartışmaya başlamışlardı. Yanlarına gittim ve biraz çekilmesi için onu omuzundan ittim. Ne olduğunu anlamadan yüzümde tokat darbelerini hissettim. İlk tokattan sonra gözlüğüm yere düştü. Son tokatta sırtüstü yere yuvarlandım. Arkadaşım yere düştüğümü görünce adamın göğsüne bir tekme atmış. Gözlüğümün camları parçalanmış, tek sapı da tamiri imkânsız biçimde ezilmişti. Bense kendimi savunurken tırnaklarımla ensesini çizebilmiştim. Arkadaşım sol kulağına bir yumruk yemişti. Yerden kalkmam için en küçük yardımı olmayan esnafın, kalktıktan sonra cansiperane bir şekilde adamı değil de beni tutmaya çalışması çok ilgi çekiciydi. Bir yandan tutarken bir yandan dokunmaya çalışması da.

Karakola gideceğimizi söyleyerek adımı istediğimizde bu müthiş erkeklik gösterisinin ardından adını saklayacak değildi ya. Etrafta toplanan on-on beş esnafa onlardan şikâyetçi olacağımızı söyleyerek oradan ayrılıp Necatibey Polis Karakolu'na gittik. (Kahramanımıza birlikte tanıklık yapmak istediğini söyleyen biri daha otomobile binmişti. Bize Tunceli'de üsteğmen olduğunu söylemek gereğini hissetti nedense. Karakolda ve Adli Tıp'ta kendisini bir daha göremedik.)

İlk tokattan sonra gözlüğüm yere düştü. Son tokatta sırtüstü yere yuvarlandım. Bense kendimi savunurken tırnaklarımla ensesini çizebilmiştim. Yerden kalkmam için en küçük yardımı olmayan esnafın, kalktıktan sonra cansiperane bir şekilde adamı değil de beni tutmaya çalışması çok ilgi çekiciydi.

Adli Tıp'ta bende fazla bir yaralanma bulunmadı. (İki gün boyunca yüz kemiklerim yerlerine yerleşmese de.) Arkadaşımın sol kulağındaki uğultu nedeniyle hastaneye sevkedildi. Karakolda aynaya bakana kadar dudağımın patladığını düşünmüştüm. Yüzümde şişlik ve üst dudağımda hafif bir kanama vardı. Düştüğüm için de dirseklerim sıyrılmıştı.

Bir hafta sonra arkadaşım her zamanki yolumuz olan İzmir Caddesi'nden geçerken o adam, "İmdat! Yardım edin. Adam dövüyorlar," diyerek bir kez daha tahrikte bulunmuş. Bu da cabası... Şu anda darp nedeniyle açılan davamız sürüyor, bir yerlerimiz sakatlanmadığı için kamu davası değil şikâyete bağlı dava açıldı. Çok uğraşacağa benzeriz. Umarız kazanırız. Son olarak arkadaşım ve ben, *Pazartesi* okuyan Ankaralıların İzmir Caddesi, Öztuğ Pasajı. Uslu Ticaret'ten alışveriş yapmamalarını rica ediyoruz.

Mehtap, Ankara

Bir gün belki...

Ben hep yalnız olmadım mı zaten. Seninle olduğum zaman bile bir yanım hep yalnız kalırdı. Bilirdim benimle geçirdiğin saatlerin sınırlı. Bilirdim rüya çabuk bitecek.

Çok uzun zaman oldu şöyle içten, dolu dolu neşeyle kahkahalar atmayalı. Bedenim sızlıyor acıdan ama acı bedenimde değil beynimde, taa yüreğimde. Acı çekiyor beni kendi denizine. Bunalıyorum. Çıksam biraz havayı ciğerlerime çeksem. Rüzgâr gelip dinlense göğsümde, yürüsem kollarım iki yana açık, başım gökyüzünde koklasam havayı. Dalgalar vurunca kıyıya damlacıklarımı alıp katsam gözyaşlarıma, gözyaşlarını sana aksa. Dilinin tuzu, dilimin tuzuna karışsa. Özlem mi bu? Ya da yalnızlık korkusu. Ben hep yalnız olmadım mı zaten. Senle olduğum zaman bile bir yanım hep yalnız kalırdı. Bilirdim benimle geçirdiğin saatlerin sınırlı. Bilirdim rüya çabuk bitecek.

Sana bakarken, dokunurken, seninle ağız dolusu gülerken bilirdim birazdan herşey bitecek. Sensizlik yavaşça hazırlanırdı yanıbaşımda. Neden, neden gidiyor derdim kendime. Neden kaçıyor benden. Yanımdayken bile sensizliğin acısını hissederken olanca gücümle sarılmak isterdim sana. Yaşadığım çaresizliği sana anlatmak, seninle her şeyini paylaşmak ve ne olur gitme demek isterdim. Birden sımsıkı dudaklarım, sımsıkı yüreğimle kalkıp sarılırdım sana, hoşça kal demek için. Gitme diyemezdim, kal ne olur diyemezdim. Sadece bir kuru hoşça kal. Sonra seninle dolu, ama sensiz geceler başlardı yaşantımda. Her gece sen diye sarılırdım yastığıma. Sevgim beklerdi seni her gece umutsuzca ama umut dolu hayallerle. Binlerce kilometre öteden sesini duyuyorum sıcacık. Gözlerimi kapatıp yüzünü düşünüyorum. Yüzün gelmiyor aklıma. Çıldırıyorum. Ellerim titreyerek resmini çıkarıyor cüzdanımdan. Yüzün şimdi ellerimde. Yüzün yabancı bana. Seni tanıyamıyorum. Elimde bir başkasına sevdalı, bir başka adamın resmi bana bakıyor. Sevgiyle değil, özlemle, hasretle aşkla değil. Sadece bakıyor gözlerime. Sadece dostça bakıyorsun bana. Çıldırıyorum. Sevmiyor diyor beynim. Sevmedi, hiç sevmeyecek seni. Acı yükleniyor üstüme. Anlıyorum.

Zeynep, İstanbul

Öyle bir dün gece yaşadım ki...

Takside, gitmemi istemediğini, birlikte olmak istediğini söyledi. Ben de istekten çıldırıyordum ama bir yandan da birlikte olduğum insanı düşünüyordum. Karşı koyamadığım bir ikilemi yaşarken o bana birlikte olabileceğimiz bir yer olduğunu söylüyordu.

Ondan çok hoşlanıyordum, sanki bunca sıkılmışlığıma, çıkışsızlığıma çareydi. Onun yanında kendimi iyi hissediyordum, çok rahattım ve herşeyi içtenlikle konuşuyordum; oysa ben bana özel meslelerimi insanlarla hemen hiç paylaşmam, bu paylaşımın bu hoşlanmanın illa cinselliğe gitmesi gerekmediğini düşünüyordum ki, ilk hamleyi yaptı. Tabii ki her zaman olduğu gibi mantıklı davranıp tepki verdim. Ne de olsa ben altı yıldır biriyle birlikteydim ve bu birliktelik sevgiye ve siyasi yakınlığa dayalı, değer verdiğim önemsediğim bir birliktelikti. Onu aldatmak yapıma, düşünceme kesinlikle ters düşen bir şeydi ama bu adam bana bunları düşündürüyordu. Yani altı yıldır birlikte olduğum insan dışında kimseye hissetmediğim, hissedemediğim şeyleri bana hissettiriyordu. Bana dokunduğunda vücudumda inanılmaz şeyler oluyordu. Etkilenmek için onu görmek değil sesini bile duymak yetiyordu. Kendimi olduğumdan çok daha genç hissediyordum. Bu yaşadıklarım, hissettiklerim çok hoşuma gidiyordu. "İşte" dedim kendi kendime, bir zamanlar hararetlice savunduğum ama bir türlü yaşamına geçiremediğim "bazı ilkelerle çok eşlilik" teorin gerçekleşiyor.

Bir akşam birlikte içip, sohbet ettikten sonra eve gitmem gerektiği aklıma geldi ve kalktık. O saatten sonra ancak bir taksi bize vakit kazandırabilirdi. Takside, gitmemi istemediğini, birlikte olmak istediğini söyledi. Ben de istekten çıldırıyordum ama bir yandan da birlikte olduğum insanı duşunuyordum. Karşı koyamadığım bir ikilemi yaşarken o bana birlikte olabileceğimiz bir yer olduğunu ve beni istediğini söylüyordu. Kendi kendime, "İstediğin bir şeyi neden yapamıyorsın?" diye anlık rahatlıklar yaratmaya çalışırken, "Dönelim," dedim. Beynim yenilmişti. Ama o an bunu hiç mi hiç düşünmüyordum. Taksinin burnu sağa dönerken şoför bunlar manyak mı diye düşünüyordu.

İçeri girer girmez beni kapıya yaslayıp öpmeye başladı. Bir yandan da bir eli popomdaydı. Bu aslında hoşuma giden bir şey ama ben kaskatı kesildim, öylece duruyorum. "Ne oldu?" diye sordu. Ben de iyiyim ama bir türlü konsantre olamıyorum diye geçiştirdim. Oysa kafam başka yerlerdeydi. Birazdan göğüslerimi buldu ve onlarla uğraşmaya başladı. Üzerimi çıkardığında düşüncelerim dağılmış korkunç bir istekle sevişiyordum. Hayatımda hissetmediğim kadar ıslaklık ve bir o kadar da istek içindeydim (vücudumun çok fazla kıllı olmasına rağmen). Artık olmalıydı, içimde hissetmek istiyordum onu. Ama herifte en ufak bir hareketlilik yok. Ben kuduruyorum "Hadi artık, hadi," diyorum ama tık yok. Bir süre uğraştıktan sonra ondaki hareketsizlik yerini öfkeye bıraktı ve hiç tahammül edemeyeceğim bir şeyi yapmaya başladı; canımı yakıyordu. Onu üzerimden çektikten sonra ikimiz de kıvrılıp yattık. Bir süre sonra horlamaya başladı, benimse uyumam mümkün değildi. Çünkü çok boktan bir durumdaydım. Bir sürü şeyi, ilişkimi riske atıp onunla kalıyorum ve yaşadıklarıma bak. Odanın ortasında bok gibi kıvrılıp kaldım. Aldatılmışlığın ağırlığında ezildiğimi hissediyorum. Onun durumu da pek iç acıcı değil ama uyuyor işte. Bense sabaha kadar yatakta tüneyip "Bazı ilişkileri çok mu zorluyorum ne?" diye düşünüyorum.

Bu boktan durumu sizlerle paylaşmak sanırım bana iyi gelecek.

Sima

Bu sefer de üvey anneler anlatıyor

Bir koca, bir çocuk... bir de eski karısı!

Elvan, 32 yaşında, bir üvey oğlu var ve hamile.

Gül: Biz, üvey kızını sekiz yaşındayken evlendik. Ona halası bakıyordu, biz evlendikten sonra bizimle yaşamaya başladı. Sonra benim de bir kızım oldu ve şimdi ayrıldık. Yani herşey çok zordu ve ben sürdüremedim. Bu yüzden de söze başlarken, şu kötü kadın üvey anne imajı üzerinde durmak istiyorum. Çünkü bunun karşısında savunmasız olan bir kadın var. İyi duygularla, umutlarla bir evliliğe başlıyorsunuz ama baştan kötü bir damga yemişsiniz. üvey annesiniz.

Elvan: Aslında evlilik kararı verirken farklı durumda olduğumuzu görmek lazım. belki oradan başlasak daha iyi olur. Mesela ben evlenmeye karar verince, özellikle ailem çok karşı çıktı. annem uzun uzun anlatmaya çalıştı, "Bak kızım ortada bir çocuk var, çocuğun annesi var, şu olur. bu olur." Ve ben iki kere düşünmek zorunda kaldım. Çünkü evleneceksin ve bir de çocuğun olacak.

Figen: Ama bu benim hoşuma gitmişti, hazır bir çocuğum olacaktı, üstelik çocuk da çok tatlı bir çocuktu, doğurmaya da niyetim yoktu. İlk tanıştığımızda da çok mesafeli, çok olgun davranmıştı. Velayeti annesindeydi, annesiyle birlikte yaşıyordu ama kısa bir süre sonra annesi, "Ben bakamıyorum." diye gönderdi.

Elvan: Ben de çocuk doğurmayı düşünmüyordum ama şu anda hamileyim. Üvey oğlum dokuz yaşında, aslında ayrılmış eşlerin çocukları daha olgun oluyor. Belki de o yüzden daha rahat ilişki kuruluyor. Bizim ilişkimiz üvey anne ilişkisi gibi başlamadı, baştan beri bana "Abla" diyor, çünkü onun yaşayan bir annesi var, onunla olan bir ilişkisi var, bu ilişkinin kopmasını istemem zaten, ben sadece onunla iyi anlaşan bir arkadaş olabilirim.

Figen: Ama bu öbür eş karışmadığı sürece mümkün.

Elvan: Ama bir üvey anne geliyor, anne bunu merak ediyor, aslında benim için önemli değildi. ama onun için çok önemli olduğunu farkettim. Toplumun verdiği bir imaj var ya üvey anneler kötü davranır diye, o yüzden bekliyorlar acaba nasıl davranacak, çocuğu dovecek mi, bu yüzden de çocuğun kafasında soru işaretleri oluştur.

Gül: Karşı taraf devreye girdiği anda olay bitiyor asıl. burada yeni bir aile kurulmuş, çocukla birlikte yaşıyorsunuz ama önemli olan onun annesinin tutumu ve tavrı. Biz evlendiğimizde, onlar ayrılalı iki yıl olmuştu ve çocuğunu da hiç arayıp sormamıştı, ama ne zaman ki biz evlendik, kadın ortaya çıktı. Bir gün ben evde yokken gelmiş, çocuğa, "Bak işte baban bana bir şey almamıştı, benim hala çatalını bıçağını eksik," şöyle böyle bir sürü şey söylemiş; halbuki o evin içindeki eşyaların hepsini ben almıştım. Sonra ne oldu, çocuk evden çatal, bıçak çalıp annesine götürmeyi düşünüyor. Harçlıklarını biriktirip annesine veriyor. Burada kullanılan çocuk oluyor. Bir anne önce çocuğunu düşünmeli, onun ruhsal sağlığını düşünmeli. Ben evlendiğim yıl çocuk yedi, sekiz yaşındaydı, bana şunu dedi "Ben annemi de seviyorum, babamı da. Benim ikinci bir anneye ihtiyacım yoktu. babam seninle evlendi ama beni çok seviyor. Benimle anlaşamazsan babam senden ayrılır," ve çocuk bunu başardı. Altı yıl sürdü bu evlilik ve ben bu çocukla başa çıkamadım. Birinci neden çocuğun annesi, her yıl çocuğa "Bu yıl seni yanıma alacağım." diyordu. Sonra ne oluyor, çocuk evde kendini misafir gibi hissediyor.

Figen: Evet öyle diyor, çocuk sürekli annem beni yanına alacak diye bekliyor. annesine inanıyor, çünkü annesi o.

Gül: Şimdi biz ayrıldık, annesi yine almadı yanına, baba bakamıyor, halanın yanına gönderdiler... Yani çocuğun annesi çok önemli. O yüzden böyle bir evlilik kararı verirken önce çocuğun annesi nasıl bir insan çok iyi araştırmak lazım.

Elvan: Evet, adamla anlaşmak yetmiyor.

Gül: Bu yıl babasıyla kızı tatile gittiler, döndüklerinde kızı. "Biz seninle anlaşamıyoruz, senden ayrılmaya karar verdik," dedi. Ben bir kocadan ayrılacağımı zannediyordum ama galiba iki kocam varmış. Ben o çocuğa bir kez bile vurmadığım halde her yerde gidip, "Bana işkence yapıyor," diye ağladı. Eve kim gelse bana tavırlıydı. çünkü ben üvey anneydim. Neler yaşadığımı anlatamam. Mesela gündüz çok iyi geçmiş, gezmelere gitmişiz, gülüp eğleniyoruz, akşam babasının eve geleceği saatte suratı düşüyor. Babası gelince soruyor. "Ne oldu kızım?" Ses yok, ben de merak ediyorum. "Ne oldu kızım, hani çok neşeliydin, bak baban soruyor," ses yok, babası. "Hadi biz biraz çıkıp dolaşalım" diye alıp kızını çıkıyor. Artık dışarıda neler konuşuluyorsa... "Ben yüzleştir bizi." dedim, hayır, benden korktuğu için, babasına anlattığı ortaya çıkarsa daha kötü davranırmışım. Yani bu üvey anne imajı yüzünden baştan savunmasız ortada kalıveriyorsun. Aslında bu konuda yaşadıklarımızı yazmak lazım, çünkü boşanmalar artıyor, böyle evlilikler de artıyor. Deneyimlerimizi aktarmak lazım, bir de çocuğa inanmamak lazım, gerçekten söyledikleri doğru mu, biraz şüphe etmek, araştırmak lazım.

Figen: Çocuğun her dediğine inanılıyor, bir de çocuğun hatalarına daha çok göz yumuluyor. Bir şey olmuştu, ben anlatmaya çalıştım, hayır babası oğluna

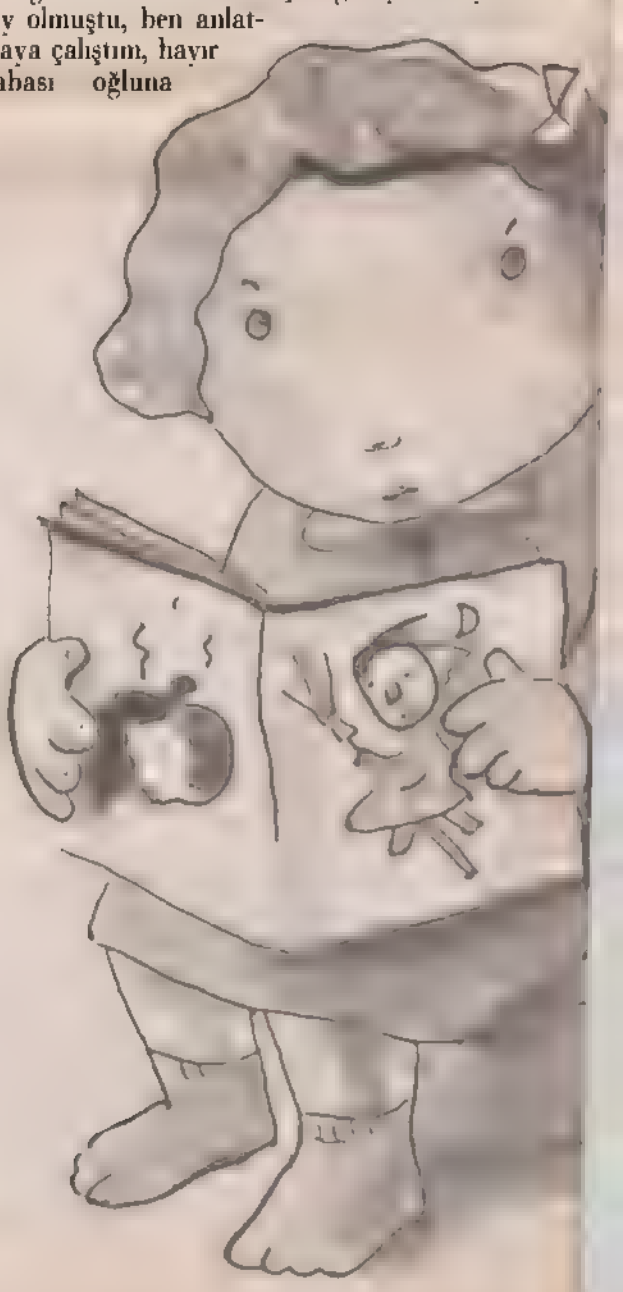

Külkedisi, *Pamuk Prenses*, Kemalettin Tuğcu'nun bilumum kitaplarındaki kötü üvey anneler! Çocuklara zulmeden, döven o hain kadınlar! Ama onların hikâyesi bu anlatılanlardan çok farklı.

inamıyor, zaten öyle bir fısır fısır ayrı konuşmalar var. çok rahatsız oluyorsun.

Elvan: Babanın tavrı çok önemli. Biz evlenmeye karar verince annesi çocuğu yanına alabileceğini söylemişti, ama bunun mümkün olmadığı söylendi. Biz evlendikten sonra da üvey annenin kötü olabileceğinden hareket etmeye başladı, çünkü çocukla çok iyi anlaşıyorduk; sürekli beni anlatıyormuş, tabii ki kıskanacak. Mesela bir hafta sonu annesinden geliyor. oturuyoruz. sonra bir ara TV seyrederken soruyor. "Abla sen beni döver misin?" böyle bir şeyi çocuğun kendi kendine düşünmesi mümkün değil. "Döviyor muyum?", "Hayır , "O halde nerden çıktı bu?", "Şaka, şaka" diye geçiyor. Ertesi hafta geliyor. yatmak üzereyken su istiyor ve soruyor. "Bu zehir olabilir mi?" Ve çok başarılı bir öğrenciyken sürekli zayıf almaya başladı. Sonunda bir psikologdan yardım istedik. bir kaç kere gidip geldik. sonunda. "Sizinle bir problemi yok. annesiyle konuşalım," dediler.

Figen, 38 yaşında, dokuz yaşında bir üvey oğlu var, kendisi çocuk doğurmayı düşünmüyor.

Gül: Biz de psikologa gittik, annesiyle de konuştular, ama ne oldu. kadın orada ağlamış. sızlamış. düşüp bayılmış, psikolog da anneden yana tavır aldı. "Çocuğunu görmek istiyor." dedi. oysa biz engellemiyoruz ki. kendisi almıyor, neyse işte çocuk en başta bana abla diyordu kendisi bir gün "Sana anne diyebilir miyim?" dedi. "Tabii, nasıl istiyorsan öyle de." dedim. Annesi işinin durumuna göre artık üç dört ayda bir görüyordu, "Ona anne demiyeceksin, seni ben doğurdum," şöyle böyle konuşuyordu, çocuk ivice sersem bir şey oldu. yani siz ne yaparsanız yapın annesinin yerini alamazsınız.

Elvan: Ben zaten annesi olmaya çalışmıyorum. Baştan beri eşimle bu konuda konuşuyoruz. işte, neler olabilir şu. bu... o. kültür seviyesiyle ilgili bunlar biz bunları yaşamıyacağız diyordu ama hepsini başka biçimlerde de olsa yaşadık. Kültür seviyesiyle ilgili değil bunlar, sonuçta hepimiz kadınız. Hani babanın yanında daha iyi davranırsınız da yalnız kalınca biraz daha farklı olur herşey, ben baştan itibaren hep aynı davrandım, kızacaksam kızdım.

Figen: Ama çocuk babasının yanında daha farklı. babası onu destekliyor. Herşey babaya bağlı.

Elvan: Evet, babası bana saygı duyduğu için çocuk da bana saygı duydu. Ama dersleri iyi değil mesela ve kendinizi suçlu hissediyorsunuz. aslında hiçbir suçunuz yok.

Gül: Ben hamile kalınca ikisi de hiç istemedi. İlk dört ay, aldır diye tuttırdılar, ama ben çocukları çok seviyorum, kendim doğurmak istiyorum. En başta konuşmuştuk, kendi çocuğuyla da ilgili hiçbir sorun çıkmaz denişti. "Annesi zaten arayıp sormuyor, çocuğun da bir aile özlemi var," diyordu ama öyle olmadı. Bir de erken doğum yaptım, altıncı ayda yattım. bir ay yanıma uğramadı. Çocuk doğduktan sonra da üvey kızım, "Neden benimle ilgilenmiyorsun da onunla bu kadar çok ilgileniyorsun?" demeye başladı. Bir gün bebeği emzirirken. dedim ki, "Çok istiyorsan gel, öbür mememi de sana vereyim." Bu çocukla daha çok ilgilenmem gerektiğini anlatmaya çalıştım ama ne oluyordu, ben odadan çıktığım anda bizimki çığlığı basıyordu, onları yalnız bırakamıyordum. Bütün bunları değiştirmek için çok uğraştım, bak işte siz kardeşsiniz, şu. bu, yok . Babası da. "Kızım. kardeşine çok iyi davranmak zorunda değil," diye lafa karışıyordu. Onlar ikisi bir aile. ben de kızımla bir aileydik evde. Ama kızım ablasını çok seviyordu, hâlâ çok seviyor, soruyor.

Gül, 36 yaşında, bir kızı var, bir de üvey kızı vardı.

Elvan: Ben hamile kalınca. hep birlikte konuştuk. hatta, "Ben erkek kardeş istiyorum." dedi, geçenlerde öğrendik, erkekmiş, çok sevindi. hep birlikte bekliyoruz doğumu. Mutlaka bir kıskançlık olacak ama artı bir sorun çıkmaması için uğraşıyoruz.

Figen: Çocuk büyütmek büyük bir sorun. Maddi, manevi çok büyük sorumluluk. Bir de böyle bir durum... daha çok sorumluluk gerekiyor. Eve ilk geldiği günlerde sırtını dönerek otururdu. Şimdi ne yaparsın?

Gül: Evet. biz evlendikten sonra önce, "Benim annemle babam birbirlerini seviyorlar, niye boşanmışlar anlamıyorum." diyor ve bana daha düşmanca davranıyordu. hatta bir gün "Tamam." dedim "Birbirlerini hâlâ seviyorlarsa birlikte olsunlar, ben çekip giderim," oturup konuştular, ama birlikte olamayacaklarına karar verdiler. Çocuk bunu çok istiyordu. sonunda biz ayrıldık, şimdi yine halasının yanına gönderdiler ve ben yeniden bir araya gelirsek. bu çocuğu kesinlikle istemiyorum.

Figen: Çocuklarla anlaşmak çok zor her an herşey olabilir. Bir de annesi araya girince daha zor oluyor. Önce telefonunu verdim, her zaman konuşalım şu bu, ama gece yarısı sessiz telefonlar gelmeye başladı. tanımadığım bir takım adamlar aradı. Telefon numaramı değiştirmek zorunda kaldım.

Gül: Ben çocuğunu başka bir kadına bırakamam, gökten inmiş melek bile olsa. Şimdi biz ayrıldık ve babasıyla kızının ilişkisinin benim denetiminde olmasına çalışıyorum. Geçenlerde iki kızını alıp tatile çıkacaktı. Benimkini almaya geldi. baktım arabada bir başka kadın, hemen çantamı kaptığım gibi ben de geliyorum dive çıktım. İşi falan düşünmedim, bu yüzden işsiz kalabilirdim ama tanımadığın bir kadınla benim çocuğunu alıp tatile gidiyor, kadın Bursa'da indi. Biz de iki kardeşi birlikte tatile çıkarmış olduk. Beni eve bırakırken, "Sayende iyi bir tatil yaptım," dedi. Ben bunu çocuğum için yaptım.

Figen: Bir ara annesi evlenmeye karar vermişti. çocuk için çok kötü oldu. bir sürü şey... Aslında hâlâ kocalarını seviyorlar. Biz tatile çıkmıştık, tatilde bile rahat vermedi, benim onlara mutlaka ulaşmam lazım diye annemi aramış.

Elvan: Bunu yaşamak çok zor, anne sürekli evde, görünmeyen bir kuma hayatı yaşıyoruz. Erkek bunun farkındaysa ve yeni evliliğinde iyi bir diyalog varsa bu aşılıyor. yoksa sürmez.

Gül: Sürmüyor. Babası hep kızını dinledi. Ne oldu? Çocuk problemli oldu. Şimdi iyi ki ayrıldım diyorum çünkü bu çocuğum başına ne gelse benden bilinecekti. O çocuk ne yaparsa yapsın suçlu belli: üvey anne.

Elvan: Kadın olmak zaten zor, anne olmak da zor. Üvey anne olmak hepsinden zor. Burada diyalog önemli, babası esas sorumludur, bu sorumlulukları babasıyla paylaşırım, çocukla arkadaş olurum ama sınırları iyi çizmek gerekir, bu ilişki içine başkalarını karıştırmamak lazım. Çocuklar her ilişkiyi kullanır, bunu görmek lazım. Çocuktur, mutlaka bir yerden duymuştur, birinden etkilenmiştir.

Gül: Anlamaya çalışıyorsun, hoşgörülü olmaya çalışıyorsun ama nereye kadar, ben bunu hep yaşadım, üstelik çocuk, "Annem böyle söylüyor," diyordu, ne yapacaksın?

Elvan: Sorumlu bir anne varsa tabii daha zor. Üstelik siz üvey anne olduğunuz için annesiyle görüşmesini engelleyemezsiniz. Babanın bunu görmesi çok önemli. İkinci evliliklerinde babaların daha çok düşünmesi gerekiyor. Çünkü iki kadınla birlikte uğraşacak, hem de çocuğuyla. Yani üç insanı da o idare edecek. Belki de erkekler bunu farketmediği için ortaya bir kötü üvey anne imajı çıkmış.

Figen: Bütün yük ikinci eşin üzerinde kalıyor ve ne yapsa yaranamaz durumda. aslında çocukla çok iyi de olsanız, annesini etkiliyemiyorsunuz,. annesi size güvenmiyor ve herşey gelip babanın tavrında düğümleniyor.

Kadın Çevresi'nden *Pazartesi*'ye

Belki de birçoğunuzun adını bile duymadığı Kadın Çevresi, Türkiye feminizminde önemli bir kilometre taşıydı: 1984 Mart'ında feministlerin kurduğu ilk özerk yapı olarak ortaya çıktı. Bir anonim şirket olarak kurulmasının en önemli nedenleri, bu biçimin izinsiz toplantı yapmaya, kitap basmaya imkân vermesiydi. Açılış mekâm Beşiktaş'ta bir büro olan Kadın Çevresi'nin kadınlar için çeşitli danışmanlık hizmetleri sunmaktan, kadınlar arası dayanışma ağları oluşturmaya, telif ve çeviri yayınlardan. tartışma toplantılarına uzanan geniş bir hedefler yelpazesi vardı. Bu hedeflerden kimi sadece niyetler olarak kaldı. İlk üç yılın başlıca somut ürunleri Kadın Çevresi Yayınları ile Kadın Çevresi Kitap Kulübü oldu. 1985 sonbaharında kurulan Kitap Kulubü, altmış-yetmiş kadına ulaşan toplantılarıyla feminist tartışmaların ilk orgutlü mekânıydı. Bu toplantılarda kürtaj, anne-kız ilişkileri, kadın cinselliği, kadın emeği, feminizm gibi kimi tanıklıklara dayanan, kimi teorik çeşitli konular tartışıldı. O dönem Türkiye'de feminizmin bir ideoloji, bir dunyaya bakış biçimi olarak mayalandığı donemdi. Bu sürecin yaşandığı mekân da Kadın Çevresi'ydi.

1987 Martı'ndan itıbaren ise Kadın Çevresi kadınları Türkiye'nin ilk feminist dergisi olan *Feminist*'i çıkarmaya başladılar. *Feminist* üç yıl boyunca duzenli olarak "arada bir" çıktı ve bir çok kadının hayatını değiştirdi.

1987 yılı, *Feminist* dergisinin çıkışının yanı sıra ilk feminist kampanyanın, Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası'nın da başladığı yıldı. Bu kampanya birçok açıdan bir "ilk"ti: Her şeyden önce, özel alanın politikasını yapmanın ilk deneyimiydi. Ayrıca kampanya çerçevesinde ilk "kadın yürüyüşu" gerçekleşti. Yuruyuş, kadınların kurtuluşunun ancak kendi mücadelelerinin ürünü olacağının, başka alanlarda kadınlarla erkekler birlikte mücadele etseler de, kadınların kurtuluşu hareketinde ezenlerle ezilenlerin "elele" olmadığının dosta düşmana ilanıydı.

Bu kampanyayı başka kampanyalar izledi. Geçmişte dört duvar arasına hapsedilen ya da kadınların suçluluk duygularının örttuğü sorunlar bir bir politikanın gündemine girdi: Cinsel tacize karşı kampanya, Ceza Yasası'nın fahişelere tecavüz edilmesini meşrulaştıran 438. maddesine karşı kampanya, Medeni Kanun'un çeşitli maddelerine karşı boşanma kampanyası 1987-1990 dönemini yoğun bir kampanyalar dönemi haline getirdi. Bu dönemde *Feminist* dergisine, 1988 Mayıs'ında çıkmaya başlayan ve Yayın Kurulunda Kadın Çevresi'nin ilk iki yılında orada çalışmış kadınların da yeraldığı *Kaktüs* dergisi eşlik etti.

Gülnur Savran

"Bütün bunları biz mi yaşadık?"

Kadın Çevresi kurucularından Stella Ovadia'ya sorduk, hatırladıklarını anlattı.

Kadın Çevresi kadınların, feministlerin, bizim yani ilk ve bugune kadar tek bağımsız kadın yayınevinin adı. Sonradan kurduğumuz Kitap Kulübüyle İstanbul'da feministlerin ilk bir araya geldikleri yere ve daha sonra da politik bir gruba adını verdi.

Kadın Çevresi kapsamlı bir projeydi: Şirket sözleşmesinde yok yoktu! Eğitım hizmetlerinden çayevine, ücretsiz danışmanlıktan kadınların ürünlerini tanıtmaya. arşivden kitaplığa... Ve bugunün birçok feminist oluşumunun ilk nüceleri Kadın Çevresi'nde en baştan beri vardı.

Geçen sayımızda sözünü ettiğimiz feminizmin ilk günlerinin ürünü olan ve feministlerin Türkiye'de kurduğu ilk özerk yapı olan Kadın Çevresi'ni anlatacağız bu sayımızda. Bunun bizim açımızdan özel bir anlamı da var. Bu yılki Tüyap Kitap Fuarı'na yalnızca dergilerimiz ve söyleşilerimizle değil ayrıca iki kitapla katılıyoruz. *Evlilik Mahkûmları* ve *Ben Bir Feministim* Kadın Çevresi'nden çıkan ilk kitaplar arasındaydı. Epeydir piyasada bulunmayan bu iki kitabın *Pazartesi* tarafından yeniden basımı, Kadın Çevresi'ni yeniden düşünmek ve hatırlatmak için bir vesile oldu.

Yayıneviyle başlarsak, bağımsız bir yayınevi fikri Yazko ile işbirliğinin sarpa sarmasından sonra gündeme geldi. Aslında Şirin daha önce de böyle bir fikir atmıştı ortaya, ama sonra Yazko'nun yayınladığı haftalık *Somut Dergisi*'nın 4. sayfası bize ayrılınca kitap yayınlama fikri askıya alındı. Somut'un 4. sayfası Şubat 1983'ten Haziran 1983'e kadar bizim oldu. Yazko'daki yönetim değişikliği bir yandan, bizim haftalık yazı toparlama güçluklerimiz öte yandan *Somut*'tan ayrıldık. Aslında şimdi ayrıntısını hatırlayamadığım bir anlaşmazlık noktası var o sırada Yazko'nun yeni yönetimiyle ama bizim örgütlenme sorunlarımız tıkanıklığa yol açmış olmasaydı muhtemelen farklı olurdu o ilişki diye duşünüyorum. Bu arada Mustafa Kemal Ağaoğlu'nun matbaası vardı, yayıncılığı vardı, ben bunlara guvenerek kendi yayınevimizi kuralım demeye başladım ve kadınları tek tek dolaşmaya giriştim.

Benim amacım yalnızca yayın değildi; kitap basmak kadınlara ulaşmanın bir yoluydu yalnızca; benim aklım hak arayışında, örgütlenmedeydi. Nitekim her fırsatta (Beşiktaş'taki büro, kitap fuarı, kitap kulübu) tanımadığımız kadınların da bir araya gelebilecekleri, tartışabilecekleri yerler oluşturduk. Kitapların çıkışını Kitap Kulübünde kutladığımızda örneğin çok kalabalıktık. Aynı yerde 8 Mart'ı da kutladık, konulu toplantılar yaptık. Hareket bu kalabalıktan çıkacaktı ve çıktı da. Herkes öyle düşünmüyordu. Yayınla yetinmek isteyen, ya da sınırlı bir amacın daha kolay kotarılacağını, birlikteliği kolaylaştıracağını düşunenler vardı. Benim için yayın yoldu yalnızca. Bir araya gelmenin yolu.

Kadın Çevresi'nin kuruluşuna dönersek, bir sürü toplantı yaptık, bu toplantılar bayağı kalabalıktı ilk başta. Büyük grup zamanından, *Somut*'un 4. sayfasından kadınlar oradaydı, ama uzun süre bir turlü anlaşıp işe koyulamadık. Sonra, şimdi Mor Çatı'da çalışan Nurser ile *Pazartesi* nin pazartesi toplantıları grubundan Minu'nun inanılmaz enerjileri sayesinde bu işe sıvandık. Her allahın günü beni aradıklarım, o sıralarda içinde olduğum ümitsiz ve heyecansız durumdan beni çekiştirerek çıkardıklarını hatırlıyorum. Ve Beşiktaş'ta, Bebek'te bir araya gelişlerimizi.

Yayınevi projesinin gerçekleşmesi için bir çok kadın para verdi. (Bütün bunlar 1994 Kadın Kütüphanesi'ndeki "İz Kalsın" Sergisinde belgelendi, ben şimdi ezberden anlatıyorum, ayrıntıları karıştırıyor olabilirim, kusura bakmasın kimse, hatta kaleme sarılıp, yanlışımı, eksiğimi duzelten, kendi anısını aktaran olursa çok sevinirim.)

O zamanlar kendi imkânlarımız dışında kaynak yaratmasını bilmiyorduk. Gönüllü emek ve sermaye için para toplamaktan başka yolumuz yoktu. Kadın Çevresi anonim şirket olarak kuruldu, vergiler kârdan değil de hayat standardı üzerinden toplanmaya başlayınca kapandı. Çünkü şirket işletmesini henüz öğrenememiştik. Son biraraya gelişimizi de hatırlı-

Evlilik Mahkûmları ve *Ben Bir Feministim*

Sozunü ettiğimiz kampanyalar ve dergiler de, 1990'dan bu yana çeşitli feminist grupların çıkardığı dergiler ve sürdürdüğü kampanyalar da aslında Kadın Çevresi Yayınları'nın "Söz Kadınların" Dizisi'nden çıkan *Evlilik Mahkûmları*'nın açtığı yolda ilerleyen bir politikanın ürünleri: Kadınların kendi sorunlarını kendilerinin dile getirdiği, kendi konumlarını kendilerinin tanımladığı, kendi taleplerini kendilerinin ürettiği bir politika anlayışının... *Evlilik Mahkûmları* nın. onu bir dönemin başlangıç kitabı yapan bu özelliği, bugun tekrar yayınlanmasının da gerekçesi: Kadınların kendilerini konuşturan bu anlatım biçimi, kitabı okuyanın kendi kadınlık durumuna suçluluk duymadan ya da birşeylerin üstünü örtmeden bakmasını sağlıyor. Bu açıdan feministleşme serüvenine iyi bir başlangıç. Bugün *Pazartesi* dergisinin yayın kurulu üyeleri arasında. başka bazı kadınların yanı sıra, Kadın Çevresi'nin ilk döneminde birlikte çalışmış olan kadınlar var. Ve aradan geçen on beş, on altı yıldan sonra *Evlilik Mahkûmları*'m bu kez *Pazartesi* yayınlıyor. Bu yeniden basım bizim tarihimizin sürekliliğinin bir simgesi adeta...

Ben Bir Feministim'in Kadın Çevresi tarafından basıldığı günden bu yana ne çok şey değişti. Simone de Beauvoir Avrupa'da yeni-feminizmin öncüsü olarak saygınlığını koruyor. Kitapta Beauvoir ile röportaj yapan ve Almanya'da çıkan *Emma* adlı derginin editörü olan Alice Schawarzer ise hareket içindeki eski çizgisini mu-

kadın hakları savunucuları hizmet ve danışmanlık şirketi kurdu

18.B.1984 Cumhuriyet

Kültür Servisi — Türkiye'de ilk kez kadınlar tarafından kadınlar için "Kadın Çevresi" adlı bir yayıncılık, hizmet ve danışmanlık anonim şirketi kuruldu.

Kurucuları arasında Müzeyyen Aytaç (ev kadını), Nilgün Himmetoğlu (yayıncı), Gülser Kayır (eski gazeteci), Stella Ovadya (ev kadını) ve Nursen Osteralı'nın (mimar) bulunduğu "Kadın Çevresi"nin amacı şöyle:

"Ev içinde ve dışında ücretli ya da ücretsiz çalışan kadınların ürünlerini tanıtmak, pazarlamak, bilim, teknik ve sanat alanlarında bilgi düzeylerini yükseltmek, aralarında kültürel iletişimi sağlamak için her türlü ürün ve etkinlikte bulunmak, sağlık ve hukuk konularında danışmanlık hizmetleri yapmak."

Beşiktaş, Yenihamam Sokağı Öztel İşhanı'ndaki bürolarında dün bir basın toplantısı yaparak çalışmalarına başladıklarını açıklayan "Kadın Çevresi Yayıncılık, Hizmet ve Danışmanlık A.Ş." kurucu ve çalışanları ilk olarak kadınlara hukuk danışmanlığını başlatıp kadın konusunda kitaplar içeren bir kitaplık oluşturduklarını belirttiler.

Kütüphanelerinde, Türkçe'nin yanısıra dört yabancı dilde yayınlanan kadın konusundaki kitapları Türkiye'de ilk kez bir arada bulundurduklarını söyleyen "Kadın Çevresi" üyeleri, hukuk danışmanlığını da 13.00-16.00 arasında merkez binasında bulunacak bir kadın avukatın yapacağını, bu kadın avukatın üyelerin sorularını çok az bir ücret karşılığı yanıtlayacağını söylediler.

"Kadın Çevresi" beş bin liralık pay senedi alarak üye olacak her kadına açık bir şirket. Vereceği hizmetlerden yararlanmanın koşulu da şirkete üye olmak.

Uzun vadede salt kadınların giyebileceği çayevleri, kadın

AYNALAR NELER DEDİ

yorum, vergi cezalarını ödemek içindi!

Kadın Çevresi'ne ortak olan kadınların çoğu şu ya da bu biçimde feminizme yakın kaldı sanıyorum. Ama bir tanesi var ki ilk kurucular arasında olmasına rağmen hiçbir tartışmaya, toplantıya katılmadı, kimse tanımaz. Yalnızca projeyi doğru bulduğu için destekledi bizi, ortak oldu ve kurucu olarak adım verdi; kendisini anmak istiyorum sevgi ve minnetle: Altın Kitaplar'dan Nilgün Himmetoğlu.

Bir başka kadın da vardı ki o sırada biraraya gelen kadınların birlikte iş yapamayacaklarını görerek feminist bir yayınevi fikrini benimsemesine rağmen ortak olmayı reddettiği için kendisine şimdi yüzümü kızartan sertlikte bir mektup yazmış ve yıllarca dargın kalmıştım. Ondan da özür dilemek istiyorum o mektup için: Sevgili Aslı, sana solcuların bana davrandığı gibi davrandım, üstelik sen benim arkadaşımdın!

Kadın Çevresi'nden bana kalan en hoş anı kuşkusuz 1984 Kasım'ında Kitap Fuarı'ndaki Aynalar'ımızdır. Kitapları hazır olmayan bir yayınevinin müstakbel okurlarıyla karşılaşmak için bulduğu yol: Kitap Fuarı'na üzerine yazılacak satırlarla katılmak. Ben, topsonu denen büyük kâğıt ruloları düşünmüştüm. Ayna fikri fuar alanını gezerken Ahmet Turhan Altıner'in aklına geldi. Tersine çevirme eyleminin en yerini, anlamını bulmuş bir örneği oldu bu aynalar. O sıralarda medyanın çok ilgisini çekti ama kimse anlamı üstünde durmadı, ya "sevimli", ya da "cadı' ydık, ya da "faşist"!

Bir de bize faşist diyen Atilla Ozkırımlı televizyondaki kültür programında "kadın kitapları"na uzun uzun yer vermek zorunda kaldığında çok sevinmiştim.

Kadın Çevresi yayınlarında iki farklı dizi olacaktı: "Kadın Sözü" dizisiyle, "Söz Kadınların" dizisi... Şimdi, "Bu adlandırmalar arasındaki farkı anlat" deseniz anlatamam! Ama biri daha anlatı türü olacaktı, biri daha teorik.

Kadın Çevresi adını Şule Balaban'a borçluyuz. Bir toplantıda, "Kadınlar kendilerini bu çevreye ait hissetmeli," türünden bir laf etmişti, ben de yayınevinin adı olarak önermiştim Şule'nin sözünü.

Bu anı parçalarını Kadın Çevresi'nin, hem ilk tüzel kişiliğimiz, hem de ilk yerimiz, ilk adımız olduğunu ve yıllarca pek çok etkinliğin bu tüzel kişilik sayesinde yapıldığım söyleyerek bitirmek istiyorum.

"İz Kalsın" Sergisinden bu yana hiç aklıma gelmeyen günleri hatırlattığınız için teşekkürler. O günden bugüne o kadar çok şey değişti ki... bütün bunları biz mi yaşadık gerçekten?

Yaprak Zihnioğlu

hafaza etmiyor. Bunun da ötesinde yer yer yabancı düşmanlığını yansıtan yazılar kaleme alabiliyor.

Ama bizi esas etkileyen Türkiye'deki değişiklikler. Kitabın basıldığı 1986 yılından bu yana kadınlar adına, kadınların politik hareketliliği adına ne çok şey oldu! Ama başka bir sorun var önümüzde. Başka ülkelerde başka kadınların da yaşadıkları bir sorun şu kısacık tarihimizde önümüze çıktı; geçmişin, geçmiş tecrübelerin unutulması. Kadınların tarih içinde nasıl ve ne kadar yer alabildikleri, kendi tarihlerini nasıl ve ne kadar oluşturabildikleriyle yakından ilgili bir konu bu.

İşte yıllar önce Kadın Çevresi kadınlarının bastığı *Ben Bir Feministim*'in bu gün *Pazartesi* tarafından yeniden basılması bu açılardan önemli. Bu kitap bize başka ülkelerde feministlerin bir zamanlar neler tartıştığıyla ilgili bir ipucu verebilir

Bugün Türkiye'nin bir çok yerinde feminizmle tanışmış, kendi hayatım feminizm dolayımıyla değiştirmiş, değiştiren ve daha da önemlisi Türkiye'nin ve başka kadınların hayatını feminizmle değiştirmek için çaba harcayan kadınlar var. Bu iki kitabın yeniden basımının onlar için yararlı olacağım ümit ediyoruz.

Düzeltme

"Feminizmin İlk Günleri" yazısında 3. paragrafta 3. cümlenin baş tarafı yanlışlıkla basılmamıştır. Doğrusu şöyle; Yazko'daki bu eğilim kısmen o sırada çok büyük ilgi gören bir Yazko panelinden (5) ama daha büyük ölçüde ve Zeynep Avcı'nın yorumuyla: "Yazko'nun o sırada bir sivil toplum örgütü olarak yaygın bir kitleye sahip olması ve kadın okur, yazar, öğretmenlerden oluşan verimli bir toprak oluşturmasından" kaynaklanıyordu.

Yaprak Zihnioğlu

Kısa bir ek

Pazartesi'nin geçen sayısında, Yaprak Zihnioğlu'nun "Feminizmin İlk Günleri" başlıklı tarih denemesi yer aldı. Yaprak, yazısına ön m zdeki sayıda da devam edecek. O ilk günlere ilişkin olarak daha söylenecek çok söz var ve o günleri yaşamış olan kadınların her katkısı tarihimizi yazmak açısından büy k önem taşıyor. Şirin Tekeli'nin notları da böyle bir katkı.

Pazartesi'nin 19 Ekim 1996 tarihli sayısında, Yaprak Zihnioğlu "Feminizmin İlk Günleri" başlıklı, "Öznel Bir Tarihçe Denemesi (1981-1982)" kaleme almaya başladı. Kısa vadede bu öznel tarihçeyle, biz, doğrudan taraf olanlar dışında kim ilgilenir bilmiyorum. Orta ve uzun vadede ise, feminist hareketin bu toplumda bırakacağı "izlere" koşut olarak ilgilenenler artabilir. Madem böyle bir çaba başladı, ben kendi adıma, bu çabayı hem saygıyla karşılıyorum - hatta, nihayet, sözlü tarihten* yazılı olana geçiyoruz diye seviniyorum- hem de, elimden geldiği kadarıyla, o tarihin netleşmesi için katkıda bulunma gereğini hissediyorum. Şimdi not edeceğim konular, çok küçük, önemsiz, bir gazetede sütun işgal etmemesi gereken ayrıntılar olabilir, ama ben gene de yazacağım; çünkü bu, bizim tarihimiz. Ben bu çabayı ciddiye alıyorum ve herkesi, hatırladıkları ayrıntıları *Pazartesi*'ye yazmaya çağırıyorum.

Yazı bittiğinde yapabileceğim -ya da yapmayacağım- genel değerlendirmeyi saklı tutarak, yayınlanan ilk bölümdeki birkaç ayrıntıyı düzeltmek istiyorum: Şule Torun, o sırada Ali Torun ile evliydi, sonra boşandı; daha eski ve şimdiki soyadı Aytaç. Yaprak, bir parantez içinde de olsa, bunu belirtmeliydi. Aynı şey, Aslı Göksel için söz konusu; Aslı o zaman Barış Pirhasan'la evliydi; boşandı, soyadı değişti, izler kayboldu. Bu durum Zeynep Avcı için de geçerli... Ben Zeynep'i tanıdığımda, o bir Karabey'di. Uzatmayayım, Medeni Kanun'daki, "Kadın kocasının soyadını taşır" hükmü, evlenmeler, boşanmalar, yeniden evlenmeler sonucu, bizim (kadınların) tarih yazıcılığımızı da karmakarışık ediyor. Buna özellikle özen göstermemiz lazım.

İkinci küçük detay, dipnot 7'deki bilgiyle ilgili: Benim doçentlik tezim, İ. U. İktisat Fakültesi'ne sunulmuştur. O tarihte, henüz İ. U. bünyesinde bir Siyasal Bilgiler Fakültesi yoktu. Sonra açıldı.

İlk yazının düşündürdükleri bunlar... Ama, benden daha dikkatli olanlar başka şeyleri hatırlayabilirler. Yazın, belge sunun. Tarihimizi, biz kendimiz doğru yazalım.

Şirin Tekeli

* Sözlü tarihçiliğin faziletlerine olan inancımı saklı tutarak, tarihçiliğin yerleşik "deontolojisinin" kaynak gösterme, güvenilir doküman kullanma, belgeyi kamuya sunarak kişisel yorumun belgeyle ilişkisini sınama olanağını herkese tanıma gibi çok temel bazı metodoloji kurallarının tüm tarihçiler için geçerli olduğunu unutmamamız gerektiğini bir kez daha hatırlatmak istiyorum!

Uğraşıp duruyoruz

Görünmeyen psikologlar

Görünmeyen emeğimiz nerelere gidiyor? Adı üstünde, görünmüyor ki? Ancak üzerinde çok düşünürsek, yani elimize bir büyüteç alıp incelersek görebiliyoruz. Yanlış! Aslında büyüteçe falan gerek yok, apaçık ortada yaptıklarımız. Ancak öyle kabullenilmiş, öylesine doğal hale gelmiş ki, kendimiz de dahil kimse farkında değil onun emek olduğunun.

Çoğumuz psikologluk, yani terapistlik yapıyoruz erkeklere. Boşuna değil psikologların müşterilerinin büyük çoğunluğunun kadınlar olmaları. Çünkü erkeklerin özel psikologları, terapistleri (eşleri, sevgilileri, kadın arkadaşları, kız kardeşleri, anneleri) var. Yani onları dinleyen, soru soran, destek olan, rahatlatan bir kadın var. O hem para almıyor, hem de ruhsal problemler "hastalık" gibi görünmeden "prestij" sarsılmadan dile getiriliyor, tartışılıyor, bilince çıkarılıyor, uğraşılıyor; belli ölçüde de çözülüyor. Bu sayede erkekler terapiye en fazla ihtiyacı olanlar olmalarına rağmen terapiden, yani kendileriyle uğraşma zorluğundan ve sorumluluğundan kaçabiliyorlar.

İlk Alman astronotlarından Ernst Messerschmidt'e sormuşlar; "Kendinizi bir terapistin koltuğunda uzanmış düşünebilir misiniz?" Cevabı; "Hayır! Ben evliyim, iç dunyamı karımdan başkasına açmam," olmuş.

Yapılan bir araştırmaya göre de fahişelerin erkeklere terapi görevi yaptıkları tesbit edilmiş. Birçok fahişe kendilerine gelen erkeklerin çoğundaki (seks ihtiyacından daha fazla olan) teselli ve cesaretlendirilme ihtiyacını giderdiklerini, onları sabırla dinlediklerini ifade etmişler.

Erkeklere terapimiz gülümsemekle başlıyor. Dışa dönük, iletişim kurucu, anlayışlı, rahatlatıcı gülüyoruz. Erkeği neşelendiriyor, eğlendiriyoruz. Bir arkadaşım, "İlişkilerimde neşelendiren hep ben oluyorum. Bir gün de karşıma bir adam çıksa da beni güldürüp, eğlendirse, günlük yorgunluğumu, stresimi attırsa ne olur," diye yakınıyordu.

Ünlu bir terapist, kendisine başvuran kadınların büyük bir kısmının sorununun erkeklerle ilişkilerinde yaşadıkları iletişimsizlik, yalnızlık, sevgisizlik, itinasızlık olduğunu söylüyor. Kadınların partnerleri bunu genellikle çok iyi bildikleri halde "normal" oldukları sabit fikrinde diretip, terapiye ihtiyaçları olduğunu reddediyorlar. Başka insanlara ihtiyaç duymayı başarısızlık olarak görüyorlar. Bu tavrın ardında asıl olarak kendini üstün, kadını zayıf ve aşağı görme yatıyor. Oysa gerçeklik tam tersi. Terk edilen erkekler büyük şoklar yaşıyor, alkole yönelenler, intihar teşebbüsünde bulunanlar, rakiplerim öldürenler az değil. Yalnız kaldıklarında ayakta kalamayacak kadar zaaf gösterenler genellikle erkekler. O yüzden de kendilerini sorgulamak yerine teselliyi hemen başka bir kadının kucağında arayabiliyorlar.

Erkeklere terapimiz gülümsemekle başlıyor. Dışa dönük, iletişim kurucu, anlayışlı, rahatlatıcı gülüyoruz. Erkeği neşelendiriyor, eğlendiriyoruz. Bir arkadaşım, "İlişkilerimde neşelendiren hep ben oluyorum. Bir gun de karşıma bir adam çıksa da beni güldurüp, eğlendirse, günlük yorgunluğumu, stresimi attırsa ne olur." diye yakınıyordu.

Gülerek, neşeyi erkeğe de bulaştırıp ondaki içe dönüklüğü ve donukluğu, durgunlugu kırıyor, onu rahatlatıyor, ortama canlılık ve keyif kazandırıyoruz. O yüzden değil mi ki moralimiz ne kadar bozuk olursa olsun adeta yüzümüze gülümseyen bir maske takmak zorundayız. Zira terapi tek taraflı. Onlardan bize medet yok. Aksine, eğer keyifsizsek bizden uzak durmayı ya da kaçıp gitmeyi tercih ediyorlar.

Terapimizdeki bir başka adım, erkeği konuşturmak. Sıkıntılı ve dalgınsa (depresyon), kızgınsa (agresyon), şüpheli ve kuşkuluysa (paranoya) bütün sabrımız ve anlayışımızla sorular soruyor, dertlerini dinliyoruz (genellikle konuşma kabızlığı var, ama bütün şefkatimizle yumuşatıyoruz).

İlgi, sevgi, sıcaklık, itina, anlayış, teselli adeta bizde olması ve vermemiz son derece doğal ve gerekli olan şeyler. Ancak aynı şeyleri biz istediğimizde o bizi anlamıyor, aldıklarına benzer şeyleri vermesi gerektiği duygusunu ve sorumluluğunu taşımıyor.

İnsanın ihtiyacı olduğunda yanında olacağını bildiği birisinin varlığı ruhsal açıdan çok önemli. Kendini kötü hissettiğinde yanında kalıyoruz. Kavga ettiyse, sinirliyse, korkuları varsa yanında duruyoruz. Varlığımız bedensel olabilir, zihinsel olabilir, mektupla olabilir, ama ona "ben senin için varım" güveni veriyoruz ki, bu psikolojik açıdan büyük destek. Aynı şeyi alabiliyor muyuz? Birçoğumuz evet demekte zorlanacaktır. Pek çok kadından duyduğum ve kendim de yaşadığım en çarpıcı örneklerden biri, kürtaj olduktan sonra birkaç saatcik de olsa erkeğin yanımızda durmaması. Sebep arandıktan sonra çok bulunur, üstelik makul de görünebilir: iş, politik eylem vs.vs. ancak onlara en çok ihtiyaç duyduğumuzda yanımızda olmazlar çoğu kez.

Son olarak terapistliğimize tarihten bir örnek vererek yazımı bitirmek istiyorum. Simone de Beauvoir da mektuplarıyla Sartre için varolarak ona büyük psikolojik destek vermiş. Sartre bir mektubunda bunu şöyle ifade ediyor; (Sartre'ın büyüklüğü en azından bunu ifade etmesinde...) "Hâlâ mektubunuz gelmedi. Şu anda korkunç huzursuzum. Neredesiniz? Korkuyorum. Sizsizlik bütün cesaretimi elimden alıyor. Siz olmasaydınız yazacak bir enerjimin dahi kalmayacağını hissediyorum. Günlük selamınız dort gün bana ulaşmadı ve dünya artık eski dünya değil."

Hülya Eralp

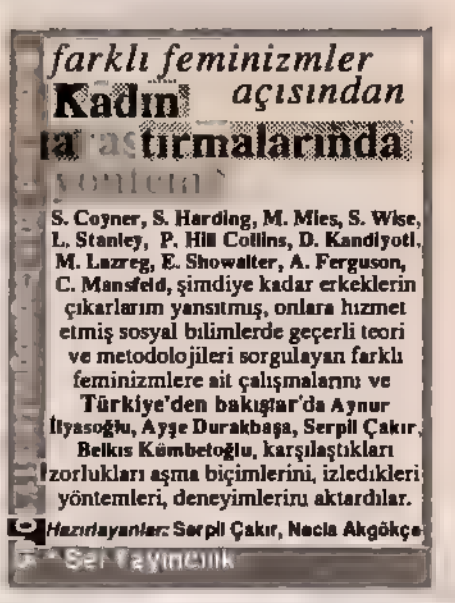

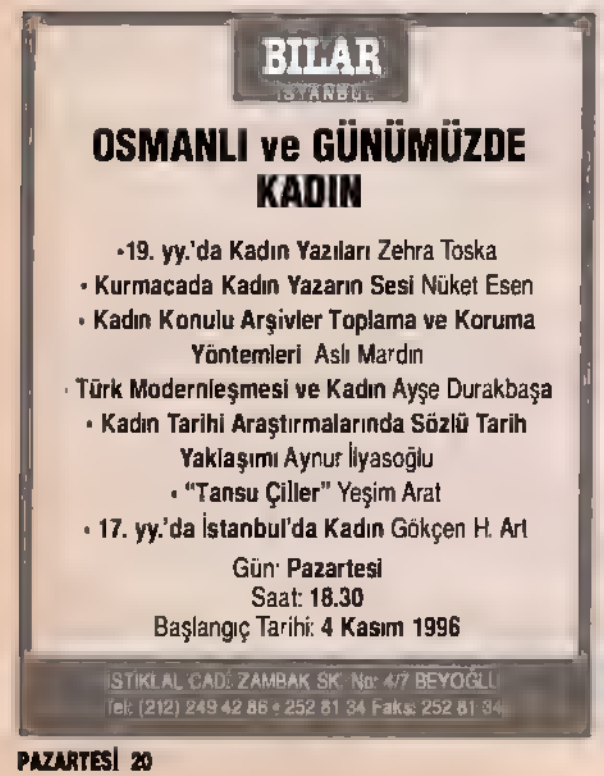

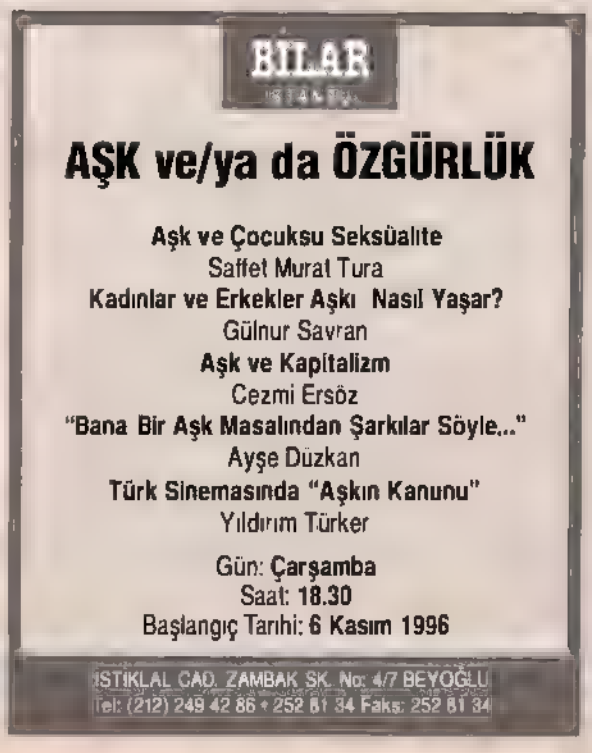

menopoz

"O kadar da kötü değilmiş!"

"Menopoz, çoğu kadının yaşa bağlı olarak rol, sorumluluk ve ilişkilerinde pek çok değişimi birarada yaşadığı ve çocukların bağımsızlıklarını kazanıp, evden ayrıldıkları bir dönemde ortaya çıkar. Anılan değişimler, bazı kadınlarda, kimliklerini, kendilerine olan güvenlerini, aile ilişkilerini ve sosyal yaşamlarını etkileyerek önemli ölçüde stres yaratıcı durumlara neden olmaktadır. Bir başka grup için ise, bu olaylar farklı sorumluluk gerektiren ilişkiler ve olumlu psikolojik gelişmeler için yeni fırsatlar anlamına gelmektedir. Bu nedenle menopoz, kadının hayatında sadece biyolojik değişimler değil, aynı zamanda bunun yanında oluşan sosyal ve psikolojik değişimler nedeniyle de kritik bir geçiş dönemidir."

Uzman Psikolog Zehra Uçanok, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümünde yaptığı yüksek lisans tezini menopoza ilişkin bir araştırmaya dayandırmış. Bu araştırmada, farklı yaş grupları ve eğitim düzeyindeki kadınlarda menopoza ilişkin belirtiler, tutumlar ve yaşama bakış açısı incelenmiş. 29-60 yaşları arasında, orta dereceli okul ve yüksek okul mezunu 240 kadına 28 maddeden oluşan bir belirti tarama listesi sunulmuş. Listede yer alan belirtilerin 12'si somatik (bedensel), 11'i psikolojik ve 5'i de psikosomatik belirtiler. Araştırma sonuçları, kadınların listeye verdikleri yanıtlara dayandırılmış. Zehra Uçanok ve Dr. Ruveyde Bayraktar araştırma sonuçlarını bir makalede özetlemişler. Araştırma sonuçları, kadınların menopoza ilişkin tutumlarında ve menopozu yaşama biçimlerinde, biyolojik etkenler kadar toplumsal ve psikolojik etkenlerin de önem taşıdığını ortaya koyması açısından ilginç.

• Menopoz döneminde ortaya çıktığı öne sürülen belirtilerin en yoğun olduğu grubun 55-60 yaş arasındaki menopoz sonrası grup olduğu ortaya çıkmış.

• Eğitim düzeyi yükseldikçe, toplam belirti puanının düştüğü görülmüş. Bundan, üst düzeyde eğitim görmenin gerek psikolojik gerek fiziksel şikâyetlerle başa çıkmada yardımcı etken olduğu sonucu çıkarılmış.

• Menopoz döneminde kliniğe başvuran kadınların diğerlerine göre daha çok psikososyal stres içinde oldukları ve genellikle daha çok fiziksel ve psikolojik şikâyet bildirme eğiliminde oldukları belirlenmiş.

• Kadınların çalışıp çalışmamasının ya da emekli olmasının sonuçlar üzerinde anlamlı bir katkısı olması beklendiği halde, boyle bir sonuç elde edilmemiş. Araştırmacılar bunun çalışan çalışmayan ya da emekli grubun araştırmada sayı olarak yeterince temsil edilmemiş olmasından da kaynaklanabileceğini düşünüyorlar.

• Yaş ilerledikçe, menopoza ilişkin tutumların daha olumlu hale geldiği saptanmış. Araştırmacılar bunu şöyle yorumluyorlar: "Genellikle böyle bir sonucun ortaya çıkması, toplumda yaygın olan kalıp-yargıların henüz menopoza girmemiş dolayısıyla bu olayla ilgili yaşantısı olmayan genç yaştakileri daha fazla etkilemiş olabileceğini düşündürmektedir." Belli ki kadınların çoğu bir kez menopozu yaşayınca, "O kadar da kötü değilmiş" diyebiliyorlar.

• Menopoz döneminde (45-54 yaş arası), kadınların, evli bekâr ya da dul olmalarının menopoza ilişkin tutumları açısından önem taşıdığı saptanmış. Diğer yaş grupları için medeni halin anlamlı bir katkısı görulmemiş.

• Menopoza ilişkin belirtiler ile tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış.

• Yaşama bakış açısı ile menopoza ilişkin belirtiler arasında ters yönde bir ilişki olduğu, iyimserlik arttıkça belirtilerde azalma olduğu ortaya çıkmış.

Okul, askerlik bitti, haydi işe!

Okul ve/veya askerlik sonrası hayata balıklama atlamayan erkek "adam" dan sayılmıyor.

Kadınların hayatı dört bir taraftan belirlenmiş. Evlenecekler, çocuk sahibi olacaklar, arada imkân varsa bir de çalışabilirler tabii. Ama erkeklere dayatılan şeyler de var.

"Ailemin düşüncesini size söyleyeyim; 'Askere git, gel, evlen,' diyorlar ve hemen ikinci bir kişinin sorumluluğu bizim üzerimize yıkılıyor. Bu beni çok rahatsız ediyor, neden ben iki kişiye birden bakmak zorunda olayım.?"

Bu sözlerin sahibi Yalçın, bir buçuk aydır bir tekstil işinde çalışıyor, henüz yirmi yaşında ama hayatın yükü sırtına binmiş adeta.

Hafta sonlarında bir düğün salonunda fotoğrafçılık yapan, 24 yaşındaki hukuk öğrencisi Mürsel de benzer şeyler hissediyor:

"Bu konuda erkekler kızlara göre daha dezavantajlı bence. Özellikle yaş ilerledikçe çalışma zorunluluğunu hissediyorsun. Kızlara aynı baskı olmuyor. Ya da onların evde oturması, çeyiz hazırlaması normal geliyor. Ama bizim için böyle değil."

Üç haftadır çalışan jeofizik mühendisi Hasan da ona katılıyor.

"Aileden direkt olarak söylenmese de, 'Oğlum sen erkeksin. kızkardeşlerin çalışmayabilir ama sen çalışmalısın,' denmese bile siz anlıyorsunuz. Akrabalar, 'Hasan okulun bitti ne yapıyorsun, çalışmıyor musun?' falan dediler. Çevredekilere çok kulak asmamaya çalışsam da bu baskıları hissettim ben. Sonuçta etkileniyorsunuz ve bir yerden başlamanız gerekiyor çalışmaya."

Yine Ünilever'de çalışan ve ailesinin özgür düşünceli olduğunu ifade eden Oktay'ın tecrübeleri de çok farklı değil:

"Benim ailemde ne kadar özgür düşünen insanlar olsa da geleneksel yapıdan etkileniyorlar. Az önce Yalçın'ın dediği gibi askere gidip, iyi bir işe girip çoluk çocuk sahibi olmamı istiyorlar tabii."

Hasan'ın ailesi ise bu konuda farklı davranmış:

"Ben bu yönden kendimi çok şanslı hissediyorum. Çünkü ailem her türlü kararı bana bırakıyor. Ailede erkek veya kız olmanın çok fazla bir ayrımı yok bizde. Ancak yine de genel olarak bakınca erkek olmanın avantajları olduğu gibi dezavantajları da var diye duşünüyorum. Örneğin benim kızkardeşim var liseyi bitirdi, sıkıntılarımız olmasına rağmen iki sene çalışmadı. Onun açısından çok daha seçici baktık olaya. Ancak ben belki karşıma gelen ilk işte çalıştım."

Ahmet, kızların durumunun daha iyi olmadığı görüşünde:

"Çalışmamak kadınların özgür seçimleri değil, burada onları kontrol altında tutma isteği yatıyor. Ayrıca istediği kadar ilerici bir ailesi olsun kadınların benim yaptığım gibi, 'Okumuyorum ve kötü işler de olsa çalışırım, evlenmem de,' deme şanslarının çok fazla olmadığım düşünüyorum."

Yine de konuştuğumuz diğer erkekler, sonunda çalışsalar bile genç kızların okul bittikten sonra nefes almaya, iş konusunda iyi bir tercih yapabilmek için zaman geçirmeye daha çok fırsat bulduklarını; kendilerinin ise ekonomik zorluklar dayatmasa bile çalışmak, hayata bir an önce atılmak konusunda bir basınç hissettiklerini ifade ediyorlar. Hangi aile oğullarının "boşta gezer" olmasını ister? Kimse "işsiz" birisine kız vermiyor; yani okul ve/veya askerlik sonrası hiç bir mola vermeyip hayata balıklama atlamayan erkek "adam"dan sayılmıyor. Ve iş bulamamak, çalışmamak hayattaki başarının temel kıstaslarından birisi erkekler için. Tıpkı kadınlar için iyi bir evliliğin başarı anlamına gelmesi gibi.

Kahve tiryakilerine iyi haber

Son yıllarda yapılan araştırmalar, kahvede bulunan kafein maddesinin kadın sağlığı üzerindeki etkileri üzerine yoğunlaştı. Kahvenin meme kanserinden kısırlığa dek pek çok zararlı etkisi olduğu iddia edildi. *Ms.* adlı kadın dergisinin Eylül/Ekim 1995 sayısında, Marjorie Ingall bu araştırmaların sonuçlarını derlemiş. Kısaltarak aktardığımız bu yazıya göre kafeinden o kadar da korkmamız gerekmiyor.

Meme kanseri ve göğüs ağrıları

İsrail, ABD ve Fransa'da yapılan 11 araştırmanın sonuçları üzerine 1990 yılında yapılan bir değerlendirme ve Iowa'da 1993'de 34 bin kadın üzerinde yapılan bir araştırma, kafein ve meme kanseri arasında anlamlı bir ilişki kurulamadığını ortaya çıkarmış.

Göğüsteki şişliklerin, kistlerin ya da hassasiyetin kafein tüketimiyle ilişkisi de belirsiz. Ulusal Kanser Enstitüsü'nün 1986'da 3 bin kadın üzerinde yaptığı araştırma, iyi huylu tümörler ya da meme hassasiyeti arasında ilişki kuramamamış. Ancak, kadınların gündelik deneyimleri, kafein tüketimini azaltmanın ağrıları hafifletici etkisi olduğunu göstermiş. 1989'da, Nurse Practitioner'da çıkan bir makaleye göre, ağrılı meme kistleri olan 138 kadına kafein tüketimlerini azaltmaları söylenmiş; yüzde 61'i ağrılarının azaldığını ifade etmiş. Öyleyse, meme ağrısı çekiyorsanız ve kafeini azaltmanın faydasını gördüyseniz, kahveyi biraz azaltmanın ne sakıncası olabilir?

Osteoporoz ve kemik erimesi

Bazı araştırmalar kafeinin kemik erimesine neden olduğunu iddia ediyor. Ancak 1994'de, *Journal of the American Medical Association*'da çıkan bir araştırma menopoz sonrası kadınları konu alıyor ve ömür boyu günde iki fincan kahve içmekle, kemik yoğunluğunun azalması arasında bir bağlantı kuramıyor. Ne var ki söz konusu kadınlar, aynı zamanda yetişkin yaşları boyunca gunde bir bardak süt içmiş olan kadınlar. Bu da gösteriyor ki, yeterli miktarda kalsiyum almak, kafeininin muhtemel olumsuz etkilerini ortadan kaldırabiliyor. *American Journal of Clinical Nutrition*'da yer alan 1991 tarihli bir araştırma da kafeinle kemik erimesi arasında bir ilişki olmadığını, ama kafeinin kalsiyum emilimini engellediğini gösteriyor. Minnesota, Rochester'da, çeşitli yaşlarda 298 kadın arasında yapılan bir araştırma, ılımlı kafein tüketiminin osteoporoz konusunda önemli bir risk faktörü oluşturmadığım ortaya koyuyor. Ama aynı araştırmaya göre, 75 yaş ve üstündeki kadınlarda yüksek kafein tüketimi, özellikle bir bölgede, *femur* (uyluk) kısmında kemik erimesine yol açabiliyor.

Kalp hastalıkları ve yüksek tansiyon

Sürpriz: kalp hastalıkları ile ilgili araştırmaların çoğunluğu yalnızca erkekleri kapsıyor. Ama ABD'de yapılan en uzun vadeli kalp hastalıkları araştırması olan Framingham heart study, kafein ve kalp krizi arasında bir ilişki bulamamış. 40-59 yaş arası 10 bin kadın ve erkek arasında kısa süre önce yapılan bir araştırma, Scottish Heart Health Study de aynı sonucu vermiş (hatta kahve içenlerde koroner kalp yetersizliği oranı daha düşük bulunmuş). Hem Ulusal Sağlık Enstitüsü hem de Amerikan Kalp Derneği, ılımlı kafein tuketimiyle yüksek tansiyon arasında önemsiz bir ilişki olduğunu ifade ediyor.

Doğurganlık

1993'de yapılan bir araştırma, günde bir ya da iki fincan kahve tüketiminin doğurganlığı azaltabildiğini iddia ediyor ama başka araştırmalar bu sonuçla çelişki gösteriyor. Harward araştırmacılarının ve hastalık denetim merkezlerinin yaptığı 1990 tarihli bir araştırma, kafein tüketiminin döllenme süresinde çok az etkili olduğunu hatta hiç etkili olmadığını ve gebe kalamayan kadınlarda kafeinin bir etken olmadığını öne sürüyor. Bununla birlikte, bazı araştırmalar kahve ve sigara tüketiminin birarada, gebe kalmak isteyen kadınlar için risk oluşturabildiğini gösteriyor. 1991 tarihli bir araştırma, günde sekiz fincan ya da daha çok kahve ya da çay içen sigara tiryakilerinin gebe kalmalarının daha uzun süre aldığını, ama sigara içmeyenlerde, kafeinin gebe kalma süresi üzerinde etkili olmadığını ortaya koydu.

Düşükler ve cenin anormallikleri

Kafein konusunda tedbirli olmanın tercih edilebileceği tek alan bu gibi görünüyor. Araştırmalar, günde 300 miligramdan (ya da üç küçük fincan kahveden) fazla kafein tüketiminin potansiyel olarak zararlı olabileceğini gösteriyor. Kafein plasentaya kolaylıkla nüfuz ediyor ve ceninin bedeninden atılımı yetişkinlerinkinden daha uzun süre alıyor. Yine de son yedi yılda yapılmış olan 26 araştırmanın değerlendirilmesine göre, 300 miligramın altında kafein tüketiminin düşüğe, bebeğin düşük kiloda doğmasına ya da cenin anormalliklerine neden olmuyor.

Bununla birlikte, Montreal'deki McGill Üniversitesinden Dr. Claire Infante-Rivard'm araştırmasına göre, günde 163-321 miligram arası kafein tüketen gebe kadınlar düşük risklerini iki katma çıkarmış oluyorlar. Günde 321 miligramdan fazla kafein alanların düşük riski ise yaklaşık üç katma çıkıyor. Döllenmeden önceki bir ay içinde günde üç fincan kahve içmek de riskli bulunuyor.

Hangisine inanacağız? Tek tek her araştırmanın ve gerçekleştirildiği koşulların bazı zaafları var. Kaliforniya Üniversitesi Halk Sağlığı Bolümü'nden Dr. Brenda Eskenazi, daha çok veri elde edilene dek gebe kadınların kafein tüketimini asgariye indirmelerini öğutlüyor.

Adet öncesi belirtiler

Çok sayıda araştırma, adet öncesi belirtilerle kafein arasında bir ilişki olabileceğini gösteriyor. American Journal of Public Health'de yayınlanan 1990 tarihli bir araştırma, kafein tüketimi arttıkça, adet öncesi belirtilerin (anksiyete, depresyon, ruh halinde gidip gelmeler, şişkinlik) ağırlaştığını gösteriyor. Bu bir neden-sonuç ilişkisi anlamına gelmese de, gündelik deneyimler, kafeini kesmenin adet öncesi belirtileri yok etmemekle birlikte hafiflettiğini ortaya koyuyor.

Sonuç

Günde 300 miligramın altında kafein tüketimi çoğunlukla oldukça zararsız görünüyor. Sigara ve kötü beslenme sağlık konusunda kafeinden çok daha fazla riske yol açıyor. Ama bedeninizi en iyi siz tanıyabilirsiniz. Eğer daha az kafein aldığınızda kendinizi daha iyi hissediyorsanız, kafeini azaltmanızda hatta hayatınızdan çıkarmanızda fayda var.

İNSAN OKUR İNSAN YAZAR

İskenderiye Kütüphanesi; 6 Şubat 94'te kurulduğunda ikıbin kitabı yirmi kadar okuru vardı. Bu gun otuzbine yaklaşan dergi ve kitap arşivi ile uçyuz civarında okuru var.Yeni açtığımız Sureli Yayınlar Okuma Salonu, fotokopi makinesi ve bilgisayarımızla olanaklarımızı genişlettık. Yakında İnternet'e bağlanıp okurlarımızın kullanımına sunacağız

İskenderiye Yazıları; İskenderiye Kutuphanesi okurlarının olanakları ve yazılarıyla yayımlanıyor. Duşun,yazın,yayın,felsefe,bilim (ilgi alanlarımızdır)dünyasına alternatif, muhalif yada ıktıdar olmak için yayımlanmıyor. Kütüphanemizde okuyup öğrendiklerimiz ve kütüphane uye aidatlarıyla yayımlıyoruz İskenderiye Yazıları'nı. Bultenimize yazmak, abone olmak veya kütüphanemize kitap vermek isteyenlerin haberi olsun diye bu ilanı hazırladık. Antık Çağ'ın en büyuk kutuphanesinin adını yaşatmak için siz de katkıda bulunabilirsiniz.

Adres:
Sıraselviler yolu. Apdullah sok.No: 19/2
Güneş Apt.Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: (0212)245 16 17

İskenderiye Yazıları
Aylık İskenderiye Kütüphanesi Bülteni

Anayasa Mahkemesi'nin TCK 441. maddesinin iptâli kararına ilişkin bir yorum

Zina suç olmaktan çıkarılmalıdır

Anayasa Mahkemesi'nin erkeğe "ihanet hakkı" veren 441. maddeyi iptâl etmesiyle bu tartışma bitmedi. Çünkü kadınlarla ilgili 440. madde yürürlükte ve derhal bir düzenleme yapılmazsa nelere yol açabileceği meçhûl!

24 Eylul 1996 tarihli *YeniYüzyıl* gazetesinde "İslam'da Gelinlik Krizi" başlıklı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın evlenecek genç kızların gelinliklerinin nasıl olması gerektiği konusundaki görüşlerinin yer aldığı haberin altında, "Erkeğe Zina Ayrıcalığı Yok" başlıklı ve Türk Ceza Kanunu'nun erkeğin zinasını duzenleyen 441. maddenin Anayasa Mahkemesi tarafından iptâl edildiğini duyuran bir haber yer aldı. Ülke İslami kurallarla yönetiliyormuşcasına, belki de böyle bir yönetime alıştırma çabası içinde. İslami kuralların neler olduğuna dair haberler bütün gazetelerde ihmâl edilemeyecek sıklıkta yer almaya başladı. Bu iki haber belki böyle bir sıklığın sonucu alt alta yer aldı, belki sayfa duzeni yapan kişi haberler arasındaki paralelliği gördü.

Kırk senedir kadınım ama halen cinsler arasındaki ayrımcılığın boyutlarına ve eleştirmekten dilimizde tüy bitmiş konularda, yeni doğmuş bebek saflığı görünüşü altında, en yobaz ayrımcılıkların savunulmasına alışamadım. Öncelikle "Erkeğe Zina Ayrıcalığı Yok" başlığı eğer kandırmaca değilse ciddi bir yanılsama. Zira Anayasa Mahkemesi'nin iptâl kararı ile erkek zinası suç olmaktan çıktı. Bu kararın yürürlüğe girmesiyle evli erkekler karılarından başka kadınla beraber karı koca hayatı sürdüklerinde ve hatta karılarıyla oturdukları eve başka bir kadını alıp geldiklerinde cezalandırılmayacaklar. Başka bir deyişle, erkekler resmen evli olduklarından başka diledikleri sayıda kadınla karı koca hayatı yaşayabilirler. Sizin kulağınıza da tanıdık geliyor mu? İslamda dört karı meseleleri, İran'daki geçici evlilikler... Kuzey Irak'ta kadınlar için kanun önünde eşit haklar mücadelesi vapan Bağımsız Kadın Örgutü uyeleri İslami Hareket (hani şu Erbakan'la kardeş olduklarını açıklayan ve de Refah Partisi'nin kendileri gibi İslamın yoluna geleceğini söyleyen Şeyh hareketi) tarafından "dört koca istiyorlar" şeklinde suçlanmakta ve haklarında ölüm fetvaları Cuma hutbelerinde camilerde ilan edilmektedir.

Dikkat;

Bir sene sonra evli kadınlar evlilik dışı cinsel ilişkileri veya buna teşebbüs etmeleri nedeniyle cezalandırılmaya devam edecekler, ama erkekler zina suçundan yargılanmayacaklar.

Anayasa Mahkemesi'ne bundan önce iki kez, 1967 yılında kadın ve erkeğin zinasını düzenleyen TCK 440 ve 441. maddelerin ve 1968 yılında erkeğin zinasını düzenleyen TCK 441. maddenin Anayasa'ya aykırılığı iddiasında bulunulmuştur. Her iki itiraz da reddedilmiştir. Son olarak bu yıl yine erkeğin zinasını düzenleyen TCK 441. madde Anayasa Mahkemesi'ne taşınmıştır. Henüz gerekçeli karar yazılmadı ancak 441'in neye dayanarak iptâl edildiği konusunda Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Güven Dinçer'in *Yeniyüzyıl* gazetesinde yeralan beyanatında kimi ip uçları var. Dinçer, erkeğe ayrıcalık tanıyan 441. maddenin Anayasa'nın 10. maddesindeki kanun önünde eşitlik ilkesine dayanılarak iptâl edildiğini söylemiş.

Bu sözleri iki biçimde yorumlayabiliriz. İyimser yorum: karı zinası ve koca zinasının düzenlenişlerindeki korkunç uçuruma dayanamadılar. Ellerinde sadece erkeğin zinasıyla ilgili iptâl talebi olduğu için şimdilik onu iptâl ettiler. Ve hatta kadının zinası ile ilgili TCK 440. maddenin iptâl talebi gelince onu da iptal edelim diye konuştular. Kötümser yorum: erkeğin zinasının bekâr kadınla yapılabilmesi, eğer zina suçuna ortak kadın da evli ise, zina eden kocanın karısının şikâyet hakkının olmaması, evli erkekle zina eden evli kadının kocasının şikâyetine bağlanması nedeniyle evli kadınla zina eden erkeklerin cezasız kalması halbuki bekâr kadınla zina eden erkeğin , karısının şikâyetiyle cezalandırılması eşitsizliğine dayanamadılar. Yani aynı eylemi yapan erkekler arasında ortaya çıkan eşitsizliği ortadan kaldırmak maksadıyla 441'i iptâl ettiler. Kadının zinasını düzenleyen 440'ı iptâl edip etmemeyi hiç düşünmediler. Ve hatta cinsler arasındaki doğal farklılıklar nedeniyle hukuki yaklaşımların da farklı olması gerektiğini pek de mantıklı buluyorlardır.

ANAP Aydın Milletvekili Dr. Yüksel Yalova, zinaya eşit ceza kampanyası açtı.

Charlesworth, insan haklarının kriterlerinin, erkeklerin başlarına gelmesinden korktukları şeyler olduğunu söylüyor (1994; 71) Erkekler en çok neden korkarlar? Neden en az emin olabilirler? Bir çocuğun gerçekten kendilerinden olup olmadığından! Aslında bu konuda ellerinden geleni yapıyorlar: Kadınları evlere kapıyorlar, kapalı giysiler, bekâret kemerleri, bekâret kontrolleri, başlarım kaldıramayacak kadar çok iş, sorumluluk, çocuk, kural ile denetlemeye çalışıyorlar.

Yukarıda belirttiğim gibi, erkeğin zinası kanunda belli koşullara, karısından başka bir kadınla karı koca hayatı yaşama veya ortak evine başka kadın getirmeye bağlıdır. Halbuki, evli kadın zinası başka bir erkekle tek bir cinsel ilişki anlamına gelir. Hatta yargılamada cinsel ilişkinin ispatlanamadığı durumlarda bile, çeşitli bulgular (samimi yazılmış bir bayram kartı, yazılı buluşma talebi, vb.) zinaya teşebbüsün delili olarak kabul edilmiş ve kadınlar cezalandırılmıştır. Bazı koşullar gerçekleştiğinde cezalar paraya çevrilmekte ve hatta tecil edilmektedir. Ancak, ceza mahkemesinin verdiği cezadan daha başka bir mekanizma, kadına gerçek cezayı vermektedir. Bu konudaki en önemli yaptırım, zina suçu nedeniyle yargılanan kadınlara çocuklarının velâyetlerinin verilmemesi, hatta görüşme hakkı yok sayılarak kişisel ilişki tesis edilmemesidir. Böylece ceza mahkemesi devam ettiği bir sene gibi bir zaman içinde anne çocuk birbirinden koparılmaktadır. Diğer taraftan, kadına takılan bütün altınlar onun malı sayılır. Boşanma anında kadında kalması ve eğer koca tarafından bozdurularak kullanıldıysa tazmin edilmesi gerekir. Ancak kadın zina ettiyse ve hatta mahkemece teşebbüs ettiği kanısı hasıl olduysa, hibeden dönme koşullarının gerçekleştiğini kabul eden yargı organları "altınlar kadınındır" ilkesini geçersiz saymaktadırlar. Zina yüz kızartıcı suç değil, bu nedenle, işten çıkarılmanın söz konusu olmaması gerekirken, resmi-özel pekçok işyeri bir bahaneyle kadınları işten atmaktadırlar. Kadının üzerinde oluşturulan sosyal baskılara hiç değinmiyorum.

Bir çağrı:

Zina suçundan yargılanmakta olan kadınlar, zina sanığı kadın müvekkili olan avukatlar, davaları Anayasa Mahkemesi'ne götürelim. TCK 440 da iptâl edilmelidir.

Bu Meclis aritmetiği gözönüne alındığında, Meclisten kadınlar ve erkekler arasında eşitliği gözetecek bir değişiklik beklemek mumkün değildir. Bu nedenle, Anayasa Mahkemesi'nin topu Meclis'e atma tavrı, kadınlar ve erkekler arasında zina suçu konusunda daha da derinleştirilen eşitsizliği korumaktan başka bir anlam taşımaz.

Av. Fahrünnisa Akbatur Ekren

İptâl edildi

Madde 441: Karısı ile birlikte ikamet etmekte olduğu evde veya herkesçe bilinecek başka yerde, karı koca gibi geçinmek için başkası ile evli olmayan bir kadını tutmakta olan koca hakkında 6 aydan 3 seneye kadar hapis cezası verilir. Erkeğin evli olduğunu bilerek bu fiile ortak olan kadın hakkında da aynı ceza uygulanır.

Derhal iptâl edilmeli

Madde 440: Zina eden kadın hakkında altı aydan üç seneye kadar hapis cezası verilir. Kadının evli olduğunu bilerek bu fiile ortak olan erkek hakkında da aynı ceza uygulanır.

BREZİLYA

Erkeklere cinsiyet ayrımcılığı!

"Bu politika fiilen erkekleri bazı iş alanlarının dışına atmaktadır ve aynı zamanda kabin görevlilerinin mesleki becerilerinden çok cinsiyetlerinin önemsendiğini ortaya koymaktadır."

Diğer çalışanların yanı sıra, 110 ülkeden beş yüz binin üzerinde havayolları emekçisini de temsil eden Uluslararası Ulaşım İşçileri Federasyonu (ITF), 1997 yılının Mart Ayında, Dünya Kadınlar Günü nde, havacılık sektöründe, başta cinsiyetçilik olmak üzere her türlü ayrımcılık biçimine karşı bütünsel bir kampanya başlatma hazırlıkları yapıyor.

ITF'nin hazırlıkları sürerken. Brezilya nın ulusal havayolları şirketi Varig'de gündeme gelen bir uygulama gündemi belirlemiş durumda. Varig yetkilileri, yolcuların yüzde 7'sinin erkek kabin görevlileriyle seyahat etmekten hoşlanmadıkları gerekçesiyle, executive ve business class servislerinde yalnızca kadınlara iş verme kararı almış. Hiçbir anlamlı gerekçeye dayanmayan bu cinsiyetçi uygulama, kadın-erkek bütün çalışanların ve sendikaları ACVAR'ın büyük tepkisiyle karşılaşmış. ITF ulaşabildiği tüm sendikalara ve kadın gruplarına gönderdiği bildiride şöyle diyor:

"Bu politika fiilen erkekleri bazı iş alanlarının dışına atmaktadır ve aynı zamanda kabin görevlilerinin mesleki becerilerinden çok cinsiyetlerinin önemsendiğini ortaya koymaktadır... Söz konusu uygulama. bir arzu nesnesi ya da uysal ve özenli hizmetkârlar olarak görülen kadın kabin görevlilerinin onurlarını rencide etmenin ötesinde, bir kabin görevlisinin esas rolü olması gereken uçuş güvenliği işlevini de tehlikeye sokmaktadır. Kabin görevlileri. acil ya da tehlikeli durumlarda sorumlulukları uluslararası yasalarla belirlenmiş olan güvenlik personelidir; dekoratif hizmetkâr olarak gosterilmeleri, hayati tehlike içeren acil durumlarda öncülük etmelerini sağlayacak otoriteyi ciddi olarak aşındırabilir.

Kadınlar için iş olanaklarının bu kadar az olduğu bir dünyada ITF'nin cinsiyetçilik olarak tanımladığı bu uygulama konusundaki tavrı ilk başta kadınlara zarar verici gibi görünebilir. Ama bazı mesleklerin ve iş alanlarının yalnızca kadınlara açık olmasının cinsiyetçiliği pekiştirici işlevi düşünüldüğünde bunun doğru olmadığı anlaşılır. Genellikle, yalnızca kadınların çalıştığı işkolları tam da bu nedenle, düşük ücretli. güvencesiz işleri kapsar. Bu alanlara erkeklerin de alınması, söz konusu işlerin hem prestij hem de ücret ve güvence açısından daha tatmin edici hale gelmelerini sağlayabilir. Ayrıca evdeki cinsiyetçi işbölümünün iş hayatında da sürmesinin engellenmesi bu tür önlemlerle sağlanabilir. Kısacası, ITF'nin tavrı cinsiyetçilikle mücadele ve kadınlar açısından uzun vadede son derece anlamlı kazanımlar içermektedir.

ITF ve ACVAR, Varig'de gündeme gelen bu cinsiyetçi uygulamanın sona erdirilmesi için dünya çapında bir protesto etkinliği başlatmış durumda; bütün ülkelerdeki havayolları sendikalarını ve kadın kuruluşlarını, Varig yöneticisi Fernando Pinto'ya protesto mektupları yazmaya, Varig şubeleri önünde gösteriler yapmaya, Varig'in olmadığı yerlerde Brezilya Konsolosluklarına mektup yollamaya çağırıyor. Türkiye'den Hava-İş Sendikası da çektiği faksla Varig yöneticilerine protestolarını iletti.

Siz de bu protestoya katılmak isterseniz, Varig yöneticisi Fernando Pinto'ya mektup ya da faks gonderebilirsiniz:

Av. Alın. Sivio de Noronha 361BL, B S458 Bio de Janeiro RJ, Brazil. **Fax:** + 55 21 253 5722 ya da +55 51 240 4233.

RUANDA

Savaşın erkek yüzü

Hutular'ın özellikle Tutsiler'e karşı yürüttükleri etnik savaş sırasında, tecavüz sistematik ve planlı bir biçimde gerçekleştirildi, ve topluluk bağlarını yok etmek üzere bir etnik temizlik silahı olarak kullanıldı.

Uluslararası yardım kuruluşu Sınır Tanımayan Doktorlar'ın raporuna göre, "Ruanda'da tecavüzün boyutları hayal gücünün sınırlarını aşıyor...Öyle görünüyor ki, milislerin katliamından kurtulabilen her yetişkin kadın ve ergenlik dönemindeki genç kız tecavüze uğramış." Ruanda'da Hutular'ın yürüttüğü "etnik temizlik" belgelendiği ve tüm dünyada bilindiği halde -çoğunluğu Tutsi kabilesinden olmak üzere beş yüz bin ilâ bir milyon arasında Ruandalının katledildiği tahmin ediliyor- bir savaş taktiği olarak uygulanan sistematik tecavüz konusundaki raporlar fazla dikkat çekmedi. Başkent Kigali ve Ruanda'nın birçok başka bölgesinde, Ruanda Aile ve Kadın Sorunları Bakanlığı'nın yürüttüğü bir araştırmaya göre, 1994 Nisan ayı ile 1995 Nisan ayı arasında, 13-65 yaş arası 15 700'ün üzerinde genç kız ve kadın tecavüze uğramış. Hutu milisleri, sivilleri katlettikleri bütün bolgelerde kadınlara da tecavüz etmişler. Bazı kadınlar grup tecavüzüne maruz kalırken, bazıları ailelerinin katledilmesini izlemeye zorlandıktan sonra tecavüze uğramışlar; bir kısmı ise, Birleşmiş Milletler'in Ruanda ve Eski Yugoslavya'da işlenen savaş suçlarını soruşturmak üzere başlattığı mahkeme kadın örgütlerini de harekete geçirdi. Kadın eylemciler lobi faaliyetlerini şu taleplerde yoğunlaştırdılar:

- Tecavüzün, fuhuşa zorlamanın. zorla hamile bırakmanın ve kadınlara yönelik benzer suçların soykırım araçları, insanlığa karşı işlenmiş suçlar ve savaş yasalarının ağır ihlali sayılması.
- Yargılamanın her düzeyine kadınların eşit katılımı.
- Mahkemede görev alan tüm adlî personele, toplumsal cinsiyete duyarlılık konusunda eğitim verilmesi.
- Hayatta kalanlar ve tanıklar için koruma.

kendilerine tecavüz eden adamlar tarafından savaş "ganimeti" olarak kaçırılıp onların evlerinde zorla alıkonmuşlar. Kısacası, Sınır Tanımavan Doktorlar'a gore, tecavüz, "sistematik ve planlı bir biçimde gerçekleştirilmiş ve topluluk bağlarını yok etmek üzere bir etnik temizlik silahı olarak kullanılmış". Tecavüzlerin yaşandığı koşullara ilişkin pek çok ayrıntı hayatta kalabilen kadınlar tarafından dile getiriliyor. Ruanda'nın yanısıra Bosna'da işlenen savaş suçlarını araştırmak ve insan haklarını ihlâl edenlerin malıkûm edilmelerini sağlamak üzere Hollanda nın Den Haag kentinde toplanan Birleşmiş Milletler Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi sırasında, bu kadınların da seslerinin duyulması umuluyor.

Melinda Lorenson
***Ms.* Mayıs/Haziran 1996**

İNGİLTERE

Siyah feminizm...

Stella Dadzie Londra'da on beş yaşındaki oğluyla birlikte yaşayan Gana kökenli, kırk dört yaşında feminist bir yazar. Kitaplarının konuları, kendi tanımıyla, daha çok siyah kadınların İngiltere'de uğradıkları ırkçılık ve cinsiyetçilik, gençler üzerindeki ırkçı baskılar. Kitaplarında kuramdan çok gerçek yaşam üzerinde duran Stella ile ingiltere'deki siyah kadın hareketinin tarihi ve bugünü üzerine sohbet ettik.

Siyah-beyaz ayrımcılığı İngiltere'de çok belirgin sanıyorum.

Evet. Sömürgecilik tarihsel olarak bugün başka bir noktada olsa da İngiltere'ye gelenlerle, oranın yerlisi olanlar arasındaki fark devam ediyor. Bu farka karşı tavır alırken, kendimizi savunurken güzel bir sloganımız vardı: "Bizler buradayız, çünkü siz oradaydınız!" Siyahlar verdikleri mücadelelerle yasal bakımdan oldukça ileri haklar elde ettiler. Ancak ayrıcalıklı olanlar yine beyazlar. Siyahlar ekonomide, eğitimde, toplumsal ve politik alanda, günlük yaşamda ırkçı, cinsiyetçi ve sınıfsal sömürü ve baskılara uğruyorlar.

Irkçılık, ayrımcılık kadın hareketinde nasıl yaşanıyor?

Başlangıçta bir süre birlikte davranılmıştı. Fakat süreç içinde beyaz kadın hareketinden ayrılındı. Konumların farklılığı, içselleştirilmiş ırkçılık önemli çelişkilere ve sorunlara yol açtı. Siyah kadınlar ayrı örgütlendiler, sadece zaman zaman işbirliği yapılıyor.

Feminizm siyah kadınlar arasında pek sevilen bir kavram değil. Feminizmi beyaz bir hareket olarak değerlendirenler oldu. 1973'de Afrika ve Asya kökenli siyah kadın örgütleri ve grupları bir federasyon kurdular. Kadınlı erkekli verilen ırkçılık karşıtı mücadeleler sonunda, 70'li yıllarda ayrımcılık karşıtı yasa çıkarıldı. Bu yasa ile ırkçı ve cinsiyetçi ayrımcılık yasadışı ilan edildi.

Siyah kadın hareketinin bugünkü durumundan biraz söz eder misin?

1990'lı yıllarda sınırlı da olsa ulaşmış olduğumuz haklar geri alınmaya başlandı. Yapısal ve kuramsal ırkçılık yaşamımızı tehdit ediyor. Yüzde 60 oranında siyah işsizliği var. Bu yükü sonuçta siyah kadınlar taşıyor. Ayrımcılık karşıtı yasalar önemli ama yeterli değiller; ayrıca mücadeleyi bireyselleştiriyorlar. Şimdi tarihimizden ve hatalarımızdan dersler çıkarmamız ve yeniden canlanmamız gerekiyor. Birçok siyah seçimlere bile gitmiyor. Evet, seçebileceğimiz, haklarımızı savunacak herhangi bir parti ve politikacı yok. Politika alanındaki tek tük siyah da düzene adapte olmuş durumda. Fakat bu durumu değiştirecek olan da yine bizleriz. Hareketimizin üç önemli hatası oldu:

• Politik hedeflerimize açıklık kazandıramadık. Kendi aramızda bölündük, gerilimler oldu. Feminizmi esas alanlarla ırkçılığı esas alanlar ayrıştı.

• Etnik köken farklılıklarımızı fazla vurguladık. Kültürel farklılıklarımızı gücümüz ve zenginliğimiz olarak algılayıp ortak düşmanımız ırkçılık ve cinsiyetçiliğe karşı savaş yerine adeta birbirimize karşı mücadele ettik.

• En büyük hatamız da hükümetlerin mücadelemizi kurumlaştırmasına müsaade etmiş olmamız. Aramızdaki eylemciler satın alındılar. Sistemin içine girdiler, iktidarı böyle değiştireceklerini zannettiler. Ama onların oralardaki varlığı sadece göstermelikti. Örgütlerimize para ve yer vererek bizi özümlediler. Giderek muhalefet etmekten çıkıp sistemin parçası olduk. Kaynaklarımızı, zamanımızı ve yönelimlerimizi denetim altına aldılar.

Hülya Eralp

ALMANYA

Siyah, mülteci, göçmen, Sinti-Roma (çingene) ve Yahudi kadınlar kongresi

Almanya'da yaşayan ve çeşitli azınlıklara dahil olup ırkçılığa ve ayrımcılığa uğrayan kadınlar 3-6 Ekim tarihleri arasında dorduncu kongrelerini yaptılar. Bremen yakınlarındaki Worpswede'de yapılan kongreye yüzü aşkın kadın katıldı. Katılımcılar İran, Filistin, Türkiye, Afrika'nın çeşitli ülkeleri, Yunanistan, İtalya, Portekiz, eski Yugoslavya, Çekoslovakya, Polonya, Rusya kokenli birinci ve ikinci kuşak göçmenlerdi.

Dort gün süren kongrenin ilk günü Almanlar a açık, diğer gunleri ise kapalıydı. Ayrımcılığa Karşı Yasa konusunda Bremen eyalet meclisinden Yeşiller, SPD, CDU parti temsilcileriyle yabancılar sorumlusunun davetli olduğu bir panelin de yer aldığı kongrede, eğitim, işgücü piyasası, sağlık ve medya alanlarında azınlıkların uğradıkları ayrımcılık dile getirildi ve bu alanlarda eşit haklar konusunda çalışma grupları oluşturuldu. Londra'dan davet edilen tarihçi ve yazar Stella Dadzie İngiltere'deki siyah kadın örgütlenmesi deneyimiyle ilgili bir konuşma yaptı. Texas'dan gelen Afrika kökenli Ana Sisnett İnternet'in kadın örgütlemeleri ve kadın ağları alanındaki önemini anlattı. Toplantıya misafir olarak Venezuela, Küba ve Brezilya'dan kadınların yanı sıra, Türkiye'den Fatma Kayhan da katıldı ve *Roza* dergisini kısaca tanıttı. Akşamları düzenlenen kültür ve eğlence programları, çeşitli ülkelerin şarkıları ve dansları farklı kültürlerden kadınları yakınlaştırdı.

İTALYA

Milano'lu feministler dillerini değiştirdiler

Roma ve Floransa'dan sonra, İtalya'nın üçüncü kadın yayınevi de Milano'da bulunuyor. Yirmi kadının çalıştığı yayınevinde lokal ve toplantı salonunun yanı sıra bildiriler, broşürler ve feminist literatürün toplandığı bir arşiv bölümü de var. Kadınlar, belediyeye ait olan binaya oldukça düşük bir kira ödüyorlar. *Sottosopra* adı altında yayınladıkları ve duzensiz aralıklarla çıkan politik bildirilerin yanısıra, adı sokağın adıyla aynı olan Via Dogano dergisini çıkarıyorlar. Dergide feminist sosyolojik dili bırakıp, basit, günlük bir dil kullanmaya başlamışlar. Boylece kadın hareketi dışından da okuyucular kazanmışlar. Derginin tirajında artış olmuş, şimdi 3000 adet satılıyor.

Frankfurter Rundschau(FR)

Patricia Highsmith'e göre

Highsmith kadınları hep alabildiğine geri planlara itip, başrolleri erkeklere verdiği için antifeminist olmakla suçlanmış. İşgüzarca bir yaklaşım. Highsmith'in yazdığı tür psikopatlar erkek ruhunun tekelindedir. En parça pörçük edilmiş kadın bile o zavallı kişiliğine dişi bir kaplan gibi sahip çıkar. Belki de çok küçük yaşlardan başlayan bir antrenman sayesinde. Zira kadınlar hep taciz altında büyür, gelişirler. Savunma sanatları öylesine gelişmiştir ki, öldürüp yok etmeleri hiç de şart değildir.

Lo

aşın Çin Mafyasıyla belaya girmiş. Hong Kong'tan bir uçağa atladığın gibi. Ürdün Hava Yolları'yla olabilir, PIA'-yle olabilir bir noktadan diğerine en ucuza uçan hava yolunu keşfetmede üstatlaşmışsın. Ey yolcu! yollar uzun, paralar daima kısadır. (Arkanızdan bir Vakıf her aybaşı American Express'le para yollamıyorsa tabii.) Bana olmaz deme, her gencin başına gelir. Chung King Hanı nın 16. katında ikamet ettiğin Travellers Hostel adıyla maruf bir odasına altlı üstlü sekiz-on kişinin tıkıştığı garabetin oturma mekânında, tuvalet kapısında biri kulağına kâr suyunu kaçırıverir: Şunları şunları şuraya buraya bavullarsan temiz bir bin dolar veriyorlar.

Uçağa atladığın gibi'ye dönelim. Bir dostun bağ evine sığınmışsın. Ağaçlar içinde taş bir ev. Devasa bir şominesi de var, yakmaya üşendiğin. Pijamalaştırdığın taytının üstüne pantolon, üç kazak en alttaki dik yaka olmak üzre. Kat kat giyinip dostunun kütüphanesinden çektiğin kitapları okuyorsun. Kitapların biri bitiyor ki, diğerine balıklama dalıyorsun. Dost da taş gibi. Oyle kitaplar dizmiş ki kütüphanesine boş yok: Balıklama dalıp da kafa üstü çakılmıyorsun.

Murathan Mungan'ın Remzi Kitabevi için vakti zamanında hazırladığı Çilekli Seri aynen böyleydi. Başınız sıkıntıdayken evine sığındığınız bir dostun harikulade kütüphanesi meselesi. Patricia Highsmith hayatıma sayesinde girdi. Çilekli Seri've güvenerek ilk kez bir "gerilim" okuyordum: *Becerikli Bay Ripley*. Sonra *Ripley Karanlıkta*, sonra da *Ripley'nin Oyunu*'nu okudum.

Patricia Highsmith'-inkiler "polisiye" değil; "gerilim". Yani "günde elli dolar artı masraflar" söz konusu değil. Kahramanı Thomas Ripley'i hiçbir şey ama hiçbir şey "eşcinsel" imaları kadar ucitemez. Zariftir, zevklidir, düşüncelidir. Haddinden fazla. Hayatın kendine sunduklarıyla yetinecek kadar kanaatkâr ve pısırık değildir. Dört dortlük bir psikopattır: Vicdan duygusundan tamamen muaftır. Dickie Greenleaf'i öldürür ve o olur. Böylece üst sınıflara terfi eder, para pul ve en önemlisi bir kimlik sahibi olur. Zira Ripley'in gerçek psikopatlarda görüldüğü üzre, kendine ait bir kimliği, kişiliği yoktur.

Bu kimliksizlik meselesi bana bir röportajda Gerard Depardieu'nün söylediklerini hatırlatıyor. Diyor ki Depardieu "Aktör olmasaydım katil olurdum." Her neyse iyi oyuncuların kimliksizliği, biraz da bu kimliksizlikten kaynaklanan amansız gözlemciliği. Bu dünyaya ait olmamaları ve kendilerini bire bir dünyaya gündelik hayatın hamaliyesine katlanmak zorunda hissetmeme ayrıcalıkları. Ne lüks!

Ripley aslında karşı konulmaz ve son derece mantıklı bir takas yapar. Zengin meclislerinde titreyen, küçük hesaplarda debelenen, riyakâr, hesapçı, zavallı ve korkak, kendini sınıfından ve ne olduğundan iğrenen kendini, zift lekeleriyle pislenmiş bir eldiven gibi fırlatıp atar. Yeni bir kimlikle başlar: Artık yakışıklı, zarif, klas ve zengindir. Neden olmasın. Patricia Highsmith öylesine aklın yolu bir'leyerek yazar ki Ripley'leri, kendinden kurtulamayanlar, gerekirse cinayet işleyerek ne gerekiyorsa yerine getirerek eskimiş ve defolu kendi'lerinden kurtulamayanlar kusurlu ve zayıf gözükür gözümüze. Ripley değil.

Bu üç Ripley bitince bir arkadaşım İngiltere'den *Carol*'u getirdi bana. Altı yayınevi tarafından geri çevrilip yedincisi tarafından basılan *Trendeki Yabancılar*'ın yazılmasıyla basılması arasındaki sürede yazmış bu kitabı Highsmith. Ama Claire Morgan takma adıyla. İki kadın arasındaki aşkı anlatan bu kitap -ki bir milyon satıp çok popüler olmuş zamanında- yüzünden "lezbiyen" damgasını yememek için. Neyse ki 1990'da kendi adıyla bir de önsöz yazıp basılmasına izin veriyor *Carol*'un. Ölümünden beş yıl önce. 69 yaşında göze alabiliyor Patricia Highsmith gibi bir çakal kadın dahi "lezbiyen damgası yemeyi".

Carol Türkçeye de çevrildi. *Tuzun Bedeli* bir diğer adı da. Sonu mutlu biten ilk (ve de son) lezbiyen roman olarak hâlâ saygıyla anılıyor. Evli, zengin, mink mantolu Carol'la "içe dönük", "sanatçı yaradılışlı" sahne dekoratörü Therese'in Frankenberg mağazasının oyuncak bölümünde tanışmaları ve her türlü zorluğa göğüs gererek aşklarında direnmeleri, konusu. Kitabın başındaki Frankenberg mağazası, sonra Therese'in yaşlılığına ve çirkinliğine dayanamadığı tezgahtarın ev ziyaretinden kaçışı pırlanta güzelliğinde de olsa, ben kitabı oldukça sası ve zorlama bulmuştum hakçası. Ama iç serinliğiyle okutan bir güzelliği de var, okumak isterseniz.

1950'de basılan *Trendeki Yabancılar*, 1951'de Hitchcock tarafından *Büyük Uyku* adıyla filme çekiliyor. Kitabı senaryolaştırma işi de, kitabı hiç beğenmeyen büyük polisiye yazarı Raymond Chandler'a düşüyor. Sekiz gün boyunca kendini içkiye vurarak altından kalkıyor işin Chandler. Highsmith, "Romandaki entrikanın karmaşıklığını bulamadığı ve filmin mutlu sonunu yadırgadığı için" pek de havalara uçmuyor; ama bu kitap ve filmle dünya çapında üne kavuşuyor. 1960'da Rene Clement *Plein Soleil* filmini yapıyor, Ripley'i Alain Delon'a oynatarak. Highsmith Ripley için ideal bulduğu Alain Delon'a rağmen, "Cansıkıcı bir aşk hikâyesi ve moralist bir sonuç eklemekle hata etti," diyerek yine kitabının içine edildiğini düşünüyor. 1977 yılında ise Wim Wenders *Becerikli Bay Ripley*'i *An American Friend* filmine mevzu kılıyor. Ripley rolünü de muhtemelen Highsmith'in tüylerini diken diken eden Dennis Hopper'a vererek. Tabii ki Hopper her rolunde olduğu gibi kendini oynuyor. Highsmith'se bu konuda: "Başrol oyuncusunu beğenmedim. Hiç sosyetik değildi, oysa Ripley gerçek bir züppe," diyor. Böylece yılların kanunu bir kez daha yazılmış oluyor: Hangi yönetmen hangi yazarın kitabına dokunursa dokunsun ortaya çıkan "ürün" için, yazar "elleri kırılsaydı da dokunmasaydı"dan farklı bir şey his-se-de-me-yecek-tir.

Hem çekik hem tercihen kısık bakan koyu renk gözler, burun delikleri belirgin kişilik bağıran iri bir burun, siyah kalın telli çene altından kesilmiş saçlar, müstehzi ve haşin her an siktiri çekebilecek bir ağız. Maya medeniyetinden bir başrahibe. Yüzünde otorite var, hem de nasıl. Elinde, kucağında bir ya da iki siyam kedisi. Ortaçağdan bir cadı. Bir ebe. Büyücü de. Sesi güzelim bir Lauren Bacall sesi. Sigara ve

hava boş

kahve ve günde yediği bir öğün yemekte Alman birası. Disiplinli, metodik, dakik, çalışkan. Vaktini kurda kuşa yedirmeye niyetli değil. Habire yazıyor. "Özel" hayatım size koklatacak değil. Bu kadar çok yazmasa da olurdu. Bana kalırsa. Biraz da rezil olmaya vakit ayırabilirdi.

Ripley aşağılanmamak, rezil olmamak için gözünü kırpmadan nasıl da cinayet işler. Bir sapık katil gibi zevk alarak ya da müptelalıktan değil. Zorunluluktan. Olayların akışı öyledir: biri yanlış bir soru sorar, birinin burnu fazlaca uzundur, bir diğeri yanlış zamanda yanlış yerdedir. Ripley'in bu gereksiz düzen bozmalar sinirlerim tel tel eder. Mecburen, tüvit ceketinden bir toz taneciğini silkeler gibi insan temizler Ripley. Tek arzusu obsesif kompulsif dünyasının ellenmemesidir. Yani kül tablası masanın o kıyısına konulmuşsa kimse elleşmesin. Gerisinden Ripley mesul değildir; üstelik onu böylesine kaygılandıran dangalakların yok olmasından daha tabii bir şey olamaz.

Highsmithli kadınları hep alabildiğine geri planlara itip, başrolleri erkeklere verdiği için antifeminist olmakla suçlanmış. İşgüzarca bir yaklaşım. Highsmith'in yazdığı tür psikopatlar erkek ruhunun tekelindedir. En parça pörçük edilmiş kadın bile o zavallı kişiliğine dişi bir kaplan gibi sahip çıkar. Belki de çok küçük yaşlardan başlayan bir antrenman sayesinde. Zira kadınlar hep taciz altında büyür, gelişirler. Savunma sanatları öylesine gelişmiştir ki, öldürüp yok etmeleri hiç de şart değildir. Bir: kafalarında öldürürler. İki: Highsmith'in çok da küçümsediği gibi girip mutfaklarına yemek pişirirler. Üç: çocukları vardır, düşünmeleri gereken dahası ruhlarını birinci planda meşgul eden. Anaları vardır, teyzeleri vs.

Öyle gaz gibi kendi kimliklerinden çıkıp başka bir kimliğe giremezler. Daha minnacıkken servis sektörüne itilip birini ağırlar gibi yaparken kendi masallarını yaratmaya uyandıklarından, asla bir sıçan pardon erkek gibi köşeye sıkıştırılamazlar. Bu nedenle çıkarcı, oyuncu, madrabaz olmakla yeterince yoğun, radikal ve sahici olmamakla suçlanabilirler. De: yoğun, radikal ve sahici olmak mümkünatı olan bir durum mudur bu dünyada, bu savaşta. Üstelik bunun mümkün olduğu ilüzyonuyla yaşayanlar en kolaj, en ezberci, en yapmacık, en yağlı börek olanlardır. En erkek yazarlardır onlar. Ortalık onların eserleri olan yüzkızartıcı sakillikte aşk romanlarından geçilmez. "Faili meçhul" diye tuttururlar: ortalık parmak izlerinden geçilmiyordur, üstelik koltuğun köşesinde donlarını bile unutmuşlardır.

Bu nedenle gerçek bir durum yapıp yazdığı kitaplarda kadınları geri plana itiyor Highsmith. Zira o hayatı yazmıyor, bizi buralardan alıp zarif erkek psikopatların şık cinayetler gezegenine ışınlıyor. Harikulade hoş saatler geçirtiyor. Hiç bir numarası, yalanı dolanı, yapmacığı yok. Ripley öyle bir yalanlar yumağının yavrusudur ki, ne eşcinselliğiyle yüzleşmeyi göze alır, ne aslında varolmadığıyla. Tam bir film artisti gibi Dickie Greenleaf olmuştur. Dickie'liği elinden alınırsa döneceği hiçbir şey yoktur. Bir "katil" kimliği bile edinememiştir kendisine. Onu da cinselliği gibi reddedecek, hiçbir zaman aslıyla temas etmeye cüret edemeyecektir.

Kadınların tüm cüreti ve cesareti buradadır. Kendileriyle, gerçekleriyle temas. Ne kadar yaksa da, acıtsa da, kopartsa da kendini bilme mücadelesi. Eh bu kadar acı ve gözyaşıyla kazanılan bir "ben" isterse dünyanın en mağlup, en adi, en zavallı "ben"i olsun, kimselerle takas edilemez. Ruhun son damlasına kadar korunur.

CNN'de bir yazar şiddetle iddia ediyor: O. J. Simpson karısını öldürdüğünün farkında değil. Yani tüm deliller onu işaret ediyor, durum ortada. Ama o hücresine Nicole Brown'un hatıra defteri ile girip karısıyla sevgi içinde konuşuyor. "O gün oraya gelemedim Nicole; çünkü işim vardı" vs. vs. Cinayeti işleyen kimliğini buruşturup atmış. Mahkemelere pirü pak çıkıyor.

Esenler'de karısını ve karısının ailesini kaleşnikofla tarayan kocanın kaynanasına ve karısına yazdığı sevgi, aşk ve sızlanma dolu mektuplar okundu dün gece bir televizyon programında. Çok yakın bir zamanda yazılmış mektuplar. Zaten katliam gecesi de etler getirip elleriyle yedirip rakılar içmiş o evde. Böyle bir kendi gerçeğinden cart diye yırtılma halı, erkeklerle ilgili çok ciddi bir mesele. Bu akıl almaz yırtılmanın kurbanı kadınlar oluyor: İlişkilerde en temel en açık sözlerin bile portakal kabuğu gibi soyulup atılmasıyla. Kabukları gösteriyorsunuz dört yana saçılmış, kabuksuz kalmış tenini dürtüklüyorsunuz bana mısın demiyor, sahip çıkmıyor. Zira az önceki o aşık ve nazik adam kayıtsız bir caniye dönüşüverdi bile.

Bu bir kimlikten diğerine sıçrayıverme hah ancak, katil edebilir kadınları. Bu sınırsız sorumsuzluk, bu bir şişeden öburune geçivermeler bir gözkararması anında ne mutfakta teselli edilebilir, ne de çocuğunun varlığıyla teskin edilebilir derecelere varınca cinayet işleyebiliyor kadınlar. Ama mahkeme salonlarında ayağa kalkıp: "Cezam neyse razıyım", diyorlar. "Canımdan bezdirdi beni. Ben öldürdüm, verin cezamı çekeyim." Unutmuş değiller cinayeti yani, nedenlerini de.

Perihan Mağden

Kıbrıs düğünlerinin testisi Londra'da

Çalışmalarında din ve geleneklerin, kadınlar üzerindeki etkisini sorgulayan Gülsün Musta a bunu resimle, fotoğrafla ve düzenleme ile anlatıyor.

Gülsün Mustafa İngiltere'de doğmuş Türk asıllı bir sanatçı. Yağlı boya resimlerinin yanı sıra siyah beyaz fotoğrafları ve düzenlemeleri de ilgi çekici.

Gold Smiths College'i bu yıl bitiren Gülgün Mustafa geçtiğimiz günlerde ikinci sergisini Londra'da açtı. Çalışmalarında din ve geleneklerin, kadınlar üzerindeki etkisini sorgulayan sanatçı bu konuda bir tür belgesel hazırlamış gibi. Geleneklerin ve törelerin yavaş yavaş kaybolması veya yerini yenilerine bırakması ile geçmişteki kültürlerin unutulduğunu belirten sanatçı, "Sosyal tarihin toplumları geçmişleri ile tanımaları açısından büyük önemi var. Ayrıca halklar birbirlerini kendi kültürleri içinde tanıyabilirlerse birbirlerine daha yakın olacaklar yani yabancılık duygusu azalacak. Irkçılığı besleyen etkenlerden biri de yabancılık duygusu olduğuna göre toplumlar diğer kültürleri de tanımalıdır diye düşünüyorum," diyor. Çalışmalarında kadınlara toplumun bakış açısı ve kadın sorunları ön plana çıkmış durumda. Sanatçı, "Neden hep kadınlar ve kadın sorunları önde?" sorusunu, "Ben değil, gelenekler hep kadınları öne alıp odak noktası yapmış. Hangi geleneğin içinde kadının yeri 'unutulmuş'ki," diyerek yanıtlıyor. Gülgün Mustafa sergisinde Kuran-ı Kerim sureleri arasındaki yarı çıplak çarşaflı kadın figürlerinde model olarak kendisini kullanmış. Sanatçı Kıbrıs düğünlerindeki iki gelenek üzerine düzenlemeler yapmış. Biri belleklerden iyice silinmiş olan yorgan geleneği: Düğünde evlenecek çifte takılan paraların herkesin ortasında hazırlanan, saten kaplı bir yorganın içine o anda dikilmesi. Daha sonra çift geceyi bu yorganla geçiriyormuş. Bu gelenekte eski model kaplama yorganlar kullanılıyormuş tabii. Şimdi kaplama yorganların yerini nevresimli "kolay" yorganlar aldığı gibi, paralar da çiftin yakasında kalıyor artık. Düğünlerde halen kullanılan ikinci gelenek ise genç kızların davetliler arasında ellerindeki içi para ve kuru yemiş dolu toprak testi ile oynamaları. Evlenecek yaştaki genç kızların sıra ile oynadıkları testi en son oyuncunun testiyi yere atması ile kırılıyor ve gösteri bitiyor.

Genç kızların bu tür testi oyunu ile davetlilerin önünden bir tür "resmi geçit" yaparak, evlenecek erkeklere ve ailelerine sergilenmelerinden rahatsız olduğunu söyleyen sanatçı, geleneklerin kaybolmasına, belleklerden tamamen silinmesine de razı değil. "Henüz çocukken düğünlerdeki bu testi oyununa katılırdım. Ancak yaşım biraz ilerleyince hiç oynamadım. Ama gelenekler unutulmamalı. Kendimizi iyi kötü yanlarımızla saklayacak veya unutacak değiliz elbette. Ayrıca herkes bilsin, bizim kültürümüzü tanısın, doğulular nasıldır öğrensin istiyorum" diye de ekliyor.

Mustafa'nın sergisindeki davetlilere fiilen yaşattığı tütsü geleneği ise izleyenlerin kolay kolay unutamayacakları kadar ilginçti. Sanatçı şu sıralar sünnet geleneğini anlatan bir çalışma üzerinde yoğunlaştığım da anlattı. Bir süre Kadın Sığınma Evleri'nde yöneticilik yapan Gülsün Mustafa şimdi Psikolojik Sorunları Olan Evsiz İnsanlara Yardım kuruluşunda çalışıyor.

Dürsaliye Bedir, Londra

Zeytin: Ozel bir grup

Dört kız bir oğlanı aralarına alıp grup kurmuşlar. Hem de sıkı bir grup.

Geçen perşembe, yani hain Galatasaraylılar'ın Taksim Meydanı'nda Manchester United formasıyla dolaşmalarının ertesi, Paris Saint Germain'e dört çekmelerinin ise ta kendisi gecesi, ben hüzunlü bir Fenerbahçeli olarak TV'nin karşısına oturmuş, "Avrupa Avrupa"ya sesimizi duyurmak nihai gayesine futbol ile müziğin görece katkı şansları üzerine derin düşüncelere dalmışken, gönlü ferah Beşiktaşlı bir arkadaşım çıkageldi ve "Hadi gel, Kemancı'ya gidelim, Zeytin çalıyor bu gece" dedi. Haklarında duyduğum onca olumlu eleştiri, onları tanıma ve siz *Pazartesi* okurlarına da tanıtma isteğim nedeniyle bu teklife sıcak bakmak durumundaydım. Lakin bilmenizi isterim ki, ben önce Fenerbahçeli bir insanım, soma gazeteci. Zira o geceki asli görevim evde oturup Lazo'ya sövmek ve GS'lilerden gelen telefonlara soğukkanlı cevaplar vermekti. Ayrıca, eğri oturup doğru konuşalım, o meşhur nihai gayeye hizmette futbol müzikten çok daha avantajlıdır, dolayısıyla ilgi alaka ister. Zaten, sonradan öğrendim, programlarım bir hafta için sahıya kaydırdıklarından Zeytin o gece sahne almamış. Heyhat!

Ertesi gün grubun solisti Aylin'le temasa geçtiğimde ve pazar akşamüstü Boğaziçi'nde buluşmak üzere sözleştiğimizde, ne Aylin ne de ben birbirimizi nasıl tanıyacağımız konusunda endişelenmemiştik. Zaten gerek de yokmuş, zira arkadaşlar buluşma yerine bir kaç dakika gecikmeyle 250 gram Ayvalık zeytini şeklinde geldiler. Dördü de ayrı ayrı esmer güzelliğinin farklı bir boyutunu sergiliyordu, etkilendim. Onları mutlaka sahnede görmek gerekiyor diye düşündüm, en geç haftaya perşembe, deplasman kâbusundan önce.

Yaklaşık bir yıldır birlikte çalışan grubun solisti Aylin, 1976 doğumlu ve B. Ü. İngilizce Öğretmenliği'nde okuyor. Beşiktaş Anadolu Lisesi'nin orkestrasında daha ortaokuldayken tanışmış mikrofonla, o zamandan beri şarkı söylüyor. Enstrüman ağırlıklı bir müzik eğitimi görmeye ise bu sene niyet etmiş. Tercih ettiği enstrümanı tahmin ediniz, lutfen? Klarnet dediğinizi duyar gibiyim, değil, ney! Aylin, Türk müziğinin doğamızda, kanımızda olduğuna inanıyor ve öğrenmek istiyor. Bu yüzden Üsküdar Musiki Cemiyeti'nin sınavlarına girmiş, kazanmış, şimdi önünde üç yıllık bir eğitim süreci var.

Zeytin'in davulcusuna biraz daha aşina olabilirsiniz, çünkü Şehnaz Sam, nasıl anlatsam, bu kadar hain olmasam, annesinin adını en son duyursam diyorum ama, mümkün değil. Sorarım sizlere, Türkiye'de kaç anne, "Anne, ben davul çalmak istiyorum," diyen kızına, "Al kızım, bu davul, bu da Türkiye'nin en iyi davul hocası," der, Leman Sam'dan başka? 1971 doğumlu Şehnaz on dört yaşından beri aralıklı olarak davul dersleri alıyor, yedi yıldır da profesyonel olarak müzisyenlikle uğraşıyor. Ritme her zaman özel bir ilgisi olmuş, Afrika müziğinden hep hoşlanmış, tamtama gönül vermiş, perküsyonla flört etmiş ve davula teslim olmuş. Dikkat ederseniz, Şehnaz'ın hikâyesinde Türk kadınının "davulcu"ya kaçmaktan bizzat "davul"a kaçmaya doğru ilerleyişine de tanık oluyoruz. Bu sevindirici gelişmede, son on yılda önce davulcuya kaçıp soma hüsranla eve geri dönenlerinki kadar olmasa da feministlerin de payı vardır diye düşünüyorum. Şehnaz yalnız başına sürdürduğü solistlik kariyerinden söz ederken arada sırada uygun bulduğu yerlerde sahneye çıktığını ve daha ticari bir anlayışla o tarzda parçalar seslendirdiğini söylüyor ve "Yani düzenli olarak değil, biz bunlara ekstra deriz," diyor, acaip bozuluyorum. "Ekstra"nın sanatçılarımızın hayatındaki önemini , ekstraya çağrılmanın ne demek, Allah muhafaza, uzun süre çağrılmamanın ne demek olduğunu Huysuz Virjin izleyen herkes gibi ben de biliyorum. Şehnaz da her sanatçı gibi müzik hayatının bu bölümünden memnun, o şarkıları seslendirmekten de zevk alıyor. Ayrıca kendi grubunda da vokal yapıyor.

Zeytin'in klavyecisi Berna, İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvar'mdan bu yıl mezun olmuş bir klasikçi. Grubun tek okullusu Berna da müziğe dost bir aileden geliyor, müzikle birlikte büyümüş ve hangi enstrümanın eğitimini almış, tahmin ediniz lütfen! Trombon dediğinizi duyar gibiyim, evet, doğru, trombon çalıyor! İşte gerçek devrimci! Düşünsenize, ülkemizde henüz tromboncuya kaçmak diye bir aşama bile tanımlanmamışken, Opera Senfoni'de kızlardan tromboncu olamaz diyen develer tellal iken, o yılmamış ve bugün yüzünde zafer dolu bir gülümsemeyle "Ben trombon çalıyorum," diyebiliyor, hem de Kent Orkestra'sı bünyesinde CRR ve AKM'de!

Alper grubun basçısı, 1970 doğumlu ve grubun diğer üyeleri gibi o da tutku suçları, gündüz güzeli, batman, süpermen külliyatıyla ölümsüzleşmiş o ikiliğin kıskacında yaşıyor. Günduzleri babasıyla birlikte çalışan bir işkadını olup geceleri Zeytin'in basçısına dönüşen Alper'de grubun biraraya gelme hikâyesini de buluyoruz, çünkü içlerinde en girişimci ruha sahip kişi o. İlk kez Şehnaz'la Alper Pera adlı bir grupta birlikte çahşmaya başlıyorlar, işler umulduğu kadar yolunda gitmiyor, bu arada Aylin ve Berna'yla tanışılıyor, o sıralar Şehnaz'ın Mirkelam'la çalışma olasılığı gündeme geliyor ve tam o sırada Alper'in girişimci zekâsı ve öngörüsü devreye giriyor. "Hayır" diyor Alper, tamam öyle demiyor, çünkü Zeytin'in elemanları birbirlerine her konuda tercih özgürlüğü tanıyor ve buna çok önem veriyorlar. Ama Alper'den bu grubu sürdürme konusunda bir tavsiye kararı çıkıyor. O sırada aralarında, daha soma ayrılacak bir başka gitarist kız arkadaşları daha bulunuyor. Ve ilk kez Trompet'te çalıyorlar birlikte...

"Bir grubun yaşayabileceği sorunların tümünü yaşadık, o ilk devreyi atlattık biz," diyor Şehnaz. Gitaristlerinin ayrılması, repertuarlarını baştan aşağı değiştirmeye karar vermeleri (onlar gerçekten radikal!), yeni repertuarın oturması, uyumla çalıştıkları yeni bir gitaristin bulunması... Hepsi yeterince sıkımı çektikleri konusunda fena halde hemfikir. Şimdi çok iyi anlaştıkları bir gitaristleri var, erkek, ama olsun, herkesi olduğu gibi kabul etmek lazım!

Arif yeni albüm çıkaran Whisky'nin elemanı. kızlardan hem müzikal hem moral desteğini esirgemeyen, "kız abi işte, kız gibi çalıyor" benzeri takıntıları olmayan güzel bir arkadaşımız.

Zeytin in kısa vadede amacı bar grubu olarak piyasayı daha iyi tanımak, birbirlerini daha iyi tanıyıp aralarındaki uyumu artırmak, en önemlisi tek tek bireylerin alanlarında yeterli olgunluğa erişmelerim sağlamak. Bu arada disiplini elden bırakmayıp düzenli olarak prova yapıyorlar, repertuarlarını sürekli yenilemeye özen gösteriyorlar. "Artık herkes MTV izliyor, listeleri takip ediyor. İnsanların Türkiye'de canlı olarak dinleyemeyeceği yeni parçaları seslendiriyoruz, yıllardır ağızlara sakız olmuş şarkıları değil," diyor Aylin. Artık seyirci psikolojisini bildiklerini duşunuyorlar, daha fazla talep gören ritmik parçalara ağırlık veriyorlar. Sahnede sergiledikleri görüntü de önemli tabii! Aylin, "Neden daha seksi şeyler giymiyorsunuz?" gibi soruların herhalde erkekler cesaret edemediklerinden, garip bir biçimde kızlardan geldiğini vurguluyor. "Gece sahneye çıkıyoruz, bu bir şov, tabii ki göze de hitap etmeli," diyor Şehnaz, "Ama abartmamak lazım" diye de ekliyor.

Şimdilik yalnızca alt Kemancı'da çıkan grup, çalıştıkları yerler konusunda çok seçici davranıyor. En önemli kriterleri dinleyici kitlesi, sonra işletmeciler. Bu açıdan İstanbul'da çalışabilecekleri çok fazla yer olmadığım düşünürken yarabbim ne kadar haklılar! Müşterilerden olduğu kadar işletmecilerden de saygı görmek, maddi açıdan da güvenilir ilişkiler kurmak istiyorlar. Bu aslında "işyeri 'nde görmek istedikleri ciddiyetin bir ifadesi. yoksa hepsi de üst orta sınıfa mensup ailelerin paraya ihtiyacı olmayan kızları. Mesela gecenin bir yarısı sahne giysileri ve makyajıyla eve nasıl mı dönüyorlar? Özel arabalarıyla, hatta çoğu kendi evlerine! Acısız arabesk gibi, bu da isyansız rock olmalı. Yani şimdi neye isyan etsin bu kızlar derken ben, Aylin isyan ediyor. "Rockçu olarak anılmak istemiyoruz. Kız rock grubu olalım diye bir derdimiz de yoktu. Biz iyi anlaştığımız için birlikteyiz. Kategorize edilmekten hoşlanmıyoruz." Dünyada da yeni eğilimler nedeniyle yapılan müziği kategorize etmenin gitgide güçleştiğinden dem vuruyorlar ve "Öf, bize ne diyorlarsa oyuz biz" diyor Alper en nihayetinde bıkkınlıkla.

Ben de ne olduklarını boş verip, "Ne olacaksınız?" diye soruyorum haliyle. Evet, uzun vadede beste ve albüm çalışmaları yapacaklar, rock ritmleri de olabilecek bu albümde, latin de. Halihazırda Berna'nın bir bestesi var, onu düzenlemeyi düşünüyorlar, hiç aceleleri yok. Şimdilik ne olduklarından ziyade, ne olmadıklarını ve olmayacaklarını daha iyi biliyorlar.

Velhasıl, Zeytin'e dikkat etmek gerekiyor. Önlerinde uzun bir yol var. İlk zorlukları başarıyla atlatmanın güveni, sahip oldukları müzikal altyapı, disiplin anlayışı ve piyasayı tanımanın avantajı onları bu yolda planladıklarından hızlı ilerletebilir. Alman ney dersleri, tek başına solistlik maceraları, trombonlu konserler onları bambaşka yerlere sürüklemezse eğer, ki sanmam, Alper olaya el koyar hemen, taşıdıkları farklı sesleri ortak çalışmalarına yansıtabilir, kısaca sinerji olayına girebilirler. Yalnız ortaya nasıl bir şey çıkar, bilmem. Şehnaz "özel bir grup bu..." deyip gözlerini boğazın sularına diktiyse, ona inanırım ben.

Yeşim

gözlerinde son gece

izmir'de bir çift intihar etti; otuz üç yaşındaki ayşe erdoğan'la on dokuz yaşındaki sevgilisi şefik büyükaşçı başlarını raylara dayayarak trenin geçmesini beklediler. aralarındaki yaş farkı aşklarını imkânsız kılmış.

gözlerinde son gece'nin sadece ilk bölümünü seyrettim. ama zerrin özer'in okuduğu şarkısının klibi ve tabu basında çıkanlar konuyla ilgili epeyce ipucu veriyor. hattâ o kadar ipucu veriyor ki asuman hakh olarak, "türkân şoray'ın kaan girgin'in teklifim kabul edeceğini biliyoruz, hiç heyecam kalmıyor," dedi.

genç bir adam, orta yaşım geçmiş bir kadın. tam tersi ne kadar mümkün ve romantik görünürken irkiltici bulunan bir hikâye. ve bu hikâyeyi aklımızın almasını kolaylaştıran ayrıntılar. herkes zengin, paradan puldan, mevkiden yana belli dertleri yok. yani boyle "lüks"leri kaldırabiliyorlar. ve tabii yetişkinler hatta belki de kadınlar için yazılmış masallar olan aşk filmlerinin atmosferi.

keşke kaan girgin'in ilân-ı aşkları paradan çok yaratıcılığa ve içtenliğe dayansaydı (helikopterden gül atma, havai fişek gösterisi...)

ve keşke türkân şoray'a, "ben yaşına değil sana âşığım," dediği konuşmayı cepten değil de normal bir telefondan yapsaydı

(görduk, evinde oluyor bunlar.)

ve keşke böyle bir şeye gözümüzün alışması için erkeğin yapı kredi reklamındaki hınzır çocuk, kadının da türkiye'nin en güzel kadınlarından türkân şoray olmasına gerek kalmasaydı. erkek romantik bir macera arar gibi durmuyor; ama hepimiz seçtiğinin macera olduğunun farkındayız. kadınsa her macerayı hak edecek ve her macerası hoş görülecek kadar beğeniliyor. ayşe'yle şefik diziyi bekleseler miydi acaba diye sormak acımasızlık olur tabii.

ve türkân şoray, "bu diziyle kurallarını yıktı," diye yazılıyor. o kuralları koymayan kadınları karalamaktan çekinmeyenler tarafından. gözlerini kaçırıp gülümsediğinde, yarı çıplak kalsa olmayacağı kadar seksi olan bir kadın; hayatım belki de iki erkekle geçirmiş, bize verdiği en temel his mahçubiyet. o fermanı koymadığında yanında kim olacaktı acaba? ve şimdi elli yaşını aşıp yarı çıplak kaldığında kendinden başka kim var yanında?

o da bir ana'yı seyrederken

anne sinemada!

o da bir ana adında bir film oynadı istanbul'da. konuyu belki duymuşsunuzdur, 1981 yılında irlanda'da boby sands önderliğindeki ira militanı siyasal tutukluların yaptığı açlık grevini, iki tutuklunun annelerini merkeze alarak anlatıyor. annelerden birisi işçi sınıfından, diğer oğlunu da irlanda ulusal mücadelesinde kaybetmiş, ira'yla belli ki bağları olan bir kadın. öteki orta sınıftan, oğlunun cezaevine girmesinden itibaren bir bakıma onu eleştiren bir kadın. filmde, oğlunun da katıldığı açlık grevleri boyunca annenin de politize oluşunu seyrediyoruz. ve sonunda bu iki anneden ilki, açlık grevinde bilinci kapanan oğlunun eylemine son verme hakkını kullanmayıp ölmesini acıyla izlerken, öteki bu hakkı oğlunun canını kurtarmak için kullanıyor. bu özeti kısa geçiyorum çünkü bu yazıyı filmi değerlendirmek için değil, filmi seyredişimi değerlendirmek için yazıyorum. o yüzden müsaadenizle, biraz da kendi durumumdan bahsedeceğim.

açlık grevi yapan iralılar'ın hikâyesine yabancı değilim, daha önce bobby sands'in anılarını okumuştum. bu yaz türkiye'de açlık grevi yapan tutukluların durumu da ilgimi çekmişti. ayıptır söylemesi kendimin de az buçuk solculuğum falan vardır. cezaevinde kaldım, kısa bir süre açlık grevi de yaptım. bunları kahramanlık taslamak için yazmıyorum. şimdi bütün bunların üzerine sanırsınız ki filmi seyrederken tutuklularla özdeşleşeceğim. ne gezer, zırıl zırıl ağladıysam kendimi onların değil, annelerinin yerine koyduğum için. ve genç kızlığım boyunca beni korumak için politik hayatıma gem vurmaya çalışan anne babama öfke kusan ben değilmişim gibi, kendi kendime, kızım açlık grevi yapsa onu kurtarmakta bir an bile tereddüt etmeyeceğimi itiraf etmez miyim? ne demekmiş onun hayatı,-onun tercihi falan, o benim canım bebeğim değil mi? onu koruyabilecekken bunu yapmamama hangi örgütün disiplini sebep olabilir? filmi seyreden benimle benzer durumdaki kadın arkadaşlarımla konuştum; aynı şekilde hissettiklerini öğrenmek beni rahatlattı. buna karşılık çocuk sahibi, hayatında cezaevi yüzü görmemiş erkeklerin kendilerini grevcilerin yerine koymaları da endişeye sevketti. şunu düşünmekten kendimi alamıyorum; şu annelik ne menem şeydir ki göğsümü gere gere savunduğum şahsi tarihimi dümdüz eder, her şeyin önüne geçer.

yani sizin anlayacağınız on beş gündür kafamda dönen şu; ben açlık grevi yaptım kızım hiç açlık grevi yapmadı. ama *o da bir ana* yı seyrederken "ben orada olaydım aynı şekilde kahramanlık ederdim," diye heveslenmiyorum da, "ya kızım açlık grevinde ölürse?" diye gözyaşı dokuyorum. allahım, yoksa ben her şeyden önce anne miyim?

ayşe düzkan

Zeytin: Özel bir grup

Dört kız bir oğlanı aralarına alıp grup kurmuşlar. Hem de sıkı bir grup.

Geçen perşembe, yani hain Galatasaraylar'ın Taksim Meydam'nda Manchester United formasıyla dolaşmalarımn ertesi, Paris Saint Germain'e dört çekmelerinin ise ta kendisi gecesi, ben hüzünlü bir Fenerbahçeli olarak TV'nin karşısına oturmuş, "Avrupa Avrupa"ya sesimizi duyurmak nihai gayesine futbol ile müziğin görece katkı şansları üzerine derin düşüncelere dalmışken, gönlü ferah Beşiktaşlı bir arkadaşım çıkageldi ve "Hadi gel, Kemancı'ya gidelim, Zeytin çahyor bu gece" dedi. Haklarında duyduğum onca olumlu eleştiri, onları tanıma ve siz *Pazartesi* okurlarına da tanıtma isteğim nedeniyle bu teklife sıcak bakmak durumundaydım. Lakin bilmenizi isterim ki, ben önce Fenerbahçeli bir insanım, sonra gazeteci. Zira o geceki asli görevim evde oturup Lazo'ya sövmek ve GS'lilerden gelen telefonlara soğukkanlı cevaplar vermekti. Ayrıca, eğri oturıp doğru konuşalım, o meşhur nihai gayeye hizmette futbol müzikten çok daha avantajlıdır, dolayısıyla ilgi alaka ister. Zaten, sonradan öğrendim, programlarını bir hafta için salıya kaydırdıklarından Zeytin o gece sahne almamış. Heyhat!

Ertesi gün grubun solisti Aylin'le temasa geçtiğimde ye pazar akşamüstü Boğaziçi'nde buluşmak üzere sözleştiğimizde, ne Aylin ne de ben birbirimizi nasıl tanıyacağımız konusunda endişelenmemiştik. Zaten gerek de yokmuş, zira arkadaşlar buluşma yerine bir kaç dakika gecikmeyle 250 gram Ayvalık zeytini şeklinde geldiler. Dördü de ayrı ayrı esmer güzelliğinin farklı bir boyutunu sergiliyordu, etkilendim. Onları mutlaka sahnede görmek gerekiyor diye düşündüm, en geç haftaya perşembe, deplasman kâbusundan önce.

Yaklaşık bir yıldır birlikte çalışan grubun solisti Aylin, 1976 doğumlu ve B. Ü. İngilizce Öğretmenliği'nde okuyor. Beşiktaş Anadolu Lisesi'nin orkestrasında daha ortaokuldayken tanışmış mikrofonla, o zamandan beri şarkı söylüyor. Enstrüman ağırlıklı bir müzik eğitimi görmeye ise bu sene niyet etmiş. Tercih ettiği enstrümanı tahmin ediniz, lütfen? Klarnet dediğinizi duyar gibiyim, değil, ney! Aylin, Türk müziğinin doğamızda, kanımızda olduğuna inanıyor ve öğrenmek istiyor. Bu yüzden Üsküdar Musiki Cemiyeti'nin sınavlarına girmiş, kazanmış, şimdi önünde üç yıllık bir eğitim süreci var.

Zeytin'in davulcusuna biraz daha aşina olabilirsiniz, çünkü Şehnaz Sam, nasıl anlatsam, bu kadar hain olmasam, annesinin adım en son duyursam diyorum ama, mümkün değil. Sorarım sizlere, Türkiye'de kaç anne, "Anne, ben davul çalmak istiyorum," diyen kızma, "Al kızım, bu davul, bu da Türkiye'nin en iyi davul hocası," der, Leman Sam'dan başka? 1971 doğumlu Şehnaz on dört yaşından beri aralıklı olarak davul dersleri alıyor, yedi yıldır da profesyonel olarak müzisyenlikle uğraşıyor. Ritme her zaman özel bir ilgisi olmuş, Afrika müziğinden hep hoşlanmış, tamtama gönül vermiş, perküsyonla flört etmiş ve davula teslim olmuş. Dikkat ederseniz, Şehnaz'ın hikâyesinde Türk kadınının "davulcu"ya kaçmaktan bizzat "davul"a kaçmaya doğru ilerleyişine de tanık oluyoruz. Bu sevindirici gelişmede, son on yılda önce davulcuya kaçıp sonra hüsranla eve geri dönenlerinki kadar olmasa da feministlerin de payı vardır diye düşünüyorum. Şehnaz yalnız başına sürdürdüğü solistlik kariyerinden söz ederken arada sırada uygun bulduğu yerlerde sahneye çıktığım ve daha ticari bir anlayışla o tarzda parçalar seslendirdiğini söylüyor ve "Yani düzenli olarak değil, biz bunlara ekstra deriz," diyor, acaip bozuluyorum. "Ekstra"nın sanatçılarımızın hayatındaki önemini , ekstraya çağrılmanın ne demek, Allah muhafaza, uzun süre çağrılmamanın ne demek olduğunu Huysuz Virjin izleyen herkes gibi ben de biliyorum. Şehnaz da her sanatçı gibi müzik hayatının bu bölümünden memnun, o şarkıları seslendirmekten de zevk alıyor. Ayrıca kendi grubunda da vokal yapıyor.

Zeytin'in klavyecisi Berna, İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvar'ından bu yıl mezun olmuş bir klasikçi. Grubun tek okullusu Berna da müziğe dost bir aileden geliyor, müzikle birlikte büyümüş ve hangi enstrümanın eğitimini almış, tahmin ediniz lütfen! Trombon dediğinizi duyar gibiyim, evet, doğru, trombon çalıyor! İşte gerçek devrimci! Düşünsenize, ülkemizde henüz tromboncuya kaçmak diye bir aşama bile tanımlanmamışken, Opera Senfoni'de kızlardan tromboncu olamaz diyen develer tellal iken, o yılmamış ve bugün yüzünde zafer dolu bir gülümsemeyle "Ben trombon çahyorum," diyebiliyor, hem de Kent Orkestra'sı bünyesinde CRR ve AKM'de!

Alper grubun basçısı, 1970 doğumlu ve grubun diğer üyeleri gibi o da tutku suçları, gündüz güzeli, batman, süpermen külliyatıyla ölümsüzleşmiş o ikiliğin kıskacında yaşıyor. Gündüzleri babasıyla birlikte çalışan bir işkadım olup geceleri Zeytin'in basçısına dönüşen Alper'de grubun biraraya gelme hikâyesini de buluyoruz, çünkü içlerinde en girişimci ruha sahip kişi o. İlk kez Şehnaz'la Alper Pera adlı bir grupta birlikte çalışmaya başhyorlar, işler umulduğu kadar yolunda gitmiyor, bu arada Aylin ve Berna'yla tanışılıyor, o sıralar Şehnaz'ın Mirkelam'la çalışma olasılığı gündeme geliyor ve tam o sırada Alper'in girişimci zekâsı ve öngörüsü devreye giriyor. "Hayır" diyor Alper, tamam öyle demiyor, çünkü Zeytin'in elemanları birbirlerine her konuda tercih özgürlüğü tanıyor ve buna çok önem veriyorlar. Ama Alper'den bu grubu sürdürme konusunda bir tavsiye kararı çıkıyor. O sırada aralarında, daha sonra ayrılacak bir başka gitarist kız arkadaşları daha bulunuyor. Ve ilk kez Trompet'te çahyorlar birlikte...

"Bir grubun yaşayabileceği sorınların tümünü yaşadık, o ilk devreyi atlattık biz," diyor Şehnaz. Gitaristlerinin ayrılması, repertuarlarını baştan aşağı değiştirmeye karar vermeleri (onlar gerçekten radikal!), yeni repertuarın oturması, uyumla çahştıkları yeni bir gitaristin bulunması... Hepsi yeterince sıkıntı çektikleri konusunda fena halde hemfikir. Şimdi çok iyi anlaştıkları bir gitaristleri var, erkek, ama olsun, herkesi olduğu gibi kabul etmek lazım!

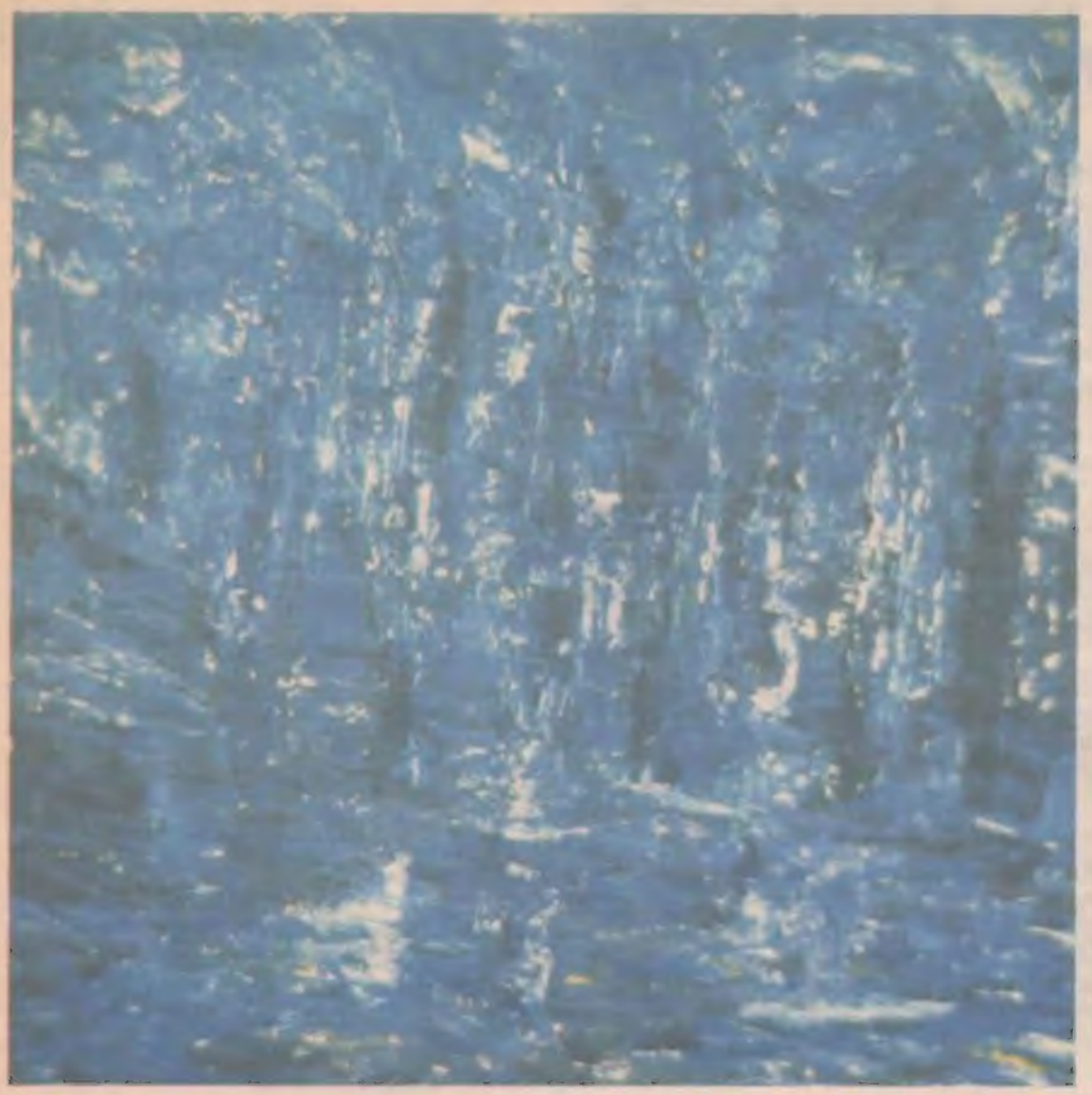

Kadın, liseden terk, ama resim yapıyor!

"Her mesleğin onuru var"

Ülker Ün 6 Kasım'da AKM'de 5. kişisel sergisini açıyor.

"1962 doğumluyum. Yedikule Lisesi'nde okurken on altı arkadaşımla disiplin suçundan okuldan atıldım. Çevredeki hiç bir lise bizi almadı. Benim de uzaktaki okullara gidecek halim yoktu. Okulu bırakınca bir sürü iş denedim, bir türlü intibak edemiyordum o bürolara falan. Sonra Hipodrom'da işe girdim, her türlü insan var orada hep benim gibi tipler. Akşamları da oradan insanlarla geziyordum ve ömrümü öyle geçireceğimi zannediyordum. Ama tanımlayamadığım bir boşluk vardı içimde. Yani susarsın su istediğini bilirsin, bu öyle bir şey değil. Bir gün kendi kendime dedim ki resim yapmak istiyorum ben. Daha önce hiç böyle bir şey yapmamışım, ortaokulda resmim dört."

"Resim yapmaya karar verdim, fakat Türkiye'de nasıl resim yapılır, nasıl ressam olunur, bu kimliği kim verir, bilmiyorum. Resim piyasasını da tanımıyorum. Gittim boyalar aldım kapanıyorum odaya bütün gün resim yapıyorum, beğeniyorum kenara koyuyorum sonra yine Hipodrom'a gidiyorum, ama orada da resim yapıyorum. Artık arkadaşlarımla gezmeye gitmemeye başladım. Türkiye'de böyle ressam olunmaz dediler. Akademiye gideceksin. Araştırdım önce liseye bitirmem lazım. gittim Milli Eğitim Bakanlığı'na. Fatih Kız Lisesi'ne verdiler. Ama herkes buradan dışarıdan diploma almak mucizedir diyor. Kimya dersi alıyorum o ara, fizik dersi alıyorum. Beden eğitiminden beş verdiler, bu kadar hareketli bir insanım. O zaman anladım ki mezun olmam mümkün değil. Dedim bu iş zor. Müthiş bir sıkıntıya girdim. Ben kendim bu işi yapacağım dedim. O arada Akbank'ın ilk kez resim kursu başlattığını duydum."

Mehmet Güleryüz'le tanışma

"Müracaat ettim, 'Haftaya işlerinizle geleceksiniz, hoca mülakat yapıp seçecek,' dediler. Resimlerimi dosyaya koydum gittim. Gittim ki herkes tuallerle gelmiş. Orada bir darbe yedim mi. Birbirleriyle konuşuyorlar. Şu ressamı tanır mısın şu sergiye gittin mi, Kandinsky'yi bilir misin. Dedim ben gideyim. Korkarak girdim Mehmet Güleryüz'le mülakata. Amerika'dan yeni dönmüş. 'Hoşgeldiniz,' dedim, şaşırdı. 'Sen de hoşgeldin,' dedi, 'Ver bakalım dosyanı,' bir resme bakıyor bir bana. Demiş deli bu herhalde bunları alıp gelme cesareti var. Deli ama bunda bir numara vardır. Benim ödüm patlıyor bana diyecek ki en son hangi sergiye gittin. 'Sen hayatta ne yaparsın?' dedi. "'Haftada üç gün Hipodrom'da çalışırım, dört gün de ada, Moda gezerim.' 'Niye ge-zersin?' dedi. 'Resim yapmak istiyorum. Bakarım ben,' dedim. 'Amacın resimler yap duvarlara asılsın herkes görsün mü?' dedi. 'Hayır ben öyle bir resim yapmalıyım ki önce ben inanmalıyım. İnsanların beğenmesi problem değil. Sergi gerekirse hiç açmam.' 'Bak ben adamı çok yorarım,' dedi. 'Ben yorulmam,' dedim. 'Sen hiç listeye falan bakma benim ilk öğrencimsin,' dedi. Bayılacağım sandım. İçim içime sığmıyor öleceğim. 'Sana birşey daha söyleyeceğim git şu kalemi şu kağıdı şu silgiyi al. Bundan sonra Prusya askeri gibi olacaksın,' dedi. 'O ne demek,' dedim. 'Ders başlıyor git öğren,' dedi. On beş gün aldı onun ne olduğunu öğrenmem. Uç aylık kursun bitimine on beş gün kala Güleryüz, 'Eğer söz verip sonuna kadar gidersen beni seni yetiştiririm,' dedi. 84-91 arasında Mehmet Güleryüz'ün yanında eğitim aldım."

Ve ilk sergi

"İlk sergimi 91'de Galeri Nev'de açtım."

(Bir arkadaşı anlatıyor: "İlk sergisinin açılış kokteyli, Galeri Nev önemli bir galeri, önemli insanlar gelmiş. Ülker'in kendi misafirleri arasında o zamanlar resim kursuna katıldığı Bilsak'ın personeli var. Ülker bütün gece onlarla ilgileniyor. Sergiye gelen çiçeklerin arasında ise büyük, gösterişli bir çelenk; Bayrampaşa'da bir tornacı tesfiyeci atelyesinden. Tabii yine Ülker'in tanıdığı.")

Sonra Ankara Urart, ondan sonra İstanbul Urart. Tekrar Ankara Galeri Ars ondan sonra Ankara Sanat Bienali'nde genç yetenekler bölümüne seçildim.

Nasıl bir resim

"Resimimde bir şehir problemi var, karmaşa, herşeyin üstüste gelmesi, insanların yığılması. Resimimde insan yoktur ama resmin arkasında gizlidir.

Ferahlatan, oh dedirtecek bir şey bulamazsın. Şu resme yarım saat daha bakayım dedirtecek bir şey yoktur ama herkesin kendine göre bulacağı, daha önce düşünmeyip üzerinde duracağı bir problem var. Yaşadığı şehre, yaşadığı ortamdaki sorumluluklarını akla getirecek işaretler bulacaktır.

Türk filmlerini kaçırmam ben, İstanbul'un eski halleri vardır. Bunları bize kimse anlatmaz. Siyah beyaz filmler en doğrusunu anlatırlar. Oradaki ilişkilere bakıyorsun; zengin insanlar, köşkler, yalılar duvarlarda ciddi resimler var. Yeni filmlerde adam mültimilyarder duvarında kasaplarda asılan resim var.

Malum bir dönem Özal zenginleri vardı, resim furyası çıktı bende şu var sende şu var mı? Bir zamanlar ben şu artistle yattım sen yattın mı gibi piyasayı hareketlendirdiler onlar bitti piyasa da bitti. Şu an en zor yıllar, çoğu kişi resim yapmıyor. Eskiden her galeride ayda bir kere açılışlar yapılırdı şimdi sergilere dahi kimse gitmiyor."

Kadın olarak resim yapmak, satmak

"Resim yaparken kadın olmaktan kaynaklanan fazla bir zorluk yok. Ancak koleksiyon yapan insanlar kadın sanatçılara yatırım yapmak istemiyorlar. Bir kere resim yapan kadın sayısı az, kadınların devam ettirmeyeceğine manılıyor. Bir süre sonra evlenir, zengin birini bulur, bu dünya için de geçerli. Bu iş bir erkek mesleği onlar yapar onlar devam ettirir erkek başladıysa götürecek. Gerçi Türkiye'de bu gün herkesin ek bir işi var. Artık resim yapmak lüks bir olay. Ben bir buçuk yıldır bu sergiyi hazırlıyorum. Her geçen gün cepten para çıkıyor arkanda destekleyen galeri yok, devlet yok, firma yok. Kaç tane adı sam olan firma dolaştım. Türk ekonomisi ne kadar berbat ve nerdeyse batıyorlar, onu anlatıyorlar."

Piyasanın dışında bir ressam

"Çok yakın ilişkiler kurmak gerekiyor. Adamların varsa, bir telefon açtığım zaman atelyen, evin, arabanın markası, neden hoşlanırsın her yerde yazarlar. Ama her mesleğin onuru var, bekçiysen bekçiliğin onurunu koruyacaksın önce bu korunmalı boşuna ressamlar açlık çekerek ölmediler, adam boşuna kesmemiş kulağını kimse bunu düşünmüyor. Belli insanlarla görüşeceksin, onlarla yiyip içeceksin. Ama dünyada yalnızca bu insanlar yok dünyada benim de konuşabileceğim yemek yiyebileceğim insanlar var. Ben kendi yaptığımdan şu ana kadar zarar görmedim."

ajanda

GÖSTERİ

• Film Gösterimi
"Dünya Dans Günü"
Yönetmen: Maria Novaro
30 Kasım Cumartesi,
saat 19.00
"Siyam Balığı"
Yönetmen Ford Coppola
Gösteriden sonra Tülin Tankut, film üzerine bir söyleşi yapacak.
23 Kasım Cumartesi,
saat 15.00.
Evrensel Kültür Merkezi
Aznavur Pasajı,
Galatasaray, İstanbul.

• "Gorillas in the Mist"
M. Apted'm yönettiği, başrolünde Sigourney Weaver'ın oynadığı film, hayatını gorillere adayan Dian Fossey'in hayat hikâyesini anlatıvor.
Ancak gösterim Ingilizce.
27 Kasım çarşamba, saat 12.30 ve 17.30
Aksanat, Zambak Sokak,
Beyoğlu, İstanbul.

TİYATRO

• Abelard ve Heloise
Geçen sayımızda tanıttığımız oyun devam ediyor.
1, 2, 5, 8, 12, 15, 16 Kasım Saat 19.30
Cumartesileri saat 15.00 ve 19.30
Aksanat, Zambak Sokak,
Beyoğlu, İstanbul.

Bir Şeftali Bin Şeftali
Çocuk Oyunu
Yazan Samet Behrengi
2, 9, 16, 23, 30 Kasım
Cumartesi, saat 11.00.
Evrensel Kültür Merkezi
Aznavur Pasajı,
Galatasaray, İstanbul.

GEZİ

• Fotoğrafevi Gezileri
Pazar Yürüyüşleri
3 Kasım, Aytepe
10 Kasım, İnönü Yaylası
17 Kasım, Erikli Yaylası
24 Kasım, Kerpe
Fotoğrafevi
Tel: 0212.251 05 66, 245 40 08

• Gezievi Gezileri
9-10 Kasım, Yedigöller Kampı
16-17 Kasım, Çiğdem Yaylası Kampı
30 Kasım-1 Aralık, Trenle Pamukkale
Günlük Geziler
3 Kasım Pazar, Darıdere
9 Kasım Cumartesi, Sülüklü Göl
10 Kasım Pazar, Kayaüstü Yaylası
17 Kasım Pazar, Gülkaya
24 Kasım Pazar, Çal Deresi, Poyrazlar Gölü
Gezievi
Tel: 0212 244 26 66

ETKİNLİK

• Türk Edebiyatında Kadın
Konuşmacı: Tansu Bele
23 Kasım Cumartesi
Mor Çatı
İnönü Mahallesi, Nisber Sokak, 6/5, Şişli,
İstanbul.

• Uyuşturucu ve Yaratma Cesareti
Panel, 30 Kasım
Cumartesi, saat 15.00
Evrensel Kültür Merkezi
Aznavur Pasajı,
Galatasaray, İstanbul.

SEMİNER

• Coğrafya Seminerleri
6 Kasım'dan itibaren her Çarşamba akşamı...
Temel Fotoğraf Seminerleri
Hafta Arası Seminerlerinin 2. Dönemi
11 Kasım'da başlıyor.
Pazartesi ve perşembe günleri, saat 19.00-21.00 arası.
Fotoğrafevi
Zambak Sokak. 15/4
Beyoğlu, İstanbul.

PANO

• İzmirli Jülide'ye geçmiş olsun.

• Osmanlı Türkçesi dersleri verilir. Metin çözümlemeleri yapılır.
Tel: 0212.245 00 43.

• fatih'ten erdal düzkan, mektubunu kaybettim, seni o yüzden arayamıyorum. beni dergiden ararsan sevinirim.
ayşe

• Avukat bürosuna telefona bakacak, daktilo bilen, bilgisayardan anlayan bayan eleman. Maaş+yemek+yol verilecektir.
Tel: 0212.256 889 93.

• İki kadmm işlettiği cafe ve kütüphanesiyle Kadıköylülere hizmet veren **Promethe** 1 Kasım'dan itibaren ev yemekleriyle hizmet vermeye devam edecek.
Muvakkithane Caddesi,
No: 39, K: 123 Kadıköy
Tel: 0216.337 53 92

• Ayşegül Kanat'ı hatırladınız mı, ağustos sayısında öyküsünü yazmıştı, geçen sayı da onunla ilgili bir çağrı yaptık. Elli yaşına yaklaşırken üniversiteye gitmeye karar veren Ayşegül'ün yardımlarınıza ihtiyacı var. "Yaşamın elliyi bulmasına az kaldı. İlk kez kendim için bir şey yapıyorum. Lütfen bunu bencillik olarak nitelendirmeyin ve bana yardım edin.
Bana yardım etmeyi düşünenler, Pazartesi-Ankara bürosu'na isim ve adreslerini bildirirlerse, hem kendilerine teşekkür etmek, hem de günün birinde aldığımı geri verebilme şansım olur. Herkese sevgiler." diyor.
Geçen sayı hesap numarasını yanlış yazmışız. Doğrusu,
İş Bankası-Barajyolu Şubesi
Adana- 6013-015636 olacak...
Pazartesi

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 600.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay Pazartesi'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

Tüyap Kitap Fuarı'nda Pazartesi koltuğunda kadınlar konuşuyor

1-10 Kasım arasında her gün Pazartesi Dergisi standında.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün bürode olanlar: (Yazı Kurulu) Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura. **(Görsel Yönetmen)** Semra Emre. **(Arşiv)** Ayşegül Ulus. **(Halkla İlişkiler)** Aşkım Tekgül. **Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)** Beril Eyüboğlu, Emel Deniz, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tülen Ateş. **Almanya Temsilcisi:** Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler): Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. **(İllüstratör);** Rana Mermertaş.
Adres: Şehit Muhtar Caddesi, 60/5, Talimhane, Taksim, İstanbul.
Tel: (0212) 256 28 59, 256 98 14-15
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Basım: Özer yayıncılık Ltd. Şti., Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.